

SVERIGE
PORTO
BETALT

B

ÅRSREDOVISNING PENSIONEN INKOMSTPENSION

Samma Svensson
Vägen 1
121 45 Örtens

... pension från
... inte här, men de

... pension till

60 år: Vid 0 % tillväxt blir du 7 600 kr/mån

Vid 2 % tillväxt blir du 30 600 kr/mån

65 år: Vid 0 % tillväxt blir du 9 700 kr/mån

Vid 2 % tillväxt blir du 34 800 kr/mån

70 år: Vid 0 % tillväxt blir du 13 700 kr/mån

Vid 2 % tillväxt blir du 33 300 kr/mån

PENSIONSSYSTEMETS

ÅRSREDOVISNING

2003

... information?

... eller www.gissnas.se. Du kan också ringa

Försäkringskansans tjänstbetjäningstelefon 020 - 324 544.

Snitt Svensson
Vägen 1
123 45 Orten

Värdebesked från Försäkringskassan: din inkomstpension

Förändringar i pensionsbehållningen
för din inkomstpension under 2003

Belopp (kronor)

Ingående värde per 2002-12-31	443 109	A
Pensionsrätt för inkomstpension år 2002	+ 21 266	B
Arvsvinst	+ 1 192	C
Värdetförändring	+ 15 909	D
Avgift för administrationskostnader	- 231	E
Utgående värde per 2003-12-31*	476 703	F

* Att utgående värde inte överensstämmer med summan ovan beror bl.a. på taxeringsändringar och att det finns personer som tagit ut pension under året, se tabell A sidan 22.

Så här läser du tabellen

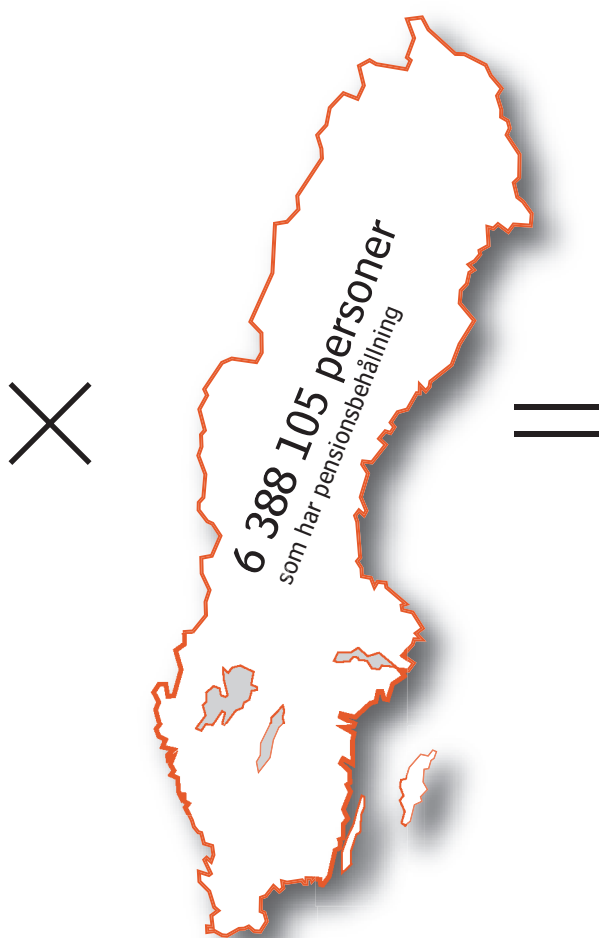
Ingående värde är samma belopp som redovisats som *Utgående värde* i ditt värdebesked från Försäkringskassan förra året.

Pensionsrätt för inkomstpension är beräknad på vad du tjänade under 2002.

Arvsvinst är pensionsbehållning som kommer från de i din årskull som har avlidit under året. *Värdetförändringen* på din pensionsbehållning är 3,45 procent. Det motsvarar den genomsnittliga inkomstutvecklingen i Sverige. *Avgift för administrationskostnader* är det du betalar för administrationen av inkomstpensionen.

Utgående värde visar hur mycket du hittills har tjänat in till din pensionsbehållning för inkomstpensionen. Den summan, tillsammans med din premiepension, ligger till grund för prognosen på sidan 1.

PENSIONSSYSTEMETS ÅRSREDOVISNING 2003

Miljoner kronor

2 830 626

A

135 849

B

7 616

C

101 626

D

-1 475

E

3 045 230

F

Se tabell A
sidan 22

Utgivare: Riksförsäkringsverket
Andra nätutgåvan

Projektledare: Gudrun Ehnsson

Databearbetningar och analyser: Lena Lundkvist, Boguslaw D. Mikula och Anna Röstberg.

Medverkat har även: Åsa Andersson, Atosa Anvarizadeh, Hans Karlsson, John Tseung och Karin Leth (PPM).

Temaartikel: Ole Settergren.

Mer information om socialförsäkringen finns på RFV:s hemsida www.rfv.se och på www.forsakringskassan.se. Information om premiepensionssystemet finns på www.ppm.nu.

För information om AP-fonderna – se respektive fonds hemsida; www.ap1.se, www.ap2.se, www.ap3.se och www.ap4.se.

Riksförsäkringsverket
Adolf Fredriks Kyrkogata 8
103 51 Stockholm
Telefon: 08-786 90 00
E-post: rfv.stockholm@rfv.sfa.se

Grafisk produktion: Kristina Malm
Omslag: JOJ Grafik
Tryckeri: Sjuhäradsbygdens Tryckeri AB, Borås, 2004

ISSN 1651-3789
ISBN 91-89303-36-9

Förord	5
Förklaring av pensionssystemets resultat år 2003	8
Resultat- och balansräkningar.....	10
Noter och kommentarer	13
Redovisningsprinciper, m.m.	27
Skäl och mål för redovisningen	27
Varifrån kommer siffrorna?	27
Principer för beräkningen av inkomstpensionens tillgångar och skulder	28
Det är enkelt att beräkna tillgångar och skulder	28
ATP – ett undantag från det enkla.....	29
Så fungerar den allmänna pensionen.....	30
Nästan som ett banksparande.....	30
Helt och hållet pensionsförsäkring.....	30
En krona i avgift ger en krona i pensionsrätt.....	31
Vem betalar avgiften?	32
Vart tar avgiften vägen?.....	33
Ränta på pensionskontot	34
Annan ränta än inkomstindex – automatisk balansering	34
Administrationskostnaderna minskar pensionen	35
Hur beräknas inkomstpensionen?	36
Hur beräknas premiepensionen?.....	36
Garantipension	37
Tilläggs pension.....	38
Pensionssystemets framtid i tre scenarier.....	42
Avgiftsnettot 2004–2079	43
Buffertfonden 2004–2079	43
Inkomstpensionssystemets finansiella ställning 2004–2079	45
Pensionsnivåns utveckling för årskullarna 1940–1990	45
Balansering, avkastning och garantipension.....	48
Kontrollstationen 2004.....	50
Temaartikel: Följsamma pensioner	54
Sammanfattning	54
Viktig fråga, men inte ensam på täppan	54
Följsamhetsindexering – hur fungerar det?	56
Bonus för ATP-pensionärerna	57
Skäl för följsamheten	58
Varför just 1,6 procent	60
Kontrafaktisk historieskrivning – om följsamhetsindexering gällt från 1960	61
Ordlista	64
Teknisk bilaga: Matematisk beskrivning av balanstalet	71

Förord

År 2003 var året då alla pensionärer fick sin ålderspension utbetald enligt det nya pensionssystemets regler. Folkpensionen har upphört och ersatts av det nya grundskyddet garantipension. 2003 var också året då den äldsta årgången som omfattas av premiepensionssystemet fyllde 65 år och därmed uppnådde den ”klassiska” pensionsåldern.

Successivt läggs bit till bit längs den väg som utstakats för vårt nya pensionssystem. Nya delar tas i bruk och nya erfarenheter vinnas av de delar som varit i bruk.

Följsamma pensioner

De första utbetalningarna enligt reformerade regler gjordes år 2001. Då infördes också följsamhetsindexeringen av pensionerna. Inkomst- och tilläggspensionerna följer numera utvecklingen för genomsnittsinkomsten för de förvärvsaktiva, minskad med 1,6 procentenheter, i stället för priserna. Följsamhetsindexeringen har inneburit högre pensioner än om prisindexeringen bibehållits, en extra höjning med sammanlagt 2,3 procent. För en genomsnittlig pensionär innebär det 220 kronor mer per månad. Eftersom inkomsterna, som de mäts i inkomstindex för år 2004, har ökat 1,6 procentenheter mer än priserna ger följsamhetsindexeringen i år samma höjning av pensionen som en prisuppräknung.

Den nya formen av indexering av pensionerna ger inget garanterat inflationsskydd. Med en realinkomstutveckling som är lägre än 1,6 procent kommer inkomst- och tilläggspensionerna att öka med mindre än inflationen. Om detta skulle hända mildrar dock garantipensionen effekten för dem med låga pensioner, eftersom detta grundskydd är värdesäkrat. Hur följsamhetsindexeringen fungerar och vad den kan komma att innebära för pensionärerna är ämnet för årets temaartikel *Följsamma pensioner*.

Utdelningsbara överskott

Följsamhetsindexeringen innebär i sig en risk för en real minskning av pensionerna, ett faktum som hittills inte har diskuterats särskilt mycket. Den automatiska balanseringen har däremot fått större utrymme i debatten, som ett hot mot förväntade pensionsnivåer. Balanseringen påverkar både inestående pensionsrätter och utbetalda pensioner, men då den innehåller ett moment med återställare är

effekten för den enskilde i de flesta fall inte varaktig. Balanseringen är en garant för systemets finansiella stabilitet i nedgångstider. Men det kan också hända att utvecklingen överträffar förväntningarna. Möjligheterna för en positiv automatisk balansering, dvs. att dela ut uppkomna överskott inom systemet genom t.ex. en extra uppskrivning av pensionsrätter och pensioner, har utretts på uppdrag av regeringen. Utredningens betänkande läggs fram under året.

Ett autonomt system

Pensionsreformen innebar att ålderspensionssystemet blev ett fristående system i finansiellt hänseende. Samtliga tillgodoräknade pensionsrätter ska motsvaras av en avgift till systemet. Finansieringsansvaret för förtids- och efterlevandepensioner fördes från AP-fonden till statsbudgeten. Den ökade finansieringsbördan för statsbudgeten har delvis kompenseras genom överföringar av kapital från AP-fonden till staten.

Enligt pensionsöverenskommelsen ska det år 2004 undersökas huruvida den resterande påfrestningen för statsbudgeten, som reformen bedömts innebära, kan kompenseras med en slutlig överföring. En redovisning av beräkningar som söker besvara denna svåra fråga finns i avsnittet *Kontrollstationen 2004*.

Längre liv, högre pensionsålder

Successivt går pensionssystemet mot, inte en fullbordan men till att bli fullt utbyggt. Ännu återstår några viktiga bitar, däribland ett komplett IT-system som på ett effektivt sätt underlättar administrationen också på de områden vi fick skjuta på för att säkerställa utbetalningarna 2003. Fullbordad kommer vår uppgift dock aldrig att bli – informationen och kunskapsspridningen om pensionssystemet måste t.ex. ständigt fortgå.

Ett positivt resultat i den senaste av RFV:s årliga mätningar av befolkningens kunskaper om pensionssystemet är en ökad medvetenhet om att bl.a. pensionsåldern är en viktig faktor för pensionens storlek. Om medellivslängden ökar och pensionsåldern förblir oförändrad kommer månadspensionen för varje ny årskull att minska. Det skulle leda till en försämring av pensionärernas standard i förhållande till dem i förvärvsaktiva åldrar. För att undvika att så sker är det viktigt att de äldre, som så önskar, får möjlighet att fortsätta arbeta. Att uppnå en viss ålder får inte automatiskt innebära att man

förväntas dra sig tillbaka. Försörjningsbördan för de förvärvsaktiva kommer att öka ytterligare när 1940-talets stora åskullar nu närmar sig pensioneringen. Det är därför angeläget att vi har ett samhälle där alla bereds möjlighet att arbeta för sin försörjning, och för andras.

Pensionssystemets årsredovisning är ett medel att sprida information och kunskap om pensionssystemet, dess finansiella ställning och utveckling. Redovisningen för år 2003 är den tredje i ordningen. Jag hoppas den ska bjuda på en intressant och trevlig läsning!

Stockholm i april 2004

Anna Hedborg
Generaldirektör

Förklaring av pensionssystemets resultat år 2003

Inkomstpensionen

Inkomstpensionen är utformad så att pensionsskuldens värdeförändring är nära kopplad till tillgångarnas värdeutveckling, men kopplingen är inte absolut. Därför kan inkomstpensionssystemet ge såväl positiva som negativa resultat. I och med att systemets balansomslutning är så stor, cirka 6 000 miljarder kronor, kommer resultaten ofta att vara stora i kronor räknat. Förbyts det balanserade överskottet i ett underskott aktiveras den automatiska balanseringen. Systemet styrs då mot ett balanserat över-/underskott om 0 kronor genom att indexeringen av pensioner och pensionsbehållningar sänks. Eventuella balanserade överskott, som uppstår efter att balanseringen aktiverats, används direkt för att så långt som möjligt öka indexeringen och återställa pensionernas värde.

Inkomstpensionssystemets tillgångar utgörs av avgiftstillgången och buffertfonden. Avgiftstillgången är värdet av systemets anspråk på 16 procent av alla framtida arbetsinkomster och pensionsgrundande transferringar m.m. Avgiftstillgångens värdeförändring bestäms huvudsakligen av inkomstillväxten per person, av antalet personer i förvärsaktiva åldrar samt deras sysselsättningsgrad. År 2003 ökade avgiftstillgången med 172 miljarder kronor eller närmare 3,3 procent. Ökningen beror huvudsakligen på att avgiftsflödet ökat tack vare att inkomsterna per person ökat. Avgiftstillgångens värdeförändring bestäms också av förändringar i systemets s.k. omsättningstid. År 2003 ökade omsättningstiden med 27 dagar, vilket har gett ett mindre bidrag till avgiftstillgångens ökning.

Buffertfonden, dvs. Första–Fjärde och Sjätte AP-fonden, utgör cirka 10 procent av tillgångarna. Fondkapitalet ökade med sammanlagt 89 miljarder kronor, varav avkastningen svarade för 82 miljarder kronor. Pensionsavgifterna översteg pensionsutbetalningarna, vilket, efter avdrag för administrationskostnader, bidrog till en fondökning med 7 miljarder kronor.

Sammantaget ökade således systemets tillgångar med 262 miljarder kronor eller 4,5 procent. Ökningen på skuldsidan var också 4,5 procent, vilket motsvarar 256 miljarder kronor. Pensionsskulden har påverkats av följsamhetsindexeringen av pensionerna vid årsskiftet 2002/2003 samt inkomstindexeringen av pensionsbehållningarna 2003/2004, vilket i båda fallen innebar en förräntning med cirka 3,5 procent. Årets resultat på 6 miljarder kronor innebär att systemet har ett överskott på 58 miljarder kronor. I förhållande till pensionsskulden är överskottet knappt 1 procent.

Det innebär att balanstalet är knappt 1,01. BalaNSTalet 1,01 för ett fördelnings-system kan sägas motsvara konsolideringsgraden 101 procent för ett fonderat system. Systemets balanstal för år 2005, som avser ställningen den 31 december 2003, har beräknats till 1,0097.

Nyckeltal för inkomstpensionen 2003

Miljarder kronor

	2003	2002	Förändring	Förändring, %
Första–Fjärde och Sjätte AP-fondens tillgångar	577	488	89	18,3
Avgiftstillgång	5 465	5 293	172	3,3
Summa tillgångar	6 042	5 780	262	4,5
Pensionsskuld	5 984	5 729	256	4,5
Överskott	58	52	6	11,9
Balanstal	1,0097	1,0090	0,0007	0,1

I förra årets bokslut beräknades avgiftstillgången till ett 8 miljarder kronor för lågt belopp, beroende på att ett för lågt värde för KPI 2002 användes i beräkningen. 2003 års ingående värde på avgiftstillgången har inte justerats för detta, vilket innebär att resultatet har påverkats positivt med samma belopp. Balanstalet för år 2004, som beräknades på förhållandena vid utgången av år 2002 efter ovannämnda korrigering, fastställdes till 1,0105.

Premiepensionen

Premiepensionssystemet är ett fonderat system där pensionsspararna (de försäkrade) själva väljer placering för sina premiepensionsmedel i fonder. Systemet fungerar så att förändringar i fondandelarnas priser direkt och lika mycket påverkar den försäkrades tillgång i systemet. Därför ska, på sikt, premiepensionssystemets resultat i princip alltid vara 0 kronor. Efter som inte hela administrationskostnaden tas ut av de försäkrade under systemets uppbyggnad, utan lånefinansieras, gör Premiepensionsmyndigheten (PPM) för närvarande en förlust. Förlusten år 2003 var 109 miljoner kronor.

De fonderade premiepensionstillgångarna har under året ökat med 35 miljarder kronor, varav 21 miljarder kronor avser nya pensionsrätter och 14 miljarder avser värdeökning.

Nyckeltal för premiepensionen 2003

Miljoner kronor

	2003	2002	Förändring
Fondförsäkring*	94 124	59 416	34 708
Traditionell försäkring*	31	4	27
Summa pensionstillgångar	94 155	59 420	34 735
Fondförsäkringsåtaganden*	94 127	59 418	34 709
Livförsäkringsavsättning*	30	4	26
Summa pensionsskuld	94 157	59 422	34 735

* Inklusivt dödsfallskapital.

Vad inkomstpensionens ord heter i annan försäkring

Det som i redovisningen benämns avgiftstillgång avser värdet av systemets avgiftsflöde. Detta begrepp har ingen direkt motsvarighet inom fonderad försäkring. Men ska en liknelse göras motsvarar avgiftstillgången närmast placeringstillgången, försäkringskapitalet, i fonderad försäkring. Med denna liknelse motsvarar avgiftstillgångens värdeförändring närmast det som i fonderad försäkring kallas kapitalavkastning. Värdet av avgiftstillgången förändras dels genom att avgiftsinkomsterna förändras, dels genom att omsättningstiden förändras. Effekten på avgiftstillgångens värde från dessa båda bestämningsfaktorer redovisas var för sig i resultaträkningen.

Omsättningstiden är den tid som en genomsnittlig krona i pensionsrätt förväntas ligga i systemet, för närvarande är omsättningstiden cirka 32 år.

Övriga begrepp som används för inkomstpensionens resultat- och balansräkning har en mer direkt motsvarighet i traditionell redovisning av livförsäkringsrörelse. Pensionsavgifter motsvaras i fonderad försäkring av begreppet premieinkomster, pensionsutbetalningar av försäkringsersättningar, förändring i pensionsskuld av förändringar i försäkringstekniska avsättningar, balanserat över-/underskott av balanserad vinst/förlust.

Inkomstpension, resultat–och balansräkning

Resultaträkning, miljoner kronor

Förändring av fondtillgångar	Not	2003	2002	Förändring
Pensionsavgifter	1	165 107	160 745	4 362
Pensionsutbetalningar	2	-155 410	-151 757	-3 653
Avkastning på fonderat kapital	3	82 060	-84 529	166 589
Administrationskostnader	4	-2 359	-2 081	-278
Summa förändring av fondtillgångar (a)		89 398	-77 622	167 020
Förändring av avgiftstillgång				
Värdet av förändringen i avgiftsinkomst	5	159 964	224 275	-64 311
Värdet av förändringen i omsättningstid	6	12 346	-16 763	29 109
Summa förändring av avgiftstillgång (b)		172 310	207 512	-35 202
Förändring av pensionsskuld¹				
Nya pensionsrätter och ATP–päng	7	-172 567	-167 585	-4 982
Pensionsutbetalningar	2	155 410	151 562	3 848
Indexering	8	-228 288	-275 946	47 658
Värdet av förändring i medellivslängd	9	-11 045	-5 923	-5 122
Uppkomna arvsvinster	10	7 090	6 389	701
Fördelade arvsvinster	10	-7 616	-6 617	-999
Avdrag för administrationskostnader	11	1 475	1 478	-3
Summa förändring av pensionsskuld (c)		-255 541	-296 642	41 101
Årets resultat (a)+(b)+(c)		6 167	-166 752	172 919

¹ Negativ post (-) innebär att pensionsskulden ökar, positiv post () innebär att pensionsskulden minskar med angivet belopp.

Balansräkning, miljoner kronor

Tillgångar	Not	31/12 2003	31/12 2002	Förändring
Första–Fjärde och Sjätte AP–föden	12	576 937	487 539	89 398
Avgiftstillgång	13	5 465 074	5 292 764	172 310
Summa tillgångar		6 042 011	5 780 303	261 708
Skulder och överskott	Not	31/12 2003	31/12 2002	Förändring
Balanserat över-/underskott		51 645	218 397	-166 752
Årets resultat		6 167	-166 752	172 919
Summa över-/underskott		57 812	51 645	6 167
Pensionsskuld	14	5 984 199	5 728 658	255 541
Summa skulder och överskott		6 042 011	5 780 303	261 708

Premiepension, resultat – och balansräkning

Resultaträkning, miljoner kronor

Förändring av fondtillgångar	Not	2003	2002	Förändring
Pensionsavgifter	1	21 040	20 404	636
Pensionsutbetalningar	15	-11	-1	-10
Avkastning på fonderat kapital	16	13 948	-25 879	39 827
Administrationskostnader	17	-351	-599	248
Lånefinansierade administrationskostnader	24	109	365	-256
Summa förändring av fondtillgångar (a)		34 735	-5 710	40 455
Förändring av pensionsskuld²				
Nya pensionsrätter	18	-21 040	-20 404	-636
Pensionsutbetalningar	19	11	1	10
Värdeförändring	20	-13 948	25 879	-39 827
Förändring i beräkningsantaganden	21	0	0	0
Dödsfallskapital	22	213	145	68
Fördelade arvsvinster	23	-213	-145	-68
Avdrag för administrationskostnader	24	242	234	8
Summa förändring av pensionsskuld (c)		-34 735	5 710	-40 445
Lånefinansierade administrationskostnader (d)	17, 24	-109	-365	256
Årets resultat (a)+(c)+(d)		-109	-365	256

² Negativ post (-) innebär att pensionsskulden ökar, positiv post () innebär att pensionsskulden minskar med angivet belopp.

Balansräkning, miljoner kronor

Tillgångar	Not	31/12 2003	31/12 2002	Förändring
Försäkringstillgångar	25	94 155	59 420	34 735
Övriga tillgångar	26	46 140	45 307	833
Summa tillgångar		140 295	104 727	35 568

Skulder och underskott	Not	31/12 2003	31/12 2002	Förändring
Balanserat över-/underskott		-1 618	-1 253	-365
Årets resultat		-109	-365	256
Summa över-/underskott		-1 727	-1 618	-109
Pensionsskuld	27	94 157	59 422	34 735
Övriga skulder	28	47 865	46 923	942
Summa skulder		142 022	106 345	35 677
Summa skulder och underskott		140 295	104 727	35 568

Inkomstgrundad ålderspension, resultat–och balansräkning

Inkomst–och premiepension

Resultaträkning, miljoner kronor

Förändring av fondtillgångar	Not	2003	2002	Förändring
Pensionsavgifter	1	186 147	181 149	4 998
Pensionsutbetalningar	2, 15	-155 421	-151 758	-3 663
Avkastning på fonderat kapital	3, 16	96 008	-110 408	206 416
Administrationskostnader	4, 17	-2 710	-2 680	-30
Lånefinansierade administrationskostnader	24	109	365	-256
Summa förändring av fondtillgångar (a)		124 133	-83 332	207 465

Förändring av avgiftstillgång

Värdet av förändringen i avgiftsinkomst	5	159 964	224 275	-64 311
Värdet av förändringen i omsättningstid	6	12 346	-16 763	29 109
Summa förändring av avgiftstillgång (b)		172 310	207 512	-35 202

Förändring av pensionskund³

Nya pensionsrätter och ATP–päng	7, 18	-193 607	-187 989	-5 618
Pensionsutbetalningar	2, 19	155 421	151 563	3 858
Indexering/värdeförändring	8, 20	-242 236	-250 067	7 831
Värdet av förändring i medellivslängd m.m.	9, 21	-11 045	-5 923	-5 122
Uppkomna arvsvinster/Dödsfallskapital	10, 22	7 303	6 534	769
Fördelade arvsvinster	10, 23	-7 829	-6 762	-1 067
Avdrag för administrationskostnader	11, 24	1 717	1 712	5
Summa förändring av pensionskund (c)		-290 276	-290 932	656
Lånefinansierade administrationskostnader (d)	17, 24	-109	-365	256
Årets resultat (a)+(b)+(c)+(d)		6 058	-167 117	173 175

³ Negativ post (-) innebär att pensionskulden ökar, positiv post () innebär att pensionskulden minskar med angivet belopp.

Balansräkning, miljoner kronor

Tillgångar	Not	31/12 2003	31/12 2002	Förändring
Första–Fjärde och Sjätte AP–föden	12	576 937	487 539	89 398
Försäkringstillgångar	25	94 155	59 420	34 735
Övriga tillgångar	26	46 140	45 307	833
Avgiftstillgång	13	5 465 074	5 292 764	172 310
Summa tillgångar		6 182 306	5 885 030	297 276

Skulder och överskott	Not	21/12 2003	31/12 2002	Förändring
Balanserat över-/underskott		50 027	217 144	-167 117
Årets resultat		6 058	-167 117	173 175
Summa över-/underskott		56 085	50 027	6 058
Pensionskund	14, 27	6 078 356	5 788 080	290 276
Övriga skulder	28	47 865	46 923	942
Summa skulder och överskott		6 182 306	5 885 030	297 276

Noter och kommentarer

Not 2–14 avser inkomstpension, Not 15–28 avser premiepension. Not 1 avser båda delar av det inkomstgrundade ålderspensionssystemet.

Not 1 Pensionsavgifter

Tabell A. Pensionsavgifter och skatt fördelat efter avgiftsslag

Miljoner kronor

Avgift, m.m., i form av ...	Inkomst– pension	Premie– pension	Skatt	Totalt	Varav avgifter
Arbetsgivaravgift	70 750	18 223	10 986	99 959	88 973
Egenavgifter	2 255	581	350	3 186	2 836
Allmän pensionsavgift	69 957	–	–	69 957	69 957
Statlig ålderspensionsavgift	21 817	3 552	–	25 369	25 369
Reglering år 2003 avseende år 2001	910	–2 089	1 179	0	–1 179
Uppbördsförlust, reglering	–362	–	–	–362	–362
Differens mellan RFV:s och AP-fondens resp. PPM:s redovisning samt justering	–220	773	–	553	553
Summa	165 107	21 040	12 515	198 662	186 147

De redovisade skatterna avser ”pensionsavgifter” som tas in i form av arbetsgivaravgifter och egenavgifter på inkomstdelar ovanför den högsta inkomst för vilken pensionsrätt tillgodoses. Detta tak är före avdrag för allmän pensionsavgift 8,07 inkomstbasbelopp⁴ och 7,5 efter sådant avdrag. Eftersom dessa medel inte ger upphov till någon pensionsrätt är de skatter och förs till statsbudgeten.

Differensen mellan RFV:s redovisning och AP-fondernas (–220) förklaras huvudsakligen av periodiseringsskillnader. Differensen mellan RFV:s redovisning och PPM:s (773) förklaras huvudsakligen av att PPM:s redovisning avser avgiftsinkomster för pensionsrätter fastställda 2002 och överförda till premiepensionsfonderna under år 2003, medan RFV:s redovisning avser avgiftsinkomster som inlutit år 2003. Avgifter som inlutit år 2003 avser pensionsrätter som fastställs i slutet av 2004 och placeras i början av 2005.

I AP-fondernas redovisning av pensionsutbetalningar ingår ett belopp på 818 miljoner kronor, som egentligen avser en negativ reglering av avgifter. I denna redovisning har en omföring gjorts så att beloppet i stället redovisas som en negativ pensionsavgift.

⁴ Inkomstbasbeloppet år 2003 är 40 900 kronor. 8,07 inkomstbasbelopp är 330 063 kronor och 7,5 inkomstbasbelopp 306 750 kronor.

Tabell B. Pensionsavgifter fördelat efter avgiftsunderlag

Miljoner kronor

	Arbetsgivar-, egen- och statlig pensionsavgift	Allmän pensions- avgift	Summa
Arbetsinkomster ⁵	103 336	62 685	166 021
Transfereringar, se tabell C	10 578	7 272	17 850
Pensionsgrundande belopp, se tabell D	14 791	–	14 791
Summa	128 705	69 957	198 662

⁵ Förvärvsinkomster, inkl. sjuklön och egenföretagarinkomster, exklusive transfereringar.

Fördelningen av allmän pensionsavgift på de två typerna av avgiftsunderlag är beräknad, den framgår inte av redovisningssystemen.

Allmän pensionsavgift tas ut med 7 procent på förvärvsinkomster och pensionsgrundande transfereringar som sjukpenning m.m., men inte på sjuk- och aktivitetsersättning (tidigare benämnd förtidspension). Allmän pensionsavgift tas endast ut på dessa inkomster upp till taket på 8,07 inkomstbasbelopp.

Pensionsavgift, som betalas av arbetsgivare och egenföretagare på arbetsinkomster och av staten på nämnda transfereringar, uppgår till 10,21 procent. Statlig pensionsavgift på sjuk- och aktivitetsersättning och på s.k. pensionsgrundande belopp, som inte belastas med allmän pensionsavgift, är 18,5 procent.

Tabell C. Pensionsavgift belöpande på transfereringar

Miljoner kronor

	Statlig pensionsavgift	Allmän pensionsavgift	Summa
Sjukpenning	4 521	3 108	7 629
Rehabiliteringspenning	255	175	430
Närståendepenning	7	5	12
Arbetskkadeersättningar m.m.	386	265	651
Delpension	19	13	32
Föräldraförsäkring	1 984	1 364	3 348
Vårdbidrag	185	127	312
Arbetslöshetsersättning m.m. (AMS)	3 189	2 192	5 381
Utbildningsbidrag	28	19	47
Konstnärsnämnden	4	3	7
Smittbärappenning	0	0	0
Summa	10 578	7 272	17 850

Fördelningen av allmän pensionsavgift på de olika typerna av transfereringar är beräknad, den framgår inte av redovisningssystemen.

Tabell D. Pensionsavgift belöpande på sjuk- och aktivitetsersättning och pensionsgrundande belopp

Miljoner kronor

Sjuk- och aktivitetsersättning	8 467
Barnår	3 831
Studier	2 257
Plikttjänst	236
Summa	14 791

Beloppet för sjuk- och aktivitetsersättning avser både avgift på utbetald pensionsgrundande ersättning och på pensionsgrundande belopp. I båda fallen är avgiften 18,5 procent.

En mindre del av beloppen för studier respektive pliktjänst avser pensionsgrundande inkomst.

Not 2 Pensionsutbetalningar

Miljoner kronor

Tilläggs pension	154 103
Inkomst pension	1 307
Summa	155 410

Pension kan tas ut från 61 års ålder. Tilläggs pension motsvarar det som tidigare var ATP och s.k. inkomstrelaterad folkpension. Sådan pension är beräknad enligt äldre regler men indexeras från 65 års ålder med inkomstpensionens regler för följsamhetsindexering. Tilläggs pension tjänas in av personer födda före 1954. Den äldsta årskull som får inkomstpension är årskullen född 1938.

Personer födda 1938 får fyra tjugondelar av sin pension beräknad enligt det nya systemets regler. Motsvarande andel för dem födda 1939 är fem tjugondelar osv. Personer födda 1954 eller senare får hela sin pension enligt de nya reglerna. Det nya fördelningssystemets pension kallas inkomstpension.

I AP-fondernas redovisning av pensionsutbetalningar ingår ett belopp på 818 miljoner kronor, som egentligen avser en negativ reglering av avgifter. I denna redovisning har en omföring gjorts så att beloppet i stället redovisas som en negativ pensionsavgift.

Not 3 Avkastning på fonderat kapital

Miljoner kronor

AP-fond:	Första	Andra	Tredje	Fjärde	Sjätte	*	Summa
Aktier och andelar	17 153	18 098	16 796	19 890	1 350	6	73 293
varav Direktavkastning	1 838	1 639	1 918	1 704	71	47	7 217
Realiserade och orealiserade kursvinster	15 315	16 459	14 878	18 186	1 279	-41	66 076
Obligationer och andra räntebärande värdepapper	2 031	2 446	2 991	1 491	143	243	9 345
varav Direktavkastning (räntenetto)	1 869	2 154	2 661	1 693	143	243	8 763
Realiserade och orealiserade kursvinster	162	292	330	-202	0	0	582
Övrigt	581	383	206	-1 831	0	83	-578
varav Direktavkastning	1 282	761	0	966	0	83	3 092
Realiserade och orealiserade kursvinster	3 484	2 243	970	44	0	0	6 741
Valutakursresultat, netto	-4 185	-2 621	-764	-2 841	0	0	-10 411
Summa avkastning	19 765	20 927	19 993	19 550	1 493	332	82 060
Administrationskostnader	-190	-234	-235	-216	-340	-19	-1 234
Summa avkastning efter kostnader	19 575	20 693	19 758	19 334	1 153	313	80 826

Källa: Första, Andra, Tredje, Fjärde och Sjätte AP-fondernas årsredovisningar 2003.

* Första och Fjärde AP-fondens särskilda förvaltning. I kolumnen har dessutom justerats för avrundningseffekter när fonderna summeras.

Posten Övrigt avser huvudsakligen derivat. Realisationsresultat för aktier och andelar är belastat med kostnad för courtage både vid köp och försäljning. Totalt erlagt courtage under 2003 uppgår till 339 miljoner kronor.

Not 4 Administrationskostnader

Tusen kronor

Skatteförvaltningen (inkl. Kronofogdemyndigheten)	340 135
Riksförsäkringsverket	505 768
Försäkringskassorna	279 360
Konjunkturinstitutet	135
Summa kostnader försäkringsadministrationen	1 125 398
Första AP-fonden	190 000
Andra AP-fonden	234 000
Tredje AP-fonden	235 000
Fjärde AP-fonden	216 000
Sjätte AP-fonden	340 000
Första och Fjärde AP-fondens särskilda förvaltning	19 000
Summa kostnader fondförvaltningen	1 234 000
Summa administrationskostnader	2 359 398

Kostnaden för försäkringsadministrationen finansieras med medel ur Första–Fjärde AP-fonden, lika mycket ur varje fond. Varje fond finansierar sina egna förvaltningskostnader med uttag ur den egna fonden. Summan av båda formerna av administrationskostnader finansieras i princip genom ett procentuellt avdrag från de försäkrades pensionsbehållningar. Såsom framgår av resultaträkningen har dock pensionsbehållningarna inte belastats med hela administrationskostnaden år 2003. I Not 11 förklaras varför.

Några nyckeltal för inkomstpensionens administrationskostnader

Kostnader uttryckt i ...	Försäkrings- administration	Fond- förvaltning	Administration totalt
... procent av den totala pensionsskulden	0,0188	0,0206	0,0394
... procent av inkomstpensionsskulden, aktiva*	0,0353	0,0387	0,0740
... kronor per försäkrad aktiv	176	193	369
... kronor per ålderspensionär**	729	799	1 527

* Med *aktiv* avses försäkrade 16–64 år med pensionsbehållning eller ATP-poäng.

** På löpande ålderspensioner görs inget administrationskostnadsavdrag. Se not 11.

Not 5 Värdet av förändringen i avgiftsinkomst

Omsättningstid i år, avgiftsinkomster i miljoner kronor

Utjämnad avgiftsinkomst 2003	168 681
Använd avgiftsinkomst 2002	–163 738
Förändring av avgiftsinkomst	= 4 943
(Utjämnad omsättningstid 2003 + Utjämnad omsättningstid 2002)/2 ⁶	x 32,36173
Värdet av förändringen i avgiftsinkomst	159 964

⁶ $(32,39887 + 32,32459) / 2 = 32,36173$.

Tabell A. Underlag för beräkning av utjämnat värde för avgiftsinkomsten

Miljoner kronor

	2000	2001	2002	2003
Influtna avgifter till AP –foden	144 275	156 811	160 745	165 107
Avgiftsunderskott till följd av ej infasad avgift och avgiftsunderlag	0	0	3 500	2 600
Justering för att erhålla en bokföringsmässig avgift	3 583	-1 543	0	0
Underlag för beräkning av utjämnat värde för avgiftsinkomsten	147 858	155 268	164 245	167 707
Utjämnat värde för avgiftsinkomsten	-	-	163 998	168 681
Använd avgiftsinkomst	144 275	156 811	163 738	168 681
KPI, juni	261,24	268,31	273,24	277,74

Under en infasningsperiod som sträcker sig fram t.o.m. bokslutsåret 2004 ska justeringar göras så att den avgift som används i beräkningen av avgiftstillgången speglar avgiftsflödets nivå som om systemet vore i full funktion. Åren 1999–2002 ingår inte förtidspensionärer födda 1937 eller tidigare i underlaget för statliga ålderspensionsavgifter. Felaktigt betalades dock preliminära statliga ålderspensionsavgifter för dessa grupper åren 1999, 2000 och 2001. Åren 2002, 2003 och 2004 betalar staten därför en lägre avgift, som kompensation för de tidigare felaktigt inbetalda avgifterna. 2003 års preliminära statliga ålderspensionsavgift har därmed reducerats med 2 600 miljoner kronor, vilket inte hade skett om systemet varit i full funktion redan år 2000. Därför görs en justering av avgiftsflödet med 2 600 miljoner kronor.

Hur den utjämnade avgiftsinkomsten beräknas framgår av den tekniska bilagan, avsnitt 1. I redovisningen för 2001 beräknades utjämnat värden för avgiftsinkomsten eller omsättningstiden. Det värde för utjämnad avgiftsinkomst som användes i 2002 års redovisning (163 738) beräknades felaktigt med ett för lågt värde för KPI 2002 (272,59 i stället för 273,24). Med det utjämnade värdet 163 998 beräknas avgiftstillgången 2002 till ett 8 404 miljoner kronor högre belopp.

Not 6 Värden av förändringen i omsättningstid

Omsättningstid i år, avgiftsinkomster i miljoner kronor

Utjämnad omsättningstid 2003	32,39887
Utjämnad omsättningstid 2002	32,32459
Förändring av utjämnad omsättningstid	=0,07428
(Utjämnad avgiftsinkomst 2003 + avgiftsinkomst 2002)/2 ⁷	x 166 210
Värdet av förändringen i omsättningstid	12 346

⁷ (168 681+163 738)/2=166 210**Tabell A. Underlag för beräkning av utjämnat värde för omsättningstiden**

	1999	2000	2001	2002	2003
Intjänandetid	21,86097	21,50279	21,99799	21,96768	22,09653
Utbetalningstid	10,00638	10,18358	10,32660	10,43119	10,43638
Omsättningstid, OT	31,86735	31,68637	32,32459	32,39887	32,53291
Utjämnad omsättningstid			31,86735	32,32459	32,39887

Det utjämnade värdet för omsättningstiden är medianen av de tre senaste årens omsättningstider. Hur omsättningstiden beräknas beskrivs i avsnitt 3 i den tekniska bilagan.

Eftersom intjänandetiden inte kan beräknas innan alla pensionsrätter fastställts, grundar sig beräkningar av 2003 års värden på pensionsrätter intjänade under år 2002 och fastställda år 2003. Utbetalningstiden beräknas utifrån uppgifter per december 2003.

Not 7 Nya pensionsrätter och ATP-poäng

Miljoner kronor

Intjänad inkomstpensionsrätt 2003, skattat värde	144 711
Värdet av intjänad ATP-poäng, 2003 skattat värde	4 642
Justeringsbelopp för inkomstpension, se tabell A	-802
Justeringsbelopp för tilläggspension, se tabell B	24 016
Summa	172 567

Tabell A. Justeringsbelopp, nya pensionsrätter

Miljoner kronor

Fastställd pensionsrätt för inkomstpension intjänad 2002	135 849
Skattad* pensionsrätt för inkomstpension intjänad 2002	-136 522
Justeringar som påverkat pensionsbehållningarna, se not 14 tabell A	-129
Justeringsbelopp A	-802

* Skattning i PÅR 2002.

I och med att taxeringen för bokslutsåret inte är slutförd när bokslutet upprättas, kan värdet av intjänad pensionsrätt detta år endast skattas.

I pensionssystemets årsredovisning (PÅR) 2002 skattades pensionsrätt intjänad under år 2002 till 136 522 miljoner kronor. Efter att taxeringen för år 2002 genomförts visade det sig att det verkliga värdet var 135 849 miljoner kronor.

Tabell B. Justeringsbelopp, nya ATP-poäng

Miljoner kronor

Effekt av skillnad mellan antagande avseende 2003 och skattningen 2002 m.m.	4 189
Inbetalda pensionsavgifter avseende ATP exkl. värdet av ATP-poäng	19 827
Justeringsbelopp B	24 016

Värdet av intjänad ATP-poäng under år 2003 har prognostiserats i RFV:s simuleringsmodell. Det sista år som ATP-poäng kan intjänas är år 2017. Detta innebär att avgifterna, med undantag av administrativt betingade diskrepanser, kommer att vara lika stora som tillgodoräknad pensionsrätt först år 2018.⁸

Not 8 Indexering

Miljoner kronor

Tilläggspensionsskuld, aktiva	36 487
Inkomstpensionsskuld, aktiva	101 626
Tilläggspensionsskuld, pensionärer 65 år och äldre	89 281
Tilläggspensionsskuld, pensionärer yngre än 65 år	696
Inkomstpensionsskuld, pensionärer	198
Summa	228 288

⁸ Avgifter som avser ATP uppgick år 2003 till 24,4 miljarder kronor medan värdet av nyintjänade ATP-poäng samma år endast var 4,6 miljarder kronor. Således översteg avgiftsinbetalningarna värdet av de intjänade ATP-poängen med 9,8 miljarder kronor. Förhållandet förklaras av att i ATP-systemet upparbetas ofta pensionsfördran relativt tidigt under det förvärvsaktiva livet. En individ som vid 55 års ålder har sina 15 bästa intjänandeår bakom sig (och som arbetat i minst 30 år) kommer inte att öka sin ATP-pension alls, även om hon eller han fortsätter att arbeta och betala avgift till 65-årsdagen. Förhållandet illustrerar en av de negativa drivkrafter för den äldre arbetskraftens arbetsutbud som ATP-systemet ger upphov till.

Värdet av indexeringen avser den indexering som påverkar pensions-
skulden per den 31 december 2003. Den intjänade ATP-poängen följer
prisbasbeloppets utveckling. Tilläggs-pensionsskulden till aktiva, såsom den
beräknas här (se not 14), ökar emellertid med förändringen i inkomstindex
mellan åren 2003 och 2004. Likaså påverkas inkomstpensionsskulden till
aktiva av förändringen i inkomstindex mellan åren 2003 och 2004.

Tilläggs-pensionsskulden avseende pensionerade yngre än 65 år har
indexerats med förändringen i prisbasbeloppet mellan åren 2002 och
2003. Tilläggs-pensioner till dem som fyllt 65 år och alla inkomstpension-
er följsamhetsindexeras, dvs. indexeras med förändringen i inkomstindex
minskad med normen 1,6 procentenheter. Pensionsskulden till dessa pen-
sionärer har påverkats av följsamhetsindexeringen vid årsskiftet 2002 och
2003.

Tabell A. Prisbasbelopp och inkomstindex

	2002	2003	2004
Prisbasbelopp	37 900	38 600	39 300
Förändring i prisbasbelopp	2,71 %	1,85 %	1,81 %
Inkomstindex	106,16	111,79	115,64
Förändring i inkomstindex	2,87 %	5,30 %	3,44 %
Följsamhetsindexering	3,28 % *	3,64 %	1,81 %

* Normen var detta år 0,996.

Not 9 Värdet av förändringen i medellivslängd

Miljoner kronor

Tilläggs-pensionsskuld, aktiva	3 371
Inkomstpensionsskuld, aktiva	–
Tilläggs-pensionsskuld, pensionärer	7 595
Inkomstpensionsskuld, pensionärer	79
Summa	11 045

Den medellivslängd som här avses är den tid som ett genomsnittligt pen-
sionsbelopp antas utbetalas, s.k. ekonomisk livslängd, varvid normen 1,6
procent beaktas. Den ekonomiska medellivslängden uttrycks i form av
ekonomiska delningstal. Hur de ekonomiska delningstalen beräknas be-
skrivs i den tekniska bilagan, avsnitt 4.

Högre ekonomisk medellivslängd ökar pensionsskulden för tilläggs-
pension, både avseende aktiva och pensionärer. I inkomstpensionssystemet
är det endast pensionsskulden till pensionärer som ökar om medellivs-
längden ökar.

Effekten av förändringar i ekonomisk medellivslängd beräknas genom
att först beräkna pensionsskulden med de ekonomiska delningstal som kan
mätas i systemet det år redovisningen avser. Denna skuld minskas därefter
med den pensionsskuld som beräknas med de ekonomiska delningstal som
gällde föregående år.

Not 10 Uppkomna och fördelade arvsvinster

Miljoner kronor

Födelseår	Dödsår	Uppkomna arvsvinster	Fördelade arvsvinster
1938–1943	2003	1 771	2 314
1943–	2002	5 319	5 302
Summa		7 090	7 616

Uppkomna arvsvinster, dvs. pensionsbehållningar efter personer som avlidit, fördelas till de kvarlevande i samma ålder. Fördelningen görs som ett procentuellt påslag på pensionsbehållningen med hjälp av en arvsvinstfaktor.

Före det år en årskull fyller 60 år fördelas faktiskt uppkomna arvsvinster. Arvsvinstfaktorn bestäms således av summa pensionsbehållningar för avlidna i samma ålder. På grund av viss fördröjning i informationen om vilka personer som avlidit under året görs arvsvinstfördelningen med ett års eftersläpning.

Arvsvinsterna efter dem som avled före 60 års ålder år 2002 (5 319 miljoner kronor) fördelades till motsvarande årskullar år 2003. De fördelade arvsvinsterna uppgår till 5 302 miljoner kronor – skillnaden förklaras av årliga justeringar i pensionsbehållningarna för bland annat taxeringsändringar. Från och med det år en årskull fyller 60 år fördelas inte de faktiskt uppkomna arvsvinsterna, utan i stället de arvsvinster som beräknas uppkomma. Arvsvinstfaktorerna skattas med utgångspunkt från den mortalitet som Statistiska Centralbyrån (SCB) observerat för en tidigare period. I och med att denna mortalitet inte exakt överensstämmer med den faktiska dödligheten det aktuella året och att dödligheten också kan variera beroende på de försäkrades inkomstnivå, finns en skillnad mellan uppkomna och fördelade arvsvinster i åldrarna 60 år och äldre (1 771 respektive 2 314 miljoner kronor år 2003).

Orsaken till att man vid 60 års ålder övergår till att fördela beräknade arvsvinstbelopp i stället för belopp som motsvarar avlidnas behållningar är att pension kan tas ut från och med 61 års ålder. Därmed fungerar inte förfarandet med fördelning av faktiskt uppkomna arvsvinster, som används före denna ålder.

Not 11 Avdrag för administrationskostnader

Administrationskostnaderna ska finansieras genom en minskning av pensionsbehållningarna. Någon motsvarande minskning av pensionerna görs däremot inte. För att inte belasta yngre årskullar med en oproportionerligt stor kostnad under den tid ATP fasas ut införs kostnadsavdraget successivt. År 2003 finansierades 64 procent av administrationskostnaden med avdrag från pensionsbehållningarna. Andelen av kostnaderna som ska finansieras med administrationskostnadsavdrag ökar varje år med två procentenheter; först år 2021 motsvarar avdraget 100 procent av administrationskostnaden.

Kostnadsavdraget görs som ett procentuellt avdrag från pensionsbehållningen med en förvaltningskostnadsfaktor. Beräkningen av förvaltningskostnadsfaktorn baseras på budgeterade administrationskostnader för det aktuella året och en skattning av de pensionsbehållningar som kostnaderna ska fördelas på. Skillnaden mellan verkställt avdrag i kronor och fastställd kostnad beaktas i beräkningen av påföljande års förvaltningskostnadsfaktor. För år 2003 var administrationskostnadsavdraget 0,048 procent.

Not 12 Första–Fjärde och Sjätte AP-fonden

Miljoner kronor

AP-fond:	Första	Andra	Tredje	Fjärde	Sjätte	*	Summa
Aktier**	80 943	81 279	82 887	84 690	10 395	1 105	341 299
varav Svenska aktier och andelar	20 313	33 454	27 683	32 688	10 395	1 040	125 573
Utländska aktier och andelar	60 630	47 825	55 204	52 002	0	65	215 726
Obligationer och andra räntebärande tillgångar	53 816	54 718	54 476	46 035	2 740	3 984	215 769
varav Svenska emittenter	24 598	29 292	34 335	21 133	2 740	3 984	116 082
Utländska emittenter	29 218	25 426	20 141	24 902	0	0	99 687
Övrigt	5 972	5 552	5 554	5 415	536	1 465	24 494
Summa tillgångar	140 731	141 549	142 917	136 140	13 671	6 554	581 562
Skulder	-1 466	-1 199	-381	-634	-896	-49	-4 625
Summa fondkapital	139 265	140 350	142 536	135 506	12 775	6 505	576 937

* Första och Fjärde AP-fondens särskilda förvaltning.

** Aktierna redovisas under den marknadsplats där de har förvärvats.

Not 13 Avgiftstillgång

Miljoner kronor, omsättningstid i år

Utjämnad avgiftsinkomst 2003	168 681
Utjämnad omsättningstid 2003	x 32,39887
Avgiftstillgång 2003	5 465 074

Se Not 5–6 och den tekniska bilagan avsnitt 1 för de värden respektive formler som använts vid beräkningen av avgiftsinkomsten och omsättningstiden.

Not 14 Pensionsskuld

Miljoner kronor

	Aktiva	Pensionerade	Summa
Tilläggs pension 31/12 2003	1 123 765	1 637 340 ⁹	2 761 105
Inkomst pension 31/12 2003	3 189 941	33 153	3 223 094
Summa	4 313 706	1 670 493	5 984 199

Pensionsskulden till pensionerade avseende tilläggs pension och inkomst pension beräknas på samma sätt. Först summeras årskullens pensionsutbetalningar i december månad och multipliceras med tolv för att få ett årsbelopp. Årsbeloppet multipliceras med respektive årskulls ekonomiska medellivslängd, varvid pensionsskulden till varje årskull erhålls. Den ekonomiska medellivslängden uttrycks i form av ekonomiska delningstal. Pensionsskulden till respektive årskull summeras därefter. Hur pensionskulden och de ekonomiska delningstalen beräknas framgår i den tekniska bilagan avsnitt 4.

Inkomst pensionsskulden avseende aktiva utgörs av summan av alla försäkrades pensionsbehållning den 31 december 2003 med tillägg för den pensionsrätt som skattas ha intjänats under 2003.

Tilläggs pensionsskulden avseende aktiva kan inte beräknas direkt med uppgifter ur intjänanderegistret. Denna skuld beräknas i RFV:s pensionsmodell. Beräkningen görs för årskullarna födda något av åren 1939–1953, dvs. de årskullar som får del av sin pension beräknad enligt ATP-reglerna. Tilläggs pensionsskulden utgörs av årskullarnas förväntade tilläggs pension det år de fyller 65 år. Tilläggs pensionens årsbelopp multipliceras med det ekonomiska delningstalet för 65-åringar. Nuvärdet av den på detta vis beräknade pensionsskulden erhålls genom att reducera skulden med årskull-

⁹ 31 728 miljoner kronor avser tilläggs pensionsskuld till pensionerade yngre än 65 år. Resten, dvs. 1 605 612 miljoner kronor, avser tilläggs pensionsskuld till pensionerade som är 65 och äldre.

ens antagna framtida avgiftsinbetalningar och simultant diskontera med den antagna framtida ökningen i inkomstindex. Vid beräkningen antas inkomstindex öka med 2 procent per år.

År 2018 representerar slutåret i beräkningen eftersom årskullen född 1953 fyller 65 år det året.

Tabell A. Förklaring av pensionsskuldens förändring, inkomstpension aktiva

Miljoner kronor

Pensionsskuld 31 december 2002	2 973 893
Varav skattad intjänad pensionsrätt för inkomstpension 2002	-136 522
Avdrag vilande arvsvinster (1)*	-1 297
Pensionsbehållning 31 december 2002	= 2 836 074
Avdrag vilande arvsvinster (2)**	-5 319
Justeringar som påverkat pensionsbehållningarna***	-129
Ingående pensionsbehållning 2003	= 2 830 626
Taxeringsförändringar m.m. som påverkat pensionsbehållningarna ¹⁰	-349
Fastställd intjänad pensionsrätt för inkomstpension 2002	135 849
Fördelade arvsvinster avseende avlidna 2003 födda t.o.m. 1943	2 314
Fördelade arvsvinster avseende avlidna 2002 födda fr.o.m. 1943	5 302
Inkomstindexering med inkomstindex 2003/2004	101 626
Avdrag för administrationskostnader	-1 475
Uttagen pension 2003	-26 989
Återkallade pensioner	97
Uppkomna arvsvinster avseende avlidna 2003 födda t.o.m. 1943	-1 771
Pensionsbehållning 31 december år 2003****	3 045 230
Skattad pensionsrätt för inkomstpension intjänad 2003	144 711
Pensionsskuld inkomstpension aktiva 31 december 2003	3 189 941

* Se PÅR 2002 not 11,12 och 16.

** Arvsvinster efter födda fr.o.m. 1943 som avled under 2002, fördelas 2003.

*** Justeringar för avlidna, spärrade ärenden, personnummerbyten.

**** Varav 5 344 miljoner kronor avser vilande arvsvinster efter avlidna 2003 födda fr.o.m. 1944. Fördelas år 2004.

Tabell B. Förklaring av pensionsskuldens förändring, tilläggs pension aktiva

Miljoner kronor

Pensionsskuld 31 december 2002	1 183 128
Effekt av skillnad mellan antagande avseende 2003 och skattningen 2002 m.m.	4 189
Uttagen pension 2003	-127 878
Ingående tilläggs pensionsskuld 2003*	= 1 059 439
Värdeförändring (inkomst- och prisutveckling)	36 486
Värdet av intjänad ATP-päng 2003	4 642
Värdet av övriga inbetalda avgifter avseende ATP	19 827
Effekt av förändring i ekonomisk medellivslängd	3 371
Pensionsskuld tilläggs pension aktiva 31 december 2003	1 123 765

* Avseende personer som inte började lyfta sin pension under år 2002.

A

B

C

D

E

F

¹⁰ Består av taxeringsförändringar mellan åren 2002 och 2003 och justeringsbelopp (126 miljoner kronor) avseende avlidna 2003 födda t.o.m. 1943 som har fått beräknad utgående pensionsbehållning. Pensionsbehållningen för dessa personer ska dras av från inkomstpensionsskulden. Uppkomna arvsvinster för dessa personer skattas med utgångspunkt från den mortalitet som Statistiska Centralbyrån (SCB) observerat.

Tabell C. Förklaring av pensionsskuldens förändring, tilläggs- och inkomstpension pensionerade

Miljoner kronor

	Tilläggs-pension	Inkomstpension	Summa
Pensionsskuld, 31 december 2002	1 566 203	5 434	1 571 637
Netto tillkommande från aktiva	127 668	28 749	156 417
Utbetalda pensioner netto	-154 103	-1 307	-122 188
Indexering	89 977	198	56 953
Skuldökning, ökning i ekonomisk medellivslängd	7 595	79	7 674
Pensionsskuld pensionerade 31 december 2003	1 637 340	33 153	1 670 493

Noter och kommentarer avseende premiepension

Not 15 Pensionsutbetalningar

Tusen kronor

Pensionsutbetalningar från fondförsäkring	9 943
Pensionsutbetalningar från traditionell försäkring	954
Summa	10 897

Premiepension kan, liksom inkomstpension, tas ut från 61 års ålder. Pensionsspararen kan fortsätta att ha sitt tillgodohavande i fondförsäkring, vilket innebär att pensionsbeloppen är beroende av värdeutvecklingen i de fonder som spararen har valt, eller övergå till traditionell försäkring. Övergång till traditionell försäkring kan ske i samband med pensioneringen eller senare. Traditionell försäkring innebär att pensionsutbetalning sker med ett i nominella termer fast belopp per månad. Vid beräkningen av detta belopp antas en ränta som för närvarande, och före avdrag för antagna administrationskostnader, uppgår till 3 procent. Efter administrationskostnadsavdraget om 0,3 procentenheter motsvarar räntan 2,7 procent.

Om PPM:s förvaltning av den traditionella försäkringen ger ett överskott kan återbäring betalas ut. Denna ges som ett tilläggsbelopp vilket kan variera år från år. Under år 2003 har 5 000 kronor i tilläggsbelopp betalats ut.

Not 16 Avkastning på fonderat kapital

Tusen kronor

	Fondförsäkring	Traditionell försäkring	Summa
Aktier och andelar	14 493 523	2 182	14 495 705
varav Direktavkastning	1 118 667	1 236	1 119 903
Realiserade och orealiserade kursvinster	13 374 856	946	13 375 802
Obligationer och andra räntebärande värdepapper	4 104	-478	3 626
varav Direktavkastning (räntenetto)	4 104	-638	3 466
Realiserade och orealiserade kursvinster	0	160	160
Valutakursresultat, netto	-551 496	0	-551 496
Summa avkastning	13 946 131	1 704	13 947 835

Avkastningen inkluderar realiserat och orealiserat valutakursresultat.

Not 17 Administrationskostnader

Tusen kronor

Driftskostnader	-285 492
Kapitalavkastning, intäkter/kostnader netto	-65 888
Summa	-351 380

I administrationskostnaderna har räntekostnader (netto) som upptagits för PPM:s finansiering m.m. inkluderats. Fondförvaltningskostnaderna tas direkt ur försäkringstillgångarna och ingår inte i PPM:s administrationskostnad. Genomsnittlig fondförvaltaravgift efter återföring av rabatt uppgår till 0,43 procent. Se även Not 24.

Not 18 Nya pensionsrätter

I premiepensionssystemet motsvarar avgiftsinkomsten nya pensionsrätter inklusive ränta under den period avgiftsmedlen förvaltas av PPM. I beloppet ingår även ändrade positiva pensionsrätter från tidigare intjänandeår samt fördelade återförda fondförvaltaravgifter.

Not 19 Pensionsutbetalningar

Pensionsskulden minskar med pensionsutbetalningarna, se Not 15. Pension kan tas ut från 61 års ålder.

Not 20 Värdeförändring

Pensionsskulden förändras med värdeförändringen i premiepensionsfonderna, se Not 16.

Not 21 Förändring i beräkningsantaganden

PPM har inte ändrat sina beräkningsantaganden för livförsäkringsavsättningar under året. Beräkningsantagandena avser främst förändring i antaganden om livslängder och kapitalavkastning.

Not 22 Dödsfallskapital

Tusen kronor

Dödsfallskapital, fondförsäkring	182 933
Dödsfallskapital, traditionell livförsäkring	30 212
Summa	213 145

Det som i premiepensionssystemet kallas ”dödsfallskapital”, motsvaras i inkomstpensionen av ”uppkomna arvsvinster”. Dödsfallskapital fördelas till de kvarlevande inom fondförsäkring respektive traditionell försäkring i form av arvsvinster. I posten ingår även minskningsmedel, som avser den minskning av premiepensionsrätten som görs när premiepension överförs mellan makar. Överfört kapital minskas med för närvarande 14 procent. Procentsatsen kan ändras men förändringen berör endast kapital som överförs efter att ändringen gjorts. Minskingsmedlen fördelas sedan på pensionsspararkollektivet.

Not 23 Fördelade arvsvinster

Arvsvinsterna är avsatta för pensionsspararnas räkning. Fördelning av arvsvinster sker normalt årligen och omfattar även de pensionssparare som valt att ta ut sin premiepension.

Not 24 Avdrag för administrationskostnader

Beloppet 242 miljoner kronor motsvarar uttag av PPM:s avgift om 0,3 procent under 2003 för att (del)finansiera PPM:s driftskostnader. Under uppbyggnadsskedet och fram till 2018 finansieras myndigheten genom en kombination av avgiftsuttag och räntekontokredit för rörelsekapitalbehov i Riksgäldskontoret. Myndigheten får ta ut avgifter som per år motsvarar högst 0,3 procent av de sammanlagda tillgodohavandena på pensions-spararnas konton. Under uppbyggnadsskedet är uttaget av PPM:s avgift mindre än PPM:s kostnader varvid skillnaden finansieras med lån. Detta görs för att inte belasta nuvarande försäkrade med oproportionerligt höga avgifter för uppbyggnaden av PPM medan premiepensionskapitalet är mindre omfattande.

Not 25 Försäkringstillgångar

Tusen kronor

Fondförsäkring	94 123 230
Traditionell livförsäkring, PPM:s egen förvaltning	31 278
Summa	94 154 508

Not 26 Övriga tillgångar

Tusen kronor

Tillfällig förvaltning av preliminära avgiftsmedel	45 584 145
PPM:s administrativa fondandelslager (handelslager)	20 285
Övriga tillgångar	535 872
Summa	46 140 302

PPM ansvarar för den tillfälliga förvaltningen av de preliminära avgifts-medel, som RFV överför månadsvis, till dess att pensionsrätterna fastställts och medlen placerats inom PPM:s försäkringsgrenar. Preliminära avgifts-medel är avgifter som inlutit men som ännu inte placerats.

Sådana medel placeras av PPM på konto i Riksgäldskontoret, i nominella obligationer och i realränteobligationer. Medlen förvaltas i genomsnitt under 18 månader. Under 2003 förvaltades medel avseende intjänandeåren 2001–2003. I januari 2003 placerades medlen avseende intjänandeåret 2001.

Not 27 Pensionsskuld

Tusen kronor

Pensionsskuld, fondförsäkring	94 126 625
Pensionsskuld, traditionell livförsäkring	30 230
Summa	94 156 855

Avsättning för pensionsskuld för fondförsäkring utgörs av inlösensvärdet av fondandelar, dödsfallskapital, minskningsmedel och oreglerade skador.

Avsättning för pensionsskuld för traditionell livförsäkring bestäms för varje försäkring som kapitalvärdet av återstående garanterade utbetalningar. Inbetalda premier redovisas som engångspremier och höjer det garanterade beloppet. Värdet beräknas med antaganden om framtida avkastning, dödlighet och driftskostnader. Avsättning görs för oreglerade skador med vilket avses inte ännu verkställda pensionsutbetalningar.

Not 28 Övriga skulder

Tusen kronor

Skulder avseende preliminära avgiftsmedel	45 751 876
Övriga skulder	2 115 017
Summa	47 866 893

Skulder avseende preliminära avgiftsmedel överförs månadsvis från RFV till PPM. Avgiftsmedlen skuldförs till dess att pensionsrätterna fastställts och medlen placeras inom PPM:s försäkringsgrenar.

Redovisningsprinciper, m.m.

Riksdagen har beslutat att det varje år ska upprättas en redovisning av det inkomstgrundade ålderspensionssystemets finansiella ställning och utveckling. Motivet för beslutet och principerna för redovisningen beskrivs i detta avsnitt.

Skäl och mål för redovisningen

Pensionens storlek i det inkomstgrundade pensionssystemets båda delar, inkomst- och premiepensionen, är följsam, föränderlig, i förhållande till de demografiska och samhällsekonomiska förhållanden som bestämmer systemets finansiella utveckling. I inkomstpensionssystemet är det summan av inbetalda avgifter, deras förräntning tillsammans med aktuell medellivslängd och den försäkrades ålder vid uttaget av pensionen som bestämmer hur stor pensionen blir. I premiepensionssystemet är det summan av inbetalda avgifter, värdeförändringen i fonderna tillsammans med en prognos för återstående livslängd vid pensionsspararens ålder som bestämmer hur stor pensionen blir. Omräkning av pensionerna i premiepensionssystemet sker årligen, varvid pensionerna påverkas av såväl värdeförändringar som förändringar i livslängdsprognoserna. Eftersom pensionernas storlek bland annat är beroende av pensionssystemets finansiella ställning och utveckling har riksdagen ansett det vara väsentligt med en årligen återkommande redovisning av systemet. Redovisningen ska göra det möjligt att följa och förstå pensionssystemets finansiella utveckling och den ska belysa var och en av de faktorer som bestämmer såväl inkomst- som premiepensionens storlek.

Ett mål för redovisningen är således att informera om de förlopp som kan påverka de försäkrades pensioner. Det innebär att redovisningen ska belysa de demografiska, ekonomiska och beteendemässiga risker och möjligheter som bestämmer systemets finansiella ställning och som direkt påverkar, eller kan komma att påverka, pensionernas värde. Ytterligare en ambition för redovisningen är att den i så hög grad som möjligt ska ansluta till vedertagna redovisningsprinciper för försäkringsföretag.

Varifrån kommer siffrorna?

Ansvar för att upprätta en årsredovisning för premiepensionssystemet åligger premiepensionsmyndigheten (PPM). PPM upprättar årsredovisning bl.a. enligt lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag.

Pensionssystemets årsredovisning har upprättats som ett koncernboksutdrag där även premiepensionen konsoliderats. I koncernboksutdraget har PPM:s redovisning tagits in i huvudsak enligt den av PPM upprättade årsredovisningen, dock har vissa förenklingar och sammanslagningar av poster skett i syfte att göra sammanställningen överskådlig.

De uppgifter i denna redovisning som avser Första-Fjärde samt Sjätte AP-fondens verksamhet utgår helt från respektive fonds årsredovisning för år 2003. Inkomstpensionens avgiftsinkomster och pensionsutbetalningar har också hämtats från fondernas redovisning. Redovisningen av inkomstpensionssystemet i övrigt bygger på data från RFV:s administrativa register – det sker inom systemet inte någon bokföring i traditionell

bemärkelse. De register som legat till grund för de belopp som redovisas är huvudsakligen RFV:s intjänande- respektive utbetalningsregister.

Principer för beräkningen av inkomstpensionens tillgångar och skulder

Ett pensionssystem av fördelningstyp karaktäriseras av att det finansierar sina utgifter mer eller mindre direkt med löpande avgiftsinkomster. I och med att det huvudsakligen är de löpande avgifterna som finansierar åtagandet för inkomstpension kan avgiftsflödet anses utgöra inkomstpensionssystemets mest väsentliga tillgång – en *avgiftstillgång*.

Hur inkomstpensionens tillgångar och skulder ska beräknas är reglerat i lag. Innebörden av lagen är bl.a. att avgiftstillgången värderas med utgångspunkt från hur stor pensionsskuld avgiftsflödet kan finansiera givet de förhållanden som råder vid värderingstidpunkten. Denna hypotetiska pensionsskuld är lika stor som avgiftsinkomsterna multiplicerade med systemets s.k. omsättningstid.¹¹

Den faktiska pensionsskulden värderas också med utgångspunkt från de förhållanden som råder vid värderingstillfället.¹² Det innebär att inkomstpensionsskulden till personer som inte börjat lyfta ålderspension värderas till sitt nominella värde. Med detta menas att skulden värderas till den summa som återfinns i det orange kuvertets värdebesked, summerat för alla försäkrade. Till detta belopp läggs en uppskattning av den pensionsrätt för inkomstpension som intjänats samma år som redovisningen avser. Pensionsskulden till pensionerade värderas också till sitt nominella värde. Det sker genom att multiplicera beviljade pensioner med det antal gånger som beloppet förväntas betalas ut, varvid antalet utbetalningar diskonteras (minskas) med normen 1,6. Antalet förväntade utbetalningar beräknas med utgångspunkt från mätningar av hur länge pensionsbeloppet i RFV:s register utbetalas. Se avsnitt 4 i den tekniska bilagan.

AP-fondernastillgångar värderas till s.k. verkligt värde. Med det avses att tillgångar värderas till den senaste betalkursen under årets sista handelsdag, i andra hand till den senaste köpkursen.

Det är enkelt att beräkna tillgångar och skulder

Värderingen av inkomstpensionssystemets tillgångar och skulder görs med utgångspunkt endast från vad som kan observeras vid värderingstillfället. Att exempelvis avgiftsinkomsterna normalt antas öka i takt med den ekonomiska tillväxten beaktas inte uttryckligen i beräkningen av avgiftstillgången. Att pensionsutgifterna, bl.a. genom indexering, antas öka i framtiden beaktas inte heller i värderingen av pensionsskulden. Att det ansetts rimligt att värdera tillgångar och skulder enbart utifrån vad som kan observeras beror till stor del på att systemets finansiella ställning inte bestäms av tillgångarnas och skuldernas storlek *var för sig*. Systemets finansiella ställning bestäms uteslutande av *förhållandet* mellan tillgångar och skulder, dvs. den kvot som benämns *balanstalet*.

Genom inkomstpensionens konstruktion finns det en stark koppling mellan hur systemets tillgångar respektive skulder utvecklas. I de fall balanstalet överstiger ett (1) kommer dock skulder och tillgångar att växa i (något) olika takt. I det fall balanstalet underskrider ett (1) medför reglerna för automatisk balansering en i princip absolut koppling mellan skuldernas och tillgångarnas tillväxttakt. Sammantaget innebär detta att värderingen av systemets tillgångar och skulder, enbart med utgångspunkt från obser-

¹¹ Omsättningstidens beräkning beskrivs av ekvation 3 i den tekniska bilagan, se även ordlistan.

¹² Som redogörs för nedan gäller detta fullt ut först när ATP-poäng inte längre kan intjänas, dvs. fr.o.m. år 2018.

verbara förhållanden vid värderingstidpunkten, inte innebär någon risk för att långsiktigt överskatta tillgångarnas storlek i förhållande till skulderna.¹³ Reglerna för automatisk balansering har eliminerat behovet av antaganden om framtida ekonomisk och demografisk utveckling för att säkerställa systemets finansiella stabilitet.

Av vad som ovan sagts framgår att metoden för att värdera inkomstpensionssystemets tillgångar och skulder underförstått utgår från att tillgångar och skulder växer i samma takt fr.o.m. varje värderingstidpunkt. Samma sak annorlunda uttryckt; värderingsmetoden utgår från att systemets internränta alltid överensstämmer med indexeringen av pensionsskulden, trots att detta endast är säkert om balanseringen är aktiverad. När balanseringen inte är aktiverad kan internräntan både över- och understiga indexeringen av pensionsskulden.

ATP – ett undantag från det enkla

En viktig princip för redovisningen av inkomstpensionen är att endast inträffade och registrerade händelser eller transaktioner ska ligga till grund för redovisningen. I och med att pensionsrätt kommer att tjänas in enligt ATP-reglerna t.o.m. år 2017 kan denna redovisningsprincip ännu inte tillämpas fullt ut. Detta beror på att den del av pensionsskulden som utgörs av pension beräknad enligt ATP-reglerna till personer som ännu inte börjat lyfta pension (ATP-skuld till aktiva) inte kan beräknas utan antaganden om framtida ekonomisk och demografisk utveckling. Denna del av pensionsskulden har beräknats enligt de principer som regeringen angivit i proposition 2000/01:70 Automatisk balansering av ålderspensionssystemet. Dessa principer innebär i korthet att ATP-skulden till aktiva beräknas med samma medellivslängd som används för inkomstpensionsskudsberäkningen och med ett antagande om två procents årlig tillväxt i inkomstindex.

ATP-skulden till aktiva utgjorde den 31 december 2003 knappt 20 procent av den totala pensionsskulden. Andelen sjunker snabbt framöver.

¹³ Det sätt på vilket omsättningstiden beräknas innebär ett underförstått antagande om att befolkningens storlek kommer att vara konstant. Därmed kommer omsättningstiden att överskattas (något) i de fall befolkningen i förvärsaktiva åldrar tenderar att minska. Det innebär en risk för att beräkningarna (något) överskattar systemets tillgångar i förhållande till dess skulder. Det är dock rimligt att utgå från att befolkningsminskningen vid någon tidpunkt upphör. Vid ett sådant förlopp kommer underskottet att vara tillfälligt.

Bestämmelser och riktlinjer

Pensionssystemets årsredovisning har upprättats i enlighet med 15 kap. 20 § lag (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension där det står att den myndighet regeringen bestämmer ska för varje år upprätta en redovisning av det inkomstgrundade ålderspensionssystemets finansiella ställning och utveckling. Resultat- och balansräkningarna i pensionssystemets årsredovisning är baserade på boksluten för Första till Fjärde och Sjätte AP-fonderna, Premiepensionsmyndighetens bokslut samt information från Riksförsäkringsverkets intjänande- och utbetalningsregister. Pensionssystemets årsredovisning är till väsentlig del upprättad efter principer som är särskilt framtagna för redovisning av ett pensionssystem som i huvudsak är ett fördelningssystem.

Av 1 kap. lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension framgår att:

Pensionssystemets tillgångar utgörs av fördelningssystemets avgiftstillgång, med tillägg av det redovisade marknadsvärdet av tillgångarna hos Första till Fjärde och Sjätte AP-fonderna. Med pensionsskuld avses det totala pensionsåtagandet i fördelningssystemet.

Formler för beräkning av avgiftstillgång och av pensions-skuld återfinns i förordning (2002:780) om beräkning av balanstal.

Enligt förordning (2002:135) om årlig redovisning får skulden avseende tilläggs-pensionssystemet för förvärsaktiva beräknas utifrån visade antaganden. I pensionssystemets årsredovisning beräknas dessa åtaganden enligt de principer som är angivna i propositionen (2000/01:70), Automatisk balansering av ålderspensionssystemet.

I pensionssystemets årsredovisning har, i enlighet med förordning (2002:135) om årlig redovisning, intagits en fram-skrivning av systemets antagna långsiktiga utveckling.

Så fungerar den allmänna pensionen

Den allmänna pensionen består av inkomstpension och premiepension – och för vissa även av garantipension. Den allmänna pensionen beräknas motsvara ungefär 50–60 procent av de förvärvsaktivas genomsnittsinkomst.

Nästan som ett banksparande

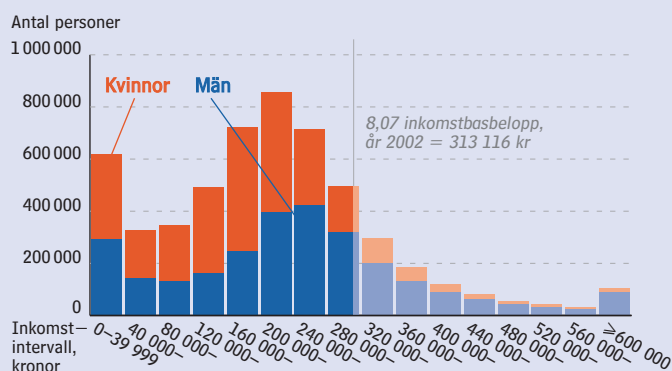
Det inkomstgrundade pensionssystemet fungerar i stora stycken som ett vanligt banksparande. Liknelsen gäller systemets båda delar, *inkomst-* och *premiepension*. Varje år betalar de försäkrade, deras arbetsgivare och i vissa fall staten in pensionsavgifter till dessa försäkringar. Avgifterna bokförs i den försäkrades ”bankbok”, dvs. kontot för inkomst- respektive premiepension. Sparandet växer under åren i takt med avgiftsinbetalningarna och med den ”ränta” som gäller i respektive försäkring.

I det orange kuvertet, som skickas ut varje år, kan den försäkrade följa hur det egna kontot för inkomst- och premiepension utvecklas år från år. När den försäkrade pensioneras vänds betalningsströmmarna, och inkomst- respektive premiepension betalas ut till den försäkrade under återstoden av livet.

Helt och hållet pensionsförsäkring

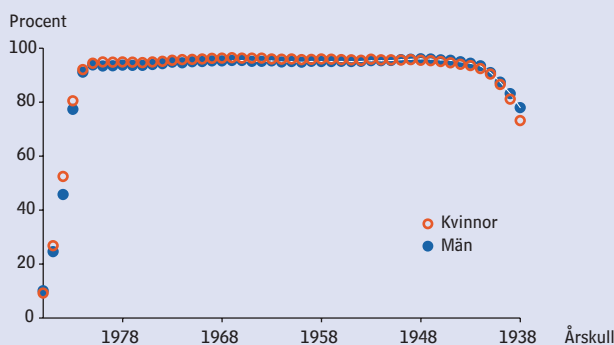
En pensionsförsäkring kännetecknas bland annat av att sparandet är låst. Man kan inte ta ut hela eller delar av sitt pensionssparande före den lägsta tillåtna åldern för uttag av pension. Denna ålder är 61 år för både inkomst- och premiepension. Sparandet tas ut i form av ett månatligt belopp som betalas ut så länge den försäkrade lever. Det sparade kapitalet kan inte tas ut på en gång och det kan inte ärvas av släktingar – det kan endast ärvas av de försäkrade som kollektiv. Inom premiepensionen är det dock möjligt att teckna ett efterlevandeskydd under pensionstiden. Det innebär att premiepensionen betalas ut till endera av två makar eller sambor så länge någon av dem lever. Med detta efterlevandeskydd blir månadspensionen lägre.

Inkomstfördelning år 2002

Kvinnor är överrepresenterade i låga inkomstintervall, männen i höga. 17 procent av individerna, 24 procent av män och 9 procent av kvinnor, hade inkomst över taket 8,07 inkomstbasbelopp, som år 2002 var 313 116 kronor. Inkomster som ligger ovanför taket är inte pensionsgrundande.

Andel av befolkningen 16–64 år som tjänat in pensionsrätt år 2002

Närmare 95 procent av befolkningen i åldrarna 21–60 år tjänar in pensionsrätt. Den höga andelen förklaras av att utöver lön så ger även exempelvis sjuk- eller aktivitetsersättning, sjukpenning, föräldrapenning, och arbetslöshetsersättning pensionsrätt. För de äldsta är andelen som har tjänat in pensionsrätt lägre, främst till följd av tidig pensionering.

Ett syfte med en pensionsförsäkring är att omfördela tillgångar – konsumtionsutrymme – från individer som lever kortare än genomsnittligt till dem som lever längre än så. Innan en försäkrad börjar ta ut sin pension fördelas därför årligen pensionstillgodohavanden, som tillhört personer som avlidit, mellan de överlevande försäkrade i form av s.k. *arvsvinst*.

Tillgodohavandet, saldot, på den försäkrades pensionskonto utgörs av summan av pensionsrätter (avgifter), förräntning och arvsvinster. Kontot belastas varje år med en administrationskostnad. Tillgodohavandet på inkomstpensionskontot kallas för pensionsbehållning medan tillgodohavandet på premiepensionskontot kallas för premiepensionskapital.

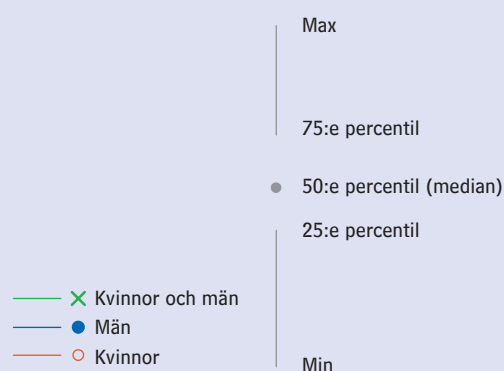
Också under den tid som pensionen tas ut fördelas tillgångar från dem som lever kortare än genomsnittligt till dem som lever längre än så. För premiepensionen sker arvsvinstfördelningen under pensionstid på samma sätt som före pensionsuttaget. För inkomstpensionen sker en omfördelning genom att den månatliga pensionen beräknas med utgångspunkt från en genomsnittlig livslängd, men betalas ut så länge den försäkrade lever. Följaktligen blir summan av pensionsutbetalningarna till dem som lever kort tid som pensionär mindre än vad de sparar till. De som lever längre än genomsnittligt får ut mer än värdet av sin pensionsbehållning och sitt premiepensionskapital.

En krona i avgift ger en krona i pensionsrätt

Pensionsavgiften är 18,5 procent av pensionsunderlaget. Likaså är pensionsrätten 18,5 procent av den försäkrades pensionsunderlag. Pensionsrätten för inkomstpension motsvarar 16 procent av pensionsunderlaget och pensionsrätten för premiepension motsvarar 2,5 procent.

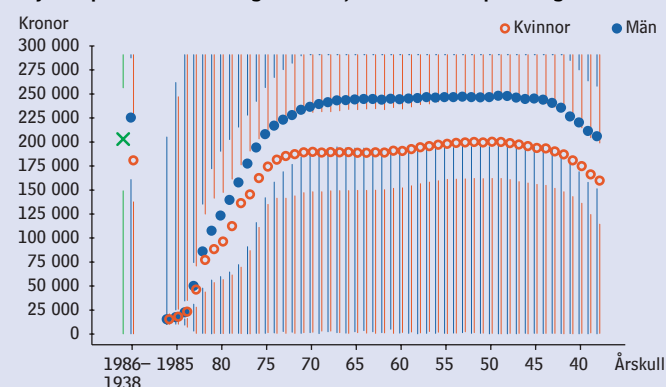
Pensionsunderlaget består av pensionsgrundande inkomster och s.k. pensionsgrundande belopp. Inkomsterna som ger pensionsrätt utgörs av den försäkrades lön och ersättning från social- och arbetslöshetsförsäkringarna. Dessutom kan man få pensionsrätt för vård av små barn, vid studier och plikttjänst. Sådan pensionsrätt grundas inte på faktisk inkomst utan på ett särskilt beräkningsunderlag, ett pensionsgrundande belopp. Pensionsrätt för pensionsgrundande belopp tillgodoräknas också vid sjuk- och aktivitetsersättning. Pensionsunderlaget är maximerat till 7,5 inkomstbasbelopp (306 750 kronor år 2003).

Så här läser du diagrammen

Medianen är det mittersta värdet av de värden som lagts i ordning från det lägsta till det högsta. Med ett streck markeras intervallet av värden för de 25 procenten försäkrade som ligger längst ner, respektive högst upp i fördelningen. De två hållrummen mellan strecken och medianen visar intervallet av värden för de 25 procent försäkrade som ligger närmast kring medianen.

Intjänat pensionsunderlag år 2002, median och spridningsmått

Varje årskulls medianinkomst ett enskilt år är samtidigt en bild av förväntad genomsnittlig livsinkomstprofil. Inkomstskillnaden mellan män och kvinnor är stor. Männen median ligger på ungefär samma nivå som kvinnornas 75:e percentil. Det innebär att endast 25 procent av kvinnorna har högre pensionsunderlag än medianinkomsten för män. Skillnaden förklaras av kvinnornas lägre arbetstid i löneersatt sysselsättning och lägre lön.

Ett exempel: För en försäkrad med ett pensionsunderlag på 100 kronor är både pensionsrätten och den avgift som betalats 18,5 kronor. 16 kronor tillgodoräknas inkomstpensionens konto, det motsvarar således pensionsrätten för inkomstpension. 2,5 kronor förs till premiepensionens konto och ger pensionsrätt för premiepension. De 16 kronorna förs till inkomstpensionens buffertfonder, Första-Fjärde AP-fonden, och de 2,5 kronorna förs till de fonder i premiepensionssystemet som den försäkrade valt.

Vem betalar avgiften?

Den försäkrade betalar allmän pensionsavgift till pensionssystemet på 7 procent av sin lön och av eventuella ersättningar från social- och arbetslöshetsförsäkringarna. Avgiften betalas för inkomster upp till 8,07 inkomstbasbelopp.¹⁴ Den allmänna pensionsavgiften på 7 procent ingår inte i pensionsunderlaget.

För sina anställda betalar arbetsgivare en pensionsavgift på 10,21 procent av varje anställds lön¹⁵ till pensionssystemet. Denna avgift betalas även för inkomstdelar ovanför 8,07 inkomstbasbelopp. Eftersom inkomster som överstiger 8,07 inkomstbasbelopp inte ger pensionsrätt är dessa avgifter i själva verket en skatt.¹⁶ De förs därför som en skatt till statsbudgeten och tillfaller inte pensionssystemet.

För de personer som uppbär pensionsgrundande ersättning från social- eller arbetslöshetsförsäkringarna betalar staten en avgift på 10,21 procent av ersättningen till pensionssystemet. För personer som tillgodoräknas pensionsgrundande belopp betalar staten en avgift till pensionssystemet på 18,5 procent av det pensionsgrundande beloppet. Dessa statliga ålderspensionsavgifter finansieras med allmänna skattemedel.

Pensionsavgiften på lön och transfereringar summerar således till 17,21 procent, samtidigt som pensionsrätten och pensionsavgiften är 18,5 procent av pensionsunderlaget. Skillnaden förklaras av att den allmänna pensionsavgiften, 7 procent, dras av från pensionsunderlaget när pensionsrätten beräknas.¹⁷ Det innebär att maximalt pensionsunderlag är 93 procent av 8,07 inkomstbasbelopp, dvs. 7,5 inkomstbasbelopp. Maximal pensionsrätt var 56 749 kronor år 2003.

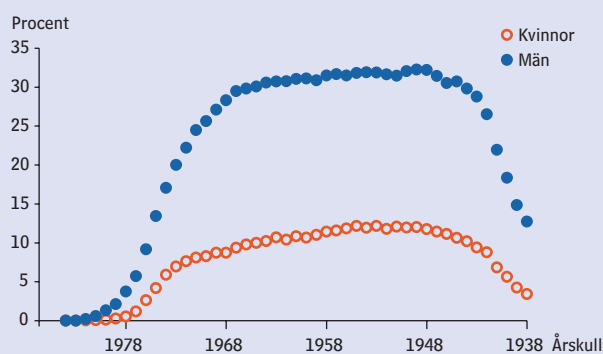
¹⁴ År 2003, $8,07 \times 40\,900 = 330\,063$ kronor.

¹⁵ Egenföretagare betalar allmän pensionsavgift om 7 procent och egenföretagaravgift om 10,21 procent.

¹⁶ I Not 1 redovisas att denna skatt år 2003 uppgick till 12,5 miljarder kronor.

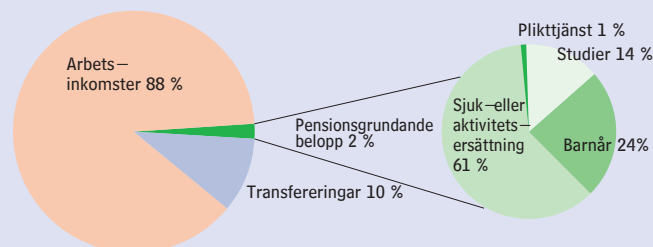
¹⁷ $0,1721/0,93 = 0,185$.

Andel personer med inkomst i nivå med eller över taket av antalet som intjänat pensionsrätt år 2002

Från och med år 2002 indexeras intjänandetaket i takt med inkomstutvecklingen i samhället såsom denna mäts av inkomstindex. Därmed kommer andelen inkomster över taket att ligga fast. Det kan däremot ske förändringar i den ålders- och könsmissiga fördelningen bland personer som har inkomster över taket.

Underlag för pensionsrätterna år 2002

Det allmänna inkomstgrundade pensionssystemet är avgiftsdefinierat i bemärkelsen att för varje krona pensionsrätt som tillgodoräknas betalas en lika stor avgift och för varje krona som tillförs systemet tillgodoräknas en lika stor pensionsrätt. Detta innebär inte att pensionsrätt endast tillgodoräknas för arbetsinkomster. Bl.a. tillgodoräknas pensionsrätt även för skattepliktiga social- och arbetslöshetsersättningar.

Vart tar avgiften vägen?

Inkomstpensionsavgifterna förs till systemets fyra buffertfonder: Första, Andra, Tredje och Fjärde Allmänna Pensionsfonden.¹⁸ Varje fond tillförs en fjärdedel av avgifterna och finansierar en fjärdedel av pensionsutbetalningarna. De månatliga pensionsutbetalningarna i inkomstpensionssystemet görs således med pengar från buffertfonderna. I princip är det mer eller mindre samma pengar som betalades in under månaden som betalas ut i form av pension till pensionärerna. Därmed sker, i stort sett, inget sparande på samhälls nivå i inkomstpensionssystemet. För de försäkrade kan dock pensionsavgiften likväl betraktas som en form av sparande.

Premiepensionsavgiften, som flyter in varje månad, placeras av Premiepensionsmyndigheten (PPM) i räntebärande tillgångar tills dess att taxeringen är fastställd. Först då vet PPM hur mycket pensionsrätt för premiepension varje försäkrad har tjänat in. När pensionsrätterna är fastställda köper PPM andelar i de fonder de försäkrade valt. Vid årsskiftet 2003/2004 fanns inom premiepensionssystemet 664 fonder, förvaltade av 87 olika fondförvaltare. De försäkrade som inte aktivt väljer fond får sina medel placerade i Premiesparfonden hos Sjunde AP-fonden. När pensionen ska betalas ut säljer PPM fondandelar och likviden betalas ut som pension.

¹⁸ Dessutom finns Sjätte AP-fonden som är en tillgång i inkomstpensionssystemet, men som inte tillförs några avgifter eller betalar några pensioner.

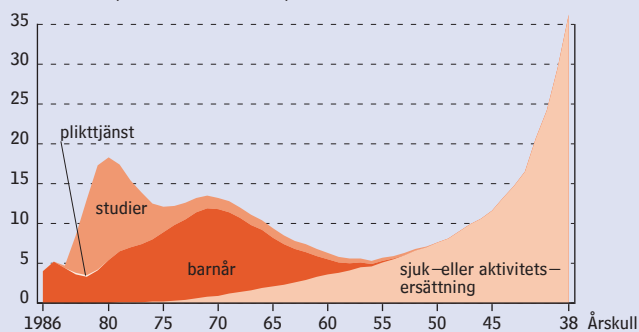
Fonder i premiepensionssystemet den 31 december 2003

	Antal registrerade fonder	Förvalt kapital 2003, miljarder kr	Förvalt kapital 2002, miljarder kr
Aktiefonder	470	45,8	27,9
Blandfonder	52	4,0	2,6
Generationsfonder	29	11,6	8,2
Räntefonder	113	2,7	1,9
Premiesparfonden	—*	29,8	18,6
Totalt	664	93,9	59,3

* Premiesparfonden ingår i antalet aktiefonder.

Pensionsrätt för pensionsgrundande belopp år 2002, kvinnor

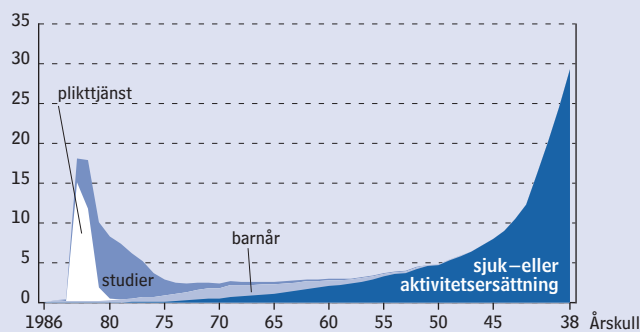
Procent av respektive årskulls totala pensionsrätt

Pensionsgrundande belopp ger pensionsrätt under speciella skeden i livet, som t.ex. vid vård av små barn och vid plikttjänst. Mest omfattande av de pensionsgrundande beloppen är dock det för sjuk- eller aktivitetsersättning. Vid 64 års ålder utgör det runt 35 procent av kvinnornas intjänade pensionsrätt.

Pensionsrätt för pensionsgrundande belopp år 2002, män

Procent av respektive årskulls totala pensionsrätt

Männen har mindre pensionsrätt för barnår, något mindre andel pensionsrätt för sjuk- eller aktivitetsersättning och studier, men mer för plikttjänst än vad kvinnorna har.

Ränta på pensionskontot

Den som sparar i bank får ränta på pengarna. Så fungerar också pensions-systemet.

Räntan på inkomstpensionskontot bestäms som regel av genomsnittsinkomstens utveckling. Om genomsnittsinkomsten i Sverige ökar med t.ex. 3 procent blir räntan 3 procent. Genomsnittsinkomsten mäts med *inkomstindex*. Premiepensionskontots motsvarighet till ränta bestäms av värdeförändringen i de fonder den försäkrade valt.

Förräntningen av pensionsrätterna beror således på olika sidor av den ekonomiska utvecklingen. Inkomstpensionskontot förräntas med löneutvecklingen, priset på arbete om man så vill. Utvecklingen på premiepensionskontot följer av utvecklingen på de finansiella marknaderna. Ingen av räntorna är garanterad, de kan t.o.m. vara negativa. Genom att fördela pensionsmedlen till olika delsystem, vars ränta bestäms av delvis olika omständigheter, erhålls en viss riskspridning.

Annor ränta än inkomstindex – automatisk balansering

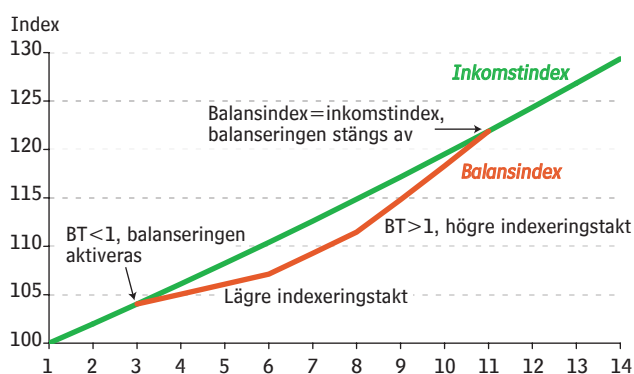
Vid viss demografisk och ekonomisk utveckling är det inte möjligt att förränta inkomstpensionskontot och inkomstpensionen med genomsnittsinkomstens utveckling och samtidigt finansiera inkomstpensionerna med en fast avgift.

För att kunna hålla avgiften fast vid nivån 16 procent gör man i en sådan situation avsteg från inkomstindexeringen. Det sker genom att den s.k. automatiska balanseringen aktiveras. Den automatiska balanseringen utgörs av regler för hur systemets tillgångar och skulder ska beräknas, samt för när och hur avsteg från förräntningen med snittinkomstutvecklingen ska göras.

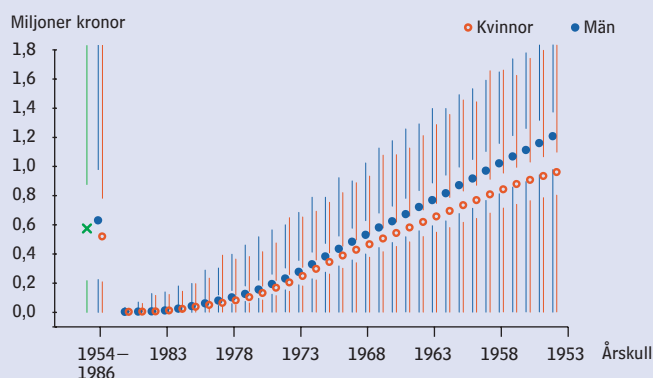
Genom att dividera systemets tillgångar med pensions-skulden får man ett mått på dess finansiella ställning, en kvot som kallas *balanstalet*. Om balanstalet är över ett (1) är tillgångarna större än skulderna. Om balanstalet är under ett är skulderna större än tillgångarna. Balanseringen aktiveras när balanstalet faller under ett. När balanseringen aktiveras

indexeras pensionsbehållningar och pensioner med förändringen i ett *balansindex* i stället för med förändringen i inkomstindex. Balansindexet

Automatisk balansering

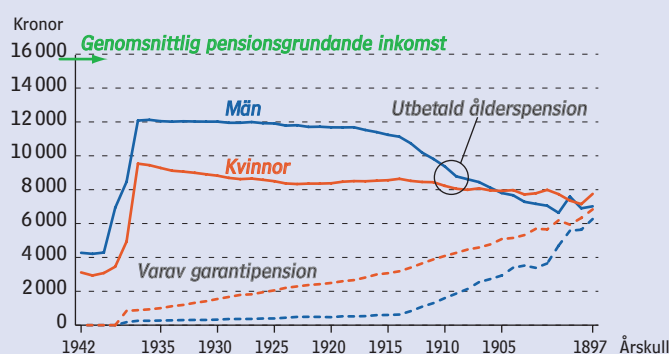

Pensionsbehållning 31 december 2003

Här visas pensionsbehållningen, dvs. saldot på inkomstpensionskontot, för de årskullar som helt omfattas av det nya systemets regler. I varje årskull finns nyttillkommande, som har tjänat in sin första pensionsrätt. Det förklarar att den minsta pensionsbehållningen ligger nära noll i alla åldrar.

Utbetald allmän ålderspension i december 2003, medelvärde

Kvinnor har genomgående högre garantipension än män. Differensen förklaras av att kvinnor i genomsnitt har lägre inkomstgrundad pension än män. Likaså har äldre personer högre garantipension, eftersom de i genomsnitt har lägre inkomstgrundad pension än yngre pensionärer. Garantipension betalas ut först vid 65 år.

förändras som en funktion av förändringen i inkomstindex och balans- talets storlek.

Ett exempel: Om balans talet faller under 1 till 0,99 samtidigt som in- komstindex ökar från 100 till 104, räknar man fram ett balansindex genom att multiplicera balans talet (0,99) och inkomstindex (104). Balansindex blir då 103. Indexeringen av pensionsbehållningarna blir då 3 i stället för 4 procent. Indexeringen av pensionerna minskar på motsvarande sätt.¹⁹

Om balans talet under en period då balanseringen är aktiv överstiger 1,00, indexeras pensionsbehållningar och pensioner snabbare än vad in- komstindex ökar. Det fortsätter ända tills pensionerna återfår det värde de skulle ha haft om de enbart indexerats med inkomstindex. När balansindex når inkomstindexets nivå stängs balanseringen av och systemet återgår till att indexera med enbart förändringen i inkomstindex.

Administrationskostnaderna minskar pensionen

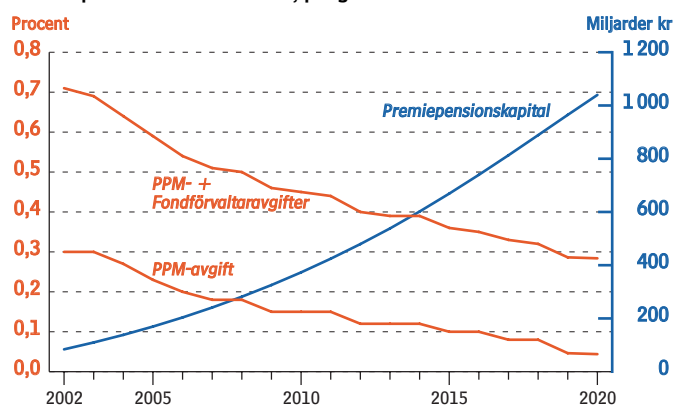
Inkomstpensionens administrationskostnader dras varje år från pensions- behållningen med samma procent för alla försäkrade. Kostnadsavdraget görs endast fram till det att pension börjar tas ut. År 2003 var kostnads- avdraget 0,048 procent. Med nuvarande kostnadsnivå innebär det att inkomstpensionen blir cirka 1 procent lägre än om inget avdrag hade gjorts.²⁰

Premiepensionens administrationskostnader dras på motsva- rande sätt varje år från premiepensionskapitalet. Här fortsätter dock avdraget även efter att pension har börjat tas ut. År 2003 var avdraget för PPM:s administrationskostnader 0,3 procent. Detta avdrag inkluderar inte fondförvaltarens kostnader, vilka i stället minskar fondandelarnas värde. I genomsnitt motsva- rade fondförvaltarens kostnadsavdrag år 2003, efter rabatter, 0,43 procent. Det totala kostnadsavdraget i premiepensionen för 2003 uppgick således till i genomsnitt 0,73 procent. Det årliga procentuella kostnadsavdraget kommer emellertid att minska framöver. Allteftersom fondkapitalet växer beräknas PPM:s administrationsavgift sjunka till omkring 0,1 procent och rabatterna som PPM återfår från fondförvaltare och som tillgodogörs pensionsspararna bedöms bli markant större. För en försäkrad född 1963

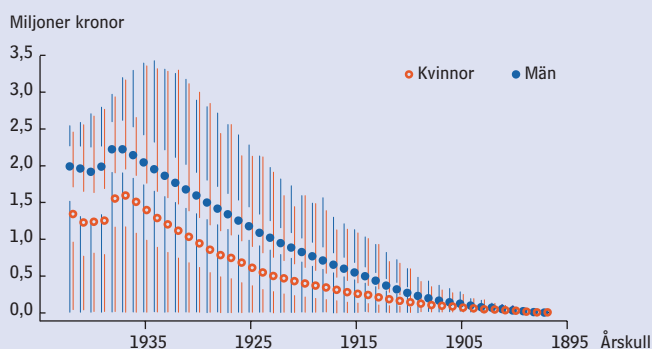
¹⁹ Nästa års balansindex beräknas genom att multiplicera balans- indexet (103) med kvoten mellan nytt och gammalt inkomstindex, multiplicerat med nytt balans talet.

²⁰ I genomsnitt ligger pensions- behållningen i systemet 22 år, dvs. systemets intjänandetid. Med administrationskostnader om 0,048 procent per år innebär detta att administrationskostnader minskar inkomstpensionen till $(1-0,00048)^{22} \approx 99$ procent av vad den skulle ha varit utan kostnads- avdrag.

Premiepensionens kostnader, prognos

Pensionsskuld till pensionerade 31 december 2003

Medianpensionsskulden till en 65-årig man är ca 2,2 miljoner kronor och till en 65-årig kvinna ca 1,6 miljoner kronor. Pensionsskulden har beräknats som om båda könen förväntades leva lika länge. Skillnader i pensionsskuld för män och kvinnor återspeglar därmed skillnader i månatlig pension, inte i livstidspension.

beräknas därmed avdrag för administrationskostnaderna minska premiepensionen med i genomsnitt 11 procent.

Hur beräknas inkomstpensionen?

Inkomstpensionen beräknas genom att dividera pensionsbehållningen med ett s.k. delningstal. Delningstalen är specifika för varje årskull. Delningstalet speglar dels återstående livslängd vid den ålder pensionen tas ut, dels en ränta om 1,6 procent. Den återstående livslängden avser ett genomsnitt för män och kvinnor och baseras på befolkningsdödligheten under en femårsperiod före det år årskullen fyller 65 år (61 år då pensionen tas ut före 65 års ålder). Räntan 1,6 procent gör att delningstalet blir lägre än vad medellivslängden är och att begynnelsepensionen blir högre än vad den annars skulle ha varit.

Ett exempel: Om en försäkrad har en pensionsbehållning på 1,8 miljoner kronor och delningstalet är 16, blir årspensionen 112 500 kronor och den månatliga pensionen 9 375 kronor.

Inkomstpensionen räknas årligen om med förändringen i inkomstindex minus den ränta på 1,6 procentenheter som tillgodoräknas i delningstalet.²¹ Det innebär att om lönerna ökar med 1,6 procent *mer* än inflationen, mätt med konsumentprisindex, ökar pensionerna med inflationen. Pensionerna är alltså bara konstanta i fasta priser om lönerna ökar med exakt 1,6 procent *mer* än inflationen. Om lönerna ökar med t.ex. 2 procent mer än inflationen så ökar pensionerna med 0,4 procent i fasta priser. Ökar lönerna med t.ex. 1 procent mer än inflationen så minskar pensionerna med 0,6 procent i fasta priser.

Hur beräknas premiepensionen?

Premiepension kan tas ut antingen som *fondförsäkring* eller *traditionell försäkring*.

I båda försäkringsformerna används i princip metoden att värdet av pensionskontot divideras med ett delningstal som utgår från medellivslängden. Premiepensionens delningstal bygger dock på prognostiserade framtida livslängder och den tillgodoräknade räntan är 3 procent före PPM:s kostnadsavdrag, efter detta avdrag är räntan 2,7 procent.

Tas premiepensionen ut i form av traditionell försäkring beräknas pensionen som ett livsvarigt garanterat nominellt månadsbelopp. PPM säljer den försäkrades fondandelar och tar själv över investeringsansvaret och den finansiella risken. Pensionen beräknas med en antagen nominell avkastning om, för närvarande, 3 procent. Utbetalda belopp kan bli högre om den traditionella livförsäkringsrörelsen visar positivt resultat.

Fondförsäkringen innebär att den försäkrade behåller sitt sparande i valfria PPM-fonder. Väljer man fondförsäkring räknas premiepensionens storlek om en gång varje år med utgångspunkt från fondandelarnas värde i december. Det följande året säljs varje månad det antal fondandelar som krävs för pensionsutbetalningen. Ökar fondandelarnas värde säljs färre andelar, minskar fondandelarnas värde säljs fler andelar. Prisvariationerna påverkar värdet av följande års premiepension.

Som nämnts tidigare kan premiepensionen tas ut med efterlevandeskydd under pensionstiden.

²¹ Det är litet missvisande att skriva minus, omräkningen av inkomstpension sker med kvoten mellan det nya och gamla inkomstindexet dividerat med 1,016.

Garantipension

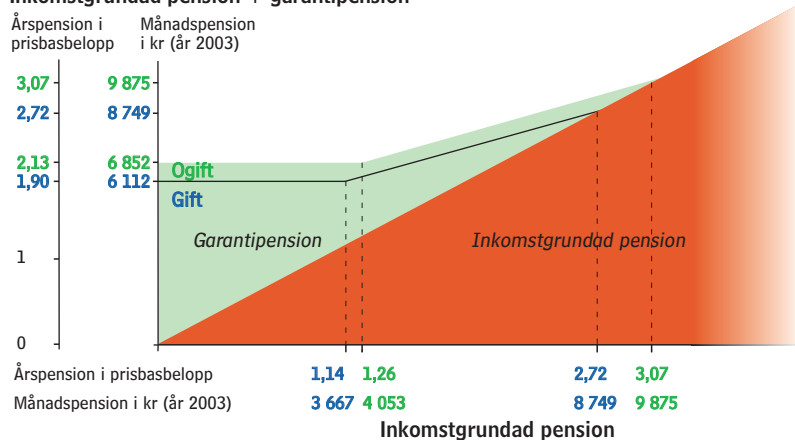
Garantipensionen är ett grundskydd för den som haft låg eller ingen inkomst. Garantipension kan betalas ut från 65 års ålder till den som är bosatt i Sverige. För att få full garantipension måste den försäkrade, i princip, ha bott 40 år i Sverige från 25 års ålder. Bosättning i ett annat EU-/EES-land ger också rätt till garantipension.

År 2003 var den maximala garantipensionen för en ensamstående pensionär 6 852 kronor per månad (årspension 2,13 prisbasbelopp²²) och för en gift pensionär 6 112 kronor per månad (årspension 1,90 prisbasbelopp). Garantipensionen minskar för den som har en inkomstgrundad pension. Minskningen görs i två etapper: för låga inkomster görs en avräkning krona för krona, för högre inkomster är det endast 48 procent som reducerar garantipensionen. Avräkningsreglerna innebär att till en ensamstående pensionär med en månatlig inkomstgrundad pension år 2003 på 9 875 kronor eller mer betalades ingen garantipension ut. För en gift pensionär var motsvarande inkomstgräns 8 749 kronor.

Ett exempel: En ensamstående pensionär har en inkomstgrundad pension på motsvarande 2,26 prisbasbelopp per år. Garantipensionen räknas av krona för krona mot inkomsten upp till 1,26 prisbasbelopp. Det återstående beloppet $(2,13 - 1,26) = 0,87$ prisbasbelopp minskas med 48 procent av inkomsten över 1,26 prisbasbelopp, dvs. med 0,48 prisbasbelopp, vilket ger en garantipension på 0,39 prisbasbelopp. Den sammanlagda årspensionen blir då 2,65 prisbasbelopp.

²² År 2003 var prisbasbeloppet 38 600 kronor.

Inkomstgrundad pension + garantipension

När garantipensionen beräknas bortses från premiepensionen. I stället beräknas inkomstpensionen som om den tjänats in med 18,5 procent av pensionsunderlaget, i stället för 16 procent. Ett skäl för dessa regler är att de underlättar administrationen av garantipensionen. Premiepensionen är än så länge en mycket liten del av den sammanlagda ålderspensionen. När premiepensionen fått större omfattning kan reglerna komma att ses över.

Garantipensionen finansieras med allmänna skattemedel direkt över statsbudgeten och ingår därför inte i pensionssystemets resultat- och balansräkning.

Tilläggspension

Personer födda före 1938 har inte tjänat in vare sig inkomst- eller premiepension. De får i stället tilläggspension, som beräknas enligt äldre regler. Tilläggspensionens nivå baseras på inkomsten för de femton bästa åren och det krävs 30 inkomstår för att få full pension. Om pensionären har färre än 30 inkomstår bakom sig, reduceras pensionen med en 30-del för varje år som saknas.

För personer som är födda 1938–1953 gäller särskilda övergångsregler. De får en viss del av sin inkomstgrundade ålderspension som tilläggspension och resterande del som inkomst- och premiepension. Ju yngre personen är desto mindre del av tilläggspensionen betalas ut. Pensionärer födda 1938 får 80 procent av sin tilläggspension, pensionärer födda 1939 får 75 procent osv. De som är födda 1954 och senare tjänar in hela sin pension enligt de nya reglerna för inkomst- och premiepension.

Inkomstpensionens resultat—och balansräkning uttryckt i procent av BNP

Resultaträkning, i procent av BNP. År 2003 är 100=2 440 miljarder kr, år 2002 är 100=2 347 miljarder kr

Förändring av fondtillgångar	2003	2002	Förändring
Pensionsavgifter	6,8	6,8	0,0
Pensionsutbetalningar	-6,4	-6,5	0,1
Avkastning på fonderat kapital	3,4	-3,6	7,0
Administrationskostnader	-0,1	-0,1	0,0
Summa förändring av fondtillgångar (a)	3,7	-3,3	7,0
Förändring av avgiftstillgång			
Värdet av förändringen i avgiftsinkomst	6,6	9,6	-3,0
Värdet av förändringen i omsättningstid	0,5	-0,7	1,2
Summa förändring av avgiftstillgång (b)	7,1	8,8	-1,8
Förändring av pensionsskuld*			
Nya pensionsrätter och ATP—päng	-7,1	-7,1	0,0
Pensionsutbetalningar	6,4	6,5	-0,1
Indexering	-9,1	-11,8	2,4
Värdet av förändring i medellivslängd	-0,5	-0,3	-0,2
Uppkomna arvsvinster	0,3	0,3	0,0
Fördelade arvsvinster	-0,3	-0,3	0,0
Avdrag för administrationskostnader	0,1	0,1	0,0
Summa förändring av pensionsskuld (c)	-10,5	-12,6	2,1
Årets resultat (a)+(b)+(c)	0,3	-7,1	7,4

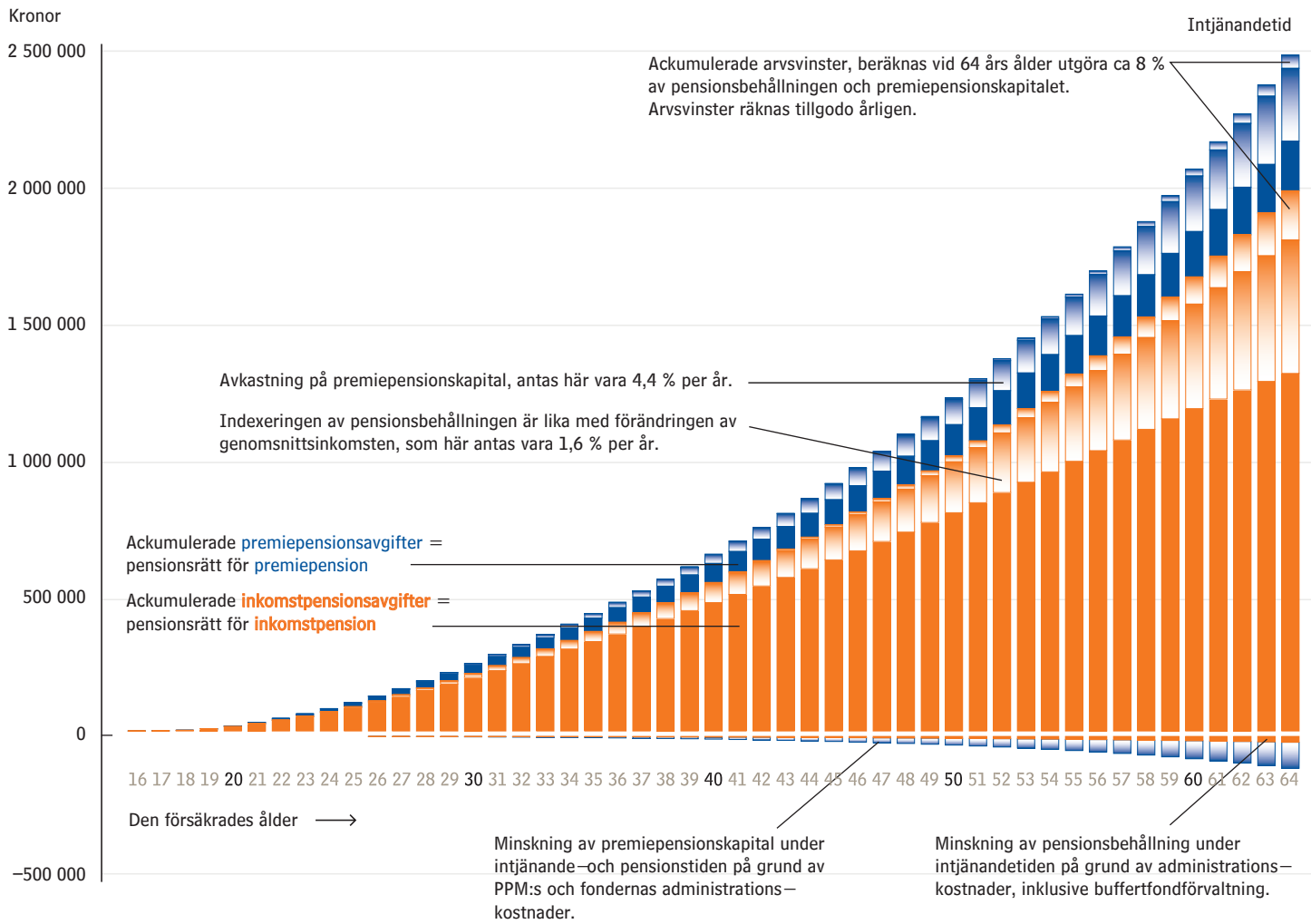
* Negativ post (-) innebär att pensionsskulden ökar, positiv post () innebär att pensionsskulden minskar.

Balansräkning, i procent av BNP

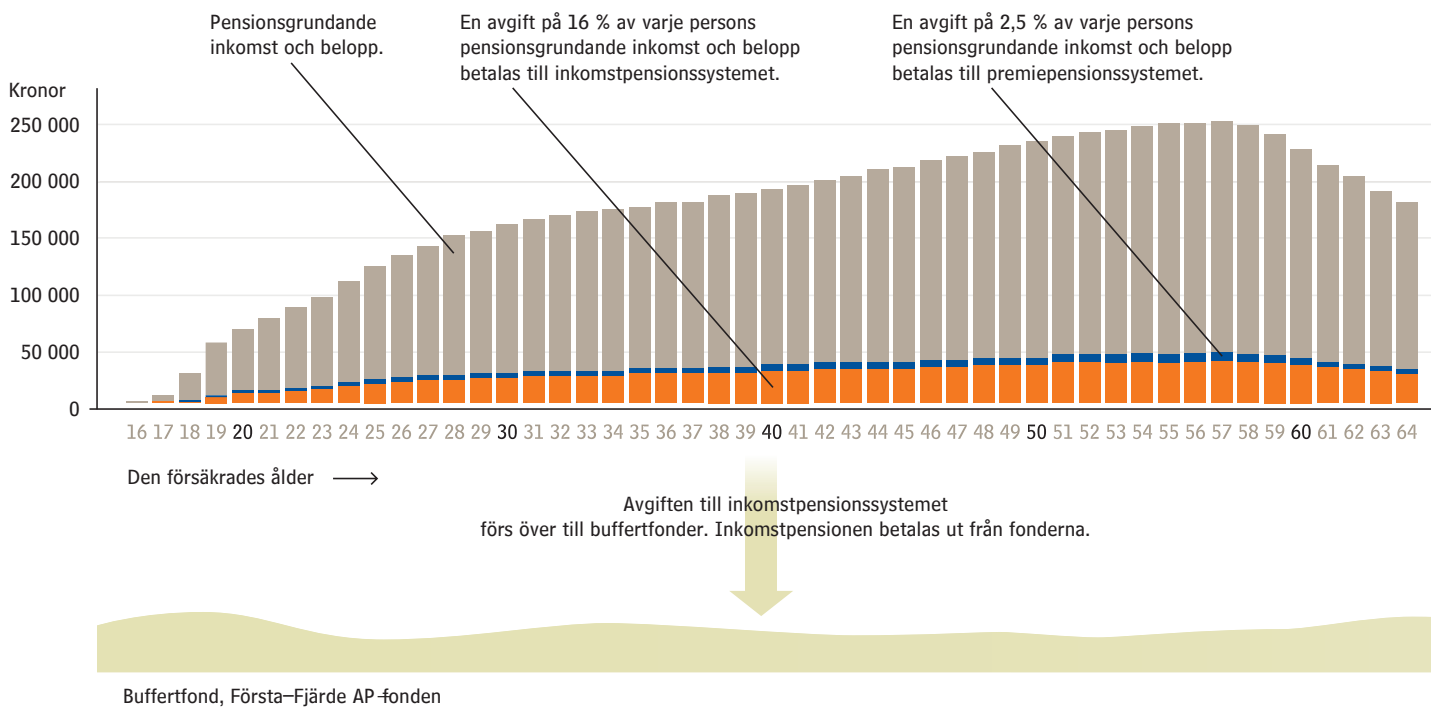
Tillgångar	31/12 2003	31/12 2002	Förändring
Första—Fjärde och Sjätte AP—föden	23,6	20,8	2,9
Avgiftstillgång	224,0	225,5	-1,5
Summa tillgångar	247,6	246,2	1,4

Skulder och överskott	31/12 2003	31/12 2002	Förändring
Balanserat över—underskott	2,1	9,3	-7,2
Årets resultat	0,3	-7,4	7,4
Summa över—underskott	2,4	2,2	0,2
Pensionsskuld	245,2	244,0	1,2
Summa skulder och överskott	247,6	246,2	1,4

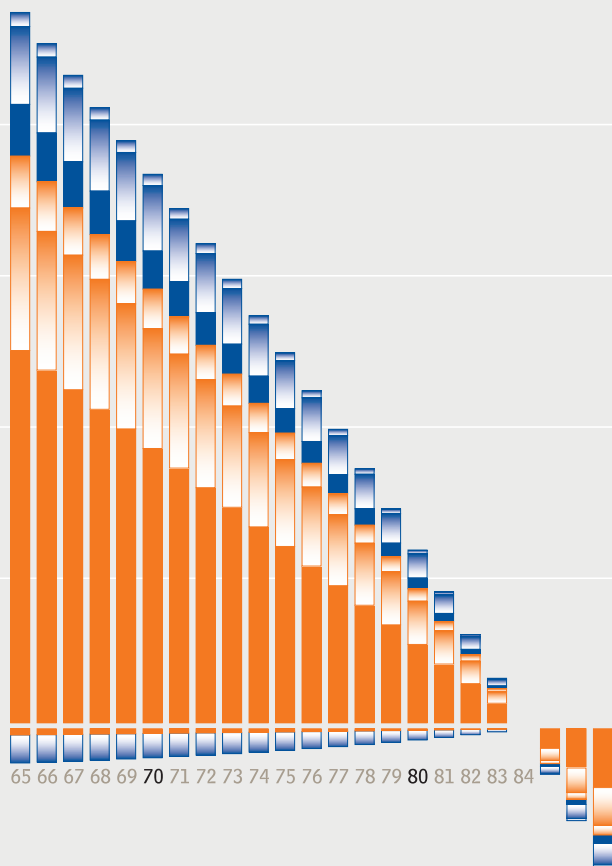
Intjänande och beräkning av inkomstpension och premiepension för en försäkrad

En försäkrads årliga pensionsgrundande inkomst och belopp samt avgifter och pension

Pensionstid

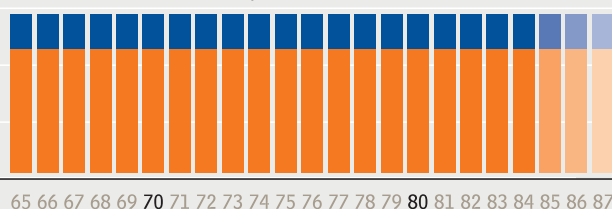

Uttag av inkomstpension. Inkomstpensionen beräknas genom att dividera pensionsbehållningen med ett s.k. delningstal. Delningstalet speglar den förväntade återstående medellivslängden inklusive en ränta om 1,6 %.

Uttag av premiepension. Premiepensionen beräknas i princip på samma sätt som inkomstpensionen, men skiljer sig i det att premiepensionens delningstal bygger på prognostiserade framtida livslängder och att den tillgodoräknade räntan är 3 procent före PPM:s kostnadsavdrag, efter detta avdrag är räntan 2,7 procent. Premiepensionen kan tas ut som en traditionell försäkring eller fondförsäkring.

Premiepension och inkomstpension betalas ut under den försäkrades hela liv. Personer som lever längre än genomsnittligt får pensionsutbetalningar som överstiger deras ackumulerade pensionstillgodohavande. Underskottet finansieras av det oförbrukade tillgodohavandet för dem som lever kortare än genomsnittligt.

Livstidspensioner

Om premiepensionen tas ut som en traditionell försäkring betalas ett garanterat belopp med möjlighet till återbäring. Om premiepensionen tas ut som en fondförsäkring kommer den att räknas om varje år i enlighet med fondernas värdeförändring.

Inkomstpensionen räknas årligen om, indexerats, med förändringen i genomsnittsinkomst minus de 1,6 procentenheter som räknades tillgodo i delningstalet. I illustrationen är värdet av pensionen konstant i fasta priser.

Pensionssystemets framtid i tre scenarier

För att belysa hur olika utvecklingsförlopp kan påverka inkomstpensionssystemets finansiella ställning och pensionernas storlek presenteras framskrivningar av systemets utveckling på 75 års sikt.

Inkomstpensionssystemets långsiktiga finansiella utveckling beskrivs i tre olika utvecklingsförlopp. De tre framskrivningarna benämns bas, optimistiskt respektive pessimistiskt scenario. Basscenariot utgår från SCB:s senaste befolkningsprognos och förutsätter en årlig inkomstillväxt på 2 procent samt 3,25 procents avkastning på buffertfondens medel. I övriga scenarier har antaganden gjorts som innebär en mer positiv, respektive en mer negativ utveckling för inkomstpensionssystemets finansiella ställning.

En hög avkastning i buffertfonden kan mildra effekterna av en i övrigt negativ utveckling för pensionssystemet. I det pessimistiska scenariot har därför det framtida utvecklingsförloppet beräknats för olika antaganden om buffertfondens avkastning

Resultaten av framskrivningarna redovisas som beräkningar av avgiftsnetto, buffertfondens storlek, balanstal samt genomsnittlig pensionsnivå för nyblivna pensionärer. I genomsnittspensionen ingår, förutom inkomst- och tilläggspension, även premiepension och garantipension. Sammanfattningsvis kan sägas att i alla tre scenarierna är avgiftsnettot negativt från omkring år 2010 och under ganska många år framöver. Pensionsutbetalningarna beräknas således överstiga avgiftsinkomsterna, men det är endast i det pessimistiska scenariot som detta så småningom leder till att buffertfonden töms. Orsaken är att såväl antal personer i aktiv ålder som buffertfondens avkastning är förhållandevis låga i detta scenario. Det är endast i det pessimistiska scenariot som balanseringen aktiveras.

Basscenariot

Basscenariots demografiska utveckling följer SCB:s befolkningsprognos från år 2003. I den antas nativiteten öka från 2002 års nivå på 1,65 barn per kvinna till 1,86 år 2010 och därefter ligga kvar på den nivån. Medellivslängden för individer som uppnår 65 års ålder antas öka med i genomsnitt 36 dagar per år fram till år 2010. Därefter är ökningen i genomsnitt 23 dagar per år. Nettoinvandringen, som de senaste 20 åren har uppgått till i genomsnitt 21 500 per år, förväntas bli högre, särskilt under de första decennierna. Under de första åren fram till 2010 antas en årlig nettoinvandringen på i genomsnitt 31 000 personer. Från år 2010 beräknas genomsnittet till cirka 24 000 per år. Andelen personer 16–64 år som har en årsinkomst över ett (1) inkomstbasbelopp antas ligga kvar på nuvarande nivå omkring 77 procent, vilket ungefär motsvarar samma sysselsättningsgrad enligt s.k. AKU-definition. Den reala tillväxten i snittinkomst antas vara

2 procent per år och buffertfondens reala avkastning 3,25 procent per år. Samma avkastning, efter förvaltningskostnader, har antagits för premiepensionsfonderna i beräkningen av den framtida premiepensionen för en nybliven pensionär.

Optimistiskt scenario

De demografiska antagandena är desamma som i basscenariot, endast ekonomiska faktorer skiljer scenarierna åt. I det optimistiska scenariot är andelen personer i åldrarna 16–64 år med en årsinkomst över ett inkomstbasbelopp 80 procent och den reala tillväxten i snittinkomst 2,8 procent efter år 2010 och real buffertfondavkastning 5 procent. Även premiepensionsavkastningen antas vara 5 procent reallt, efter förvaltningskostnader. Tillväxtantagandet är ur ett historiskt perspektiv högt, eller mycket högt. Ur ett historiskt perspektiv är dock avkastningsantagandet inte särskilt högt utan ligger i nivå med det historiska genomsnittet.

Avgiftsnettot 2004–2079

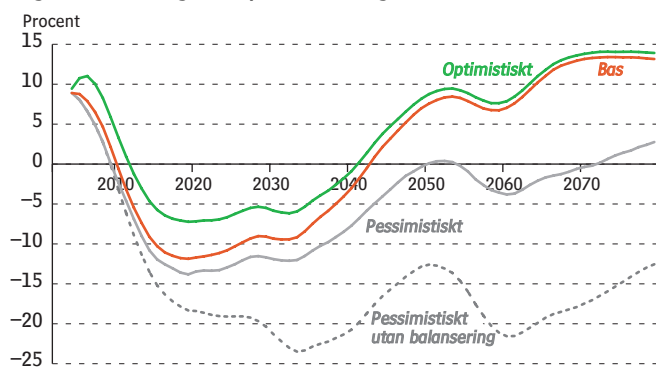
Pensionsutgifternas storlek är en funktion av systemets regler och hur dessa samverkar med demografiska och ekonomiska utvecklingsförlopp. Eftersom befolkningens årskullar är olika stora, och i viss utsträckning har arbetat olika mycket, kommer systemets avgiftsinkomster och pensionsutgifter att variera över tiden. Under vissa perioder är avgifterna större än utgifterna, andra perioder är det tvärtom. Över- och underskott hanteras via systemets buffertfonder.

För att de tre scenariernas avgiftsnetton (avgiftsinkomsterna minus pensionsutgifterna) ska kunna jämföras med varandra har avgiftsnettot dividerats med avgiftsinkomsterna. Därmed elimineras den volymeffekt som de olika tillväxttakterna innebär för avgiftsnettot.

Avgiftsnettot, som till en början är positivt, blir negativt från omkring år 2010, då 1940-talets stora årskullar lämnar arbetskraften och går över i pension. Omkring år 2020 märks en förbättring och så småningom minskar avgiftsunderskottet. Efter år 2040 blir avgiftsinkomsterna större än utgifterna i basscenariot och i det optimistiska scenariot. I det pessimistiska scenariot är avgiftsnettot dock fortsatt negativt ytterligare cirka 30 år. Tack vare den automatiska balanseringen begränsas underskottet.

Det är endast i det pessimistiska scenariot som balanseringen aktiveras. Den minskning av pensionsnivån som balanseringen här leder till beskrivs i avsnittet Pensionsnivåns utveckling för årskullarna 1940–1990.

Avgifter minus utgifter i procent av avgiftsinkomsterna

Buffertfonden 2004–2079

Buffertfondens storlek kan uttryckas i termer av fondstyrka (fondkapitalet dividerat med årets pensionsutbetalningar). Fondstyrkan visar hur många års pensionsutbetalningar fonden, utan avgiftstillskott eller avkastning, kan finansiera. Vid utgången av år 2003 var fondstyrkan 3,7, dvs. fonden skulle kunna finansiera 3,7 års pensionsutbetalningar om dessa var av samma omfattning som under år 2003. Jämfört med året innan har fondstyrkan

Pessimistiskt scenario

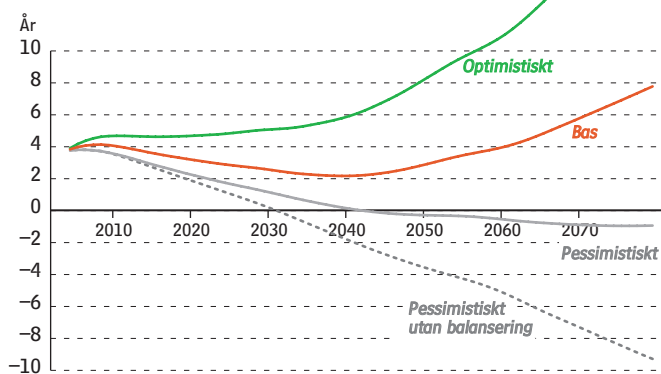
I det pessimistiska scenariot antas nativiteten till 1,5 barn per kvinna. Nettoinvandringen antas under åren fram till 2010 uppgå till i genomsnitt 22 000 personer per år och för åren därefter till 12 000 per år (SCB:s huvudentagande i befolkningsprognoser under 1990-talet). Medellivslängden utvecklas som i de två övriga scenarierna. Antagandet om arbetskraftsdeltagandet är samma som i basscenariot, men den real tillväxten i snittinkomsten är här 1 procent på sikt. Buffertfondens och premiepensionsfondernas reala avkastning, efter förvaltningskostnader, är också 1 procent. Med en avkastning lika med snittinkomstökningen bidrar i princip inte buffertfondens avkastning till den långsiktiga finansieringen av pensionerna. Buffertfonden blir en demografiskt betingad och för systemets finansiering neutral förvaring av pensionskapital. Antagandena i det pessimistiska scenariot innebär att avgiftsinkomsterna växer långsamt i förhållande till den

eftersträvarde snittinkomstindexeringen. Det pessimistiska scenariot beskriver de risker som hanteras av balanseringen och hur pensionerna påverkas av en långvarig negativ utveckling.

²³ En bidragande orsak är en marginell, i princip 6 månader, eftersläpning mellan den tidpunkt då förmögenhetsunderskottet uppstår och då balanseringen åtgärdar detta underskott.

Buffertfondens storlek uttryckt som fondstyrka

Buffertfondens storlek dividerad med årets pensionsutgifter

stärkts med motsvarande ett halvt års utbetalningar. Att buffertfonden utvecklas olika i de tre scenarierna beror både på skillnaderna i avgiftsnetto och skillnaderna i antagen fondavkastning.

I basscenariot växer fondstyrkan inledningsvis, men efter år 2010 medför avgiftsunderskottet att fondstyrkan långsamt minskar. Fondstyrkan är som lägst omkring år 2040 och motsvarar då drygt två års utbetalningar.

I det optimistiska scenariot växer fondstyrkan kraftigt. Detta förklaras av det begränsade avgiftsunderskottet och av att fondavkastningen är hög i förhållande till genomsnittinkomstens utveckling. År 2050 motsvarar fondens storlek mer än åtta års pensionsutbetalningar

I det pessimistiska scenariot töms buffertfonden år 2042 och är därefter svagt negativ. Trots att balanseringen aktiverats redan år 2009 töms således fonden och blir negativ. Detta beror huvudsakligen²³ på att beräkningen av omsättningstiden underförstått innebär ett antagande om att befolkningens mängd är konstant. Vid en trendmässig minskning av befolkningen i yrkesaktiva åldrar innebär detta antagande att omsätt-

ningstiden överskattas något. Att balanseringen utformats på ett sätt som inte eliminerar risken för att buffertfonden kan tömmas är ett medvetet val. Denna risk har hanterats genom att fonderna givits en lånerätt. Eventuell upplåning ska ske via Riksgäldskontoret.

När befolkningsminskningen upphör – vilket den någon gång måste göra om inte befolkningen helt ska försvinna – styrs buffertfonden mot en fondstyrka om som lägst noll. Under de år fonden är negativ betalas ränta på lånen. I diagrammet har låneräntan antagits vara lika med den i scenariot antagna avkastningen, dvs. 1 procent.

Att balanseringen inleds så tidigt innebär att den årliga minskningen av pensionsnivån relativt snittinkomstutvecklingen till en början blir liten men ökar något med tiden. För äldre årskullar blir balanseringseffekten cirka 1,5 procentenheter, se avsnittet Pensionsnivåns utveckling för årskullarna 1940–1990.

Beskrivning av antagandena i scenarierna

	År 2004–2010			År 2011–2079		
	Bas	Optimistiskt	Pessimistiskt	Bas	Optimistiskt	Pessimistiskt
Nativitet, barn per kvinna	1,80	1,80	1,53	1,86	1,86	1,50
Ökning av medellivslängd från 65 års ålder, dagar/år	36	36	36	23	23	23
Andel av 16–64-åringar med en inkomst över ett (1) inkomstbasbelopp	0,77	0,79	0,77	0,77	0,80	0,77
Nettoinvandring/år	31 000	31 000	22 000	24 000	24 000	12 000
Tillväxt i genomsnittsinkomst/år	2,0 %	2,2 %	1,8 %	2,0 %	2,8 %	1,0 %
Buffertfondens/PPM-fondernas avkastning, realt per år	3,25 %	5,00 %	1,00 %	3,25 %	5,00 %	1,00 %

Inkomstpensionssystemets finansiella ställning 2004–2079

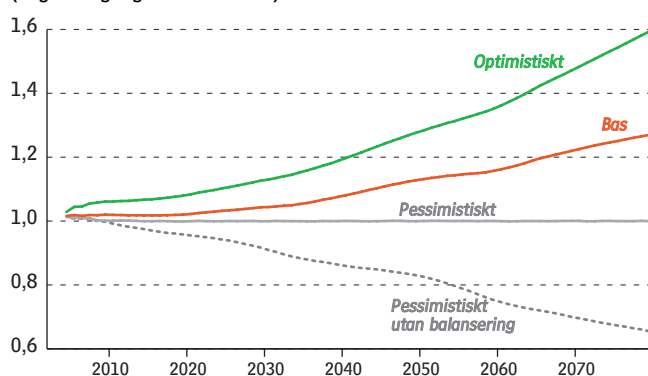
Balanstalet beskriver inkomstpensionssystemets finansiella ställning. I utgångsläget, år 2003, är systemets tillgångar något större än den sammanlagda pensionskulden – balanstalet med fyra decimaler beräknas till 1,0097. Då balanstalet faller under 1,0 är skulderna större än tillgångarna och balanseringen aktiveras. Ett balanstal på 2,0, dvs. tillgångarna är dubbelt så stora som skulderna, innebär i princip att systemet är fullfonderat.

I **basscenariot** ligger balanstalet på en nivå omkring 1,01–1,02 under den närmaste femtonårsperioden. Efter år 2020 stärks systemets finansiella ställning.

I **det optimistiska scenariot** växer systemets konso- lideringsgrad under i stort sett hela perioden. År 2050 är systemets tillgångar nästan 30 procent större än pensions- skulden.

I **det pessimistiska scenariot** faller balanstalet under 1,0 år 2009, med följderna att balanseringen aktiveras. Balans- eringen medför att systemets skuld förräntas i samma takt som systemets tillgångar växer. Balanstalet stabiliseras därför vid nivån 1,0.

Inkomstpensionens finansiella ställning uttryckt i balanstal
(Avgiftstillgång + Buffertfond) / Pensionskulda

Pensionsnivåns utveckling för årskullarna 1940–1990

Pensionsnivån definieras här som genomsnittlig allmän pension i förhållande till genomsnittsinkomsten för förvärvsaktiva 16–64 år. För att denna nivå ska vara konstant krävs bl.a. att förhållandet mellan yrkesaktiv tid och tid som pensionär är konstant. Om detta villkor ska uppfyllas samtidigt som medellivslängden stiger måste pensionsåldern öka, alternativt måste inträdesåldern i yrkesverksamhet sjunka. För att pensionernas värde i förhållande till inkomsterna ska vara konstant krävs dessutom att den automatiska balanseringen inte är aktiverad.

Medellivslängden antas öka ganska kraftigt framöver. Det medför att delningstalet ökar från 15,7 för personer födda 1940 till 18,1 för personer födda 1990. Det högre delningstalet innebär att den månatliga pensionen

Sammanfattning av vissa resultat av framskrivningarna

	År 2003–2010			År 2011–2079		
	Bas	Optimistiskt	Pessimistiskt	Bas	Optimistiskt	Pessimistiskt
Inflöde av 16-åringar/år	123 000	123 000	123 000	120 000	120 000	85 000
Antal personer 16–64 år som någon gång varit bosatta i Sverige	6 085 000	6 085 000	6 066 000	6 559 000	6 559 000	5 565 000
därav i Sverige	5 916 000	5 916 000	5 893 000	6 193 000	6 193 000	5 084 000
därav med inkomst	4 946 000	5 067 000	4 928 000	5 180 000	5 327 000	4 262 000
Antal personer äldre än 64 år	1 729 000	1 729 000	1 729 000	2 882 000	2 882 000	2 795 000
Antal med inkomst/antal äldre än 64 år	2,86	2,93	2,85	1,80	1,85	1,52
Summasnittkvot*	0,18 %	0,69 %	-0,14 %	0,15 %	0,15 %	-0,48 %

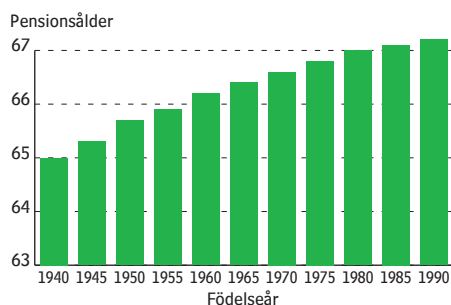
* Summasnittkvoten visar förhållandet mellan avgiftsunderlagets och snittinkomstens årliga tillväxttakt. Kvoten beräknas som $[(1 + \text{procentuell ökning i avgiftsunderlaget}) / (1 + \text{procentuell ökning i snittinkomst}) - 1] \times 100$. En positiv summasnittkvot medför i princip att systemets tillgångar växer snabbare än dess skulder.

minskar med 13 procent för årskull 1990 relativt årskull 1940, om 90-talisterna tar ut pension vid 65 års ålder. För att kompensera sig för den negativa effekten på pensionsnivån som ökningen i medellivslängden medför måste 90-talisterna arbeta 26 månader längre, dvs. pensionera sig vid drygt 67 års ålder.

Medellivslängden och pensionsåldern

Årskull född år	...fyller 65 år	Prognostiserat delningstal vid 65	Livslängdsförändringens påverkan på pensionen vid 65	Pensionsålder för att neutralisera livslängdens påverkan på pensionen	Återstående livslängd vid 65, kvinnor och män
1940	2005	15,7	–	65 år	18 år 6 månader
1945	2010	16,1	–2 %	+ 4 månader	+ 6 månader
1950	2015	16,4	–4 %	+ 8 månader	+ 12 månader
1955	2020	16,8	–6 %	+ 11 månader	+ 17 månader
1960	2025	17,0	–8 %	+ 14 månader	+ 21 månader
1965	2030	17,3	–9 %	+ 17 månader	+ 25 månader
1970	2035	17,5	–10 %	+ 19 månader	+ 29 månader
1975	2040	17,7	–12 %	+ 22 månader	+ 33 månader
1980	2045	17,9	–12 %	+ 24 månader	+ 36 månader
1985	2050	18,1	–13 %	+ 25 månader	+ 38 månader
1990	2055	18,1	–13 %	+ 26 månader	+ 40 månader

Pensionsålder för oförändrad inkomstpension

Scenariernas genomsnittliga pension vid 65 års ålder i procent av genomsnittsinkomsten beskrivs i följande tre stapeldiagram.

I basscenariot sjunker den genomsnittliga pensionsnivån vid 65-års-året, från 64 procent för årskullen född 1940 till 50 procent för årskullen född 1990. 7 procentenheter av denna minskning beror på den förväntade ökningen i medellivslängd. Resterande del av minskningen förklaras bl.a. av att beräkningarna utgörs av personer med 30 eller fler yrkesverksamma år i Sverige. ATP-systemet är i förhållande till det nya systemet särskilt generöst mot personer som arbetat endast 30 år. Om förvärvslivet förlängs

Beräkningen av pensionsnivån

I beräkningen av pensionen ingår endast individer som in-tjänat pensionsrätt 30 år eller mer. Skälet härför är att rensa för de effekter in- och utvandringen får på beräkningarna av den genomsnittliga pensionen. Eftersom inkomstdelar över 8,07 inkomstbasbelopp inte är försäkrade i det allmänna systemet ingår de inte i jämförelseinkomsten. Förvärvs-arbetande betalar allmän pensionsavgift på 7 procent av den försäkrade inkomsten, men kompenseras genom skatte-reduktion för 75 procent av erlagd avgift. Jämförelseinkomsten har minskats med 1,75 procent för att kompensera för denna skillnad i avgift/skatteuttag mellan förvärvsaktiva och pensionärer. För närvarande är genomsnittsinkomsten för 64-åringar något lägre än genomsnittsinkomsten för personer som är 16-64 år. Den pensionsnivå som redovisas i stapel-diagrammen ligger därmed några procentenheter under den

nivå som skulle ha redovisats om genomsnittspensionen i stället satts i relation till 64-åringarnas inkomster.

Övriga beräkningsförutsättningar

För år 2004 har Konjunkturinstitutets prognos i december 2003 av den ekonomiska utvecklingen använts i beräkning-arna. Scenariernas antaganden gäller från 2005, fondavkast-ningen gäller dock fr.o.m. 1 januari år 2004.

Garantipensionen är prisindexerad, vilket innebär att de med lägst pensioner får allt lägre pension i förhållande till snittinkomsten och att skatteinnehållet i pensionsavgiften för låginkomsttagare minskar. Effekten över 75-årsperioden är mycket kraftig. Med 2 procent årlig ökning i snittinkomst är snittinkomsten år 2079 mer än fyra gånger så stor som år 2004. Mot slutet av kalkylperioden är därför garantipensionen av helt marginell omfattning.

så att livslängdsökningens effekt på pensionsnivån neutraliseras, ligger pensionsnivån på strax under 60 procent av snittinkomsten.

I basscenariot överstiger premiepensionssystemets avkastning, 3,25 procent efter förvaltningskostnader, den antagna tillväxten i snittinkomst som är 2,0 procent. Det leder till att premiepensionens andel av den allmänna pensionen blir större än vad som motsvaras dess avgifter.²⁴ För de yngsta årskullarna uppgår premiepensionen i genomsnitt till cirka 9 procent av snittinkomsten och inkomstpensionen till omkring 42 procent. Garantipensionen för de som arbetat 30 år eller mer har inledningsvis endast marginell betydelse i detta scenario. Eftersom garantipensionen antas vara konstant i fasta priser minskar dess betydelse varje år i takt med att inkomsterna växer. Realismen i antagandet kan ifrågasättas.

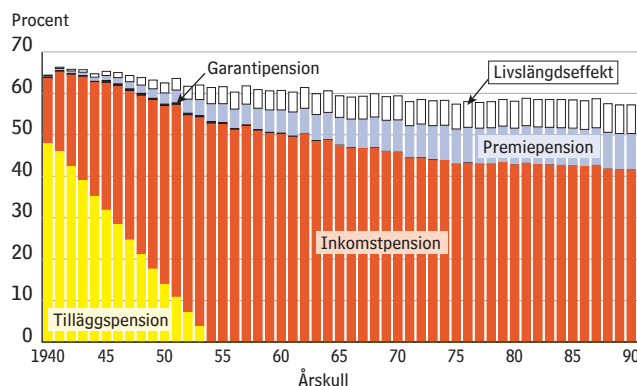
I de två andra scenarierna är tillväxten i genomsnittsinkomsten högre respektive lägre än i basscenariot. Så länge balanseringen inte aktiveras, förräntas (indexeras) inkomstpensionen med tillväxten i snittinkomsten och växer således i samma takt som denna. Förhållandet mellan pension och snittinkomst påverkas då inte av tillväxten, dvs. pensionen i procent av inkomsten är oförändrad. Däremot blir naturligtvis inkomstpensionen ett högre belopp uttryckt i kronor vid högre tillväxt respektive lägre vid lägre tillväxt.

Förhållandet mellan premiepensionssystemets avkastning och tillväxten i snittinkomst påverkar premiepensionens relativa storlek. Ju högre avkastningen är i förhållande till tillväxten, desto större andel av den allmänna pensionen kommer premiepensionen att utgöra.

I det optimistiska scenariot är premiepensionsavkastningen 2,2 procentenheter högre än tillväxten i snittinkomst, 5 procent jämfört med 2,8 procent. Den förhållandevis höga premiepensionen kompenserar delvis för

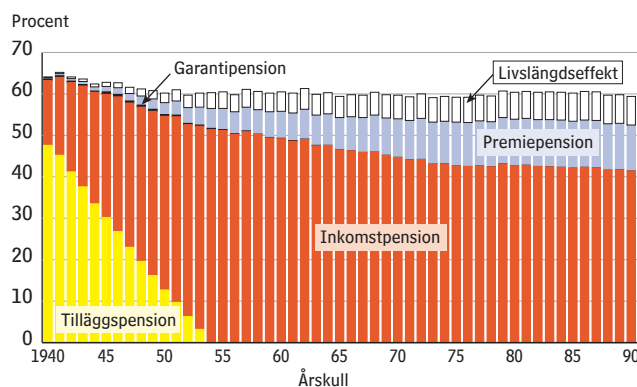
I och med att pensionsskulden indexeras med utgångspunkt från snittinkomstens tillväxt kan det förefalla onödigt att variera snittinkomsttillväxten i scenarierna. Inkomstpensionssystemet är ju utformat för att anpassa pensionernas värde i förhållande till snittinkomstutvecklingen. Eftersom ATP-skulden till förvärvsaktiva indexeras med prisutvecklingen är dock inkomstpensionssystemet inledningsvis inte stabilt i förhållande till tillväxten i snittinkomst. Vidare har förhållandet mellan ökningen i snittinkomst och buffertfondavkastningen betydelse för inkomstpensionens finansiella utveckling. Avkastningens förhållande till snittinkomsttillväxten har via premiepensionen också en betydelse för pensionsnivån. Buffertfonden bidrar i de tre scenarierna olika mycket till inkomstpensionens finansiering. I basscenariot överstiger buffertfondens avkastning snittinkomsttillväxten med 1,25 procentenheter (3,25–2,0). I det optimistiska scenariot överstiger avkastningen snittinkomsttillväxten med 2,2 procent–

Genomsnittspension vid 65 år i procent av genomsnittsinkomst, basscenariot

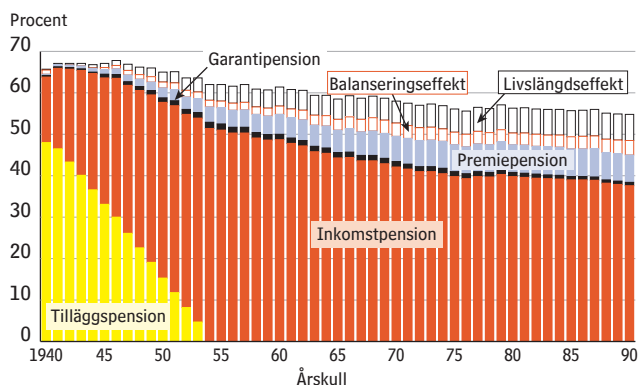
²⁴ Ett annat skäl till att premiepensionen är förhållandevis större är att den tillgodoräknade räntan i delningstalet är högre för premiepensionen än för inkomstpensionen, se avsnittet Så fungerar den allmänna pensionen. Det medför att delningstalet blir lägre och begynnelsepensionen högre.

Genomsnittspension vid 65 år i procent av genomsnittsinkomst, optimistiskt scenario

enheter. I det pessimistiska scenariot är avkastningen lika med snittinkomstökningen.

Genomsnittspension vid 65 år i procent av genomsnittsinkomst, pessimistiskt scenario

effekten av livslängdsökningen. Om pensionsåldern skulle stiga i takt med medellivslängden, skulle pensionsnivån ligga konstant på nivån 60 procent.

I det pessimistiska scenariot är tillväxten i snittinkomst hälften så stor som i basscenariot. Avkastningen är också lägre, 1 procent i stället för 3,25 procent. Den lägre avkastningen medför att premiepensionen blir lägre både i kronor och som andel av total pension. De i förhållande till basscenariot lägre inkomstgrundade pensionerna medför att garantipensionen får större betydelse.

Av diagrammet framgår också balanseringens effekt på pensionen. Balanseringen aktiveras år 2009. För de som är födda 1954, den första årskull som inte får någon del av pensionen i form av tilläggs pension, har pensionsnivån vid 65 års ålder sänkts med 1,6 procentenheter relativt snittinkomsten på grund av balanseringen. För årskullen född 1990 har balanseringen inneburit en minskning av pensionsnivån med 3,5 procentenheter.

Balansering, avkastning och garantipension

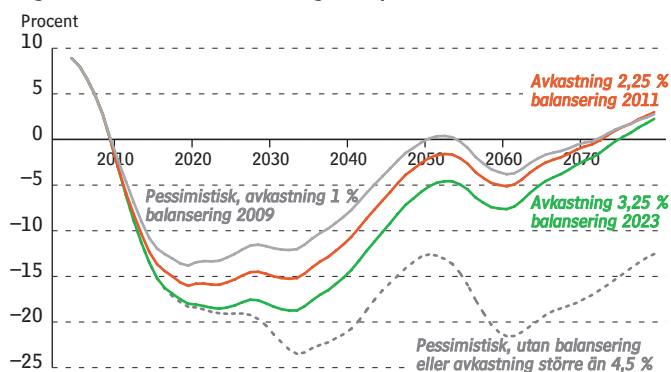
En för pensionssystemet negativ demografisk och/eller ekonomisk utveckling kan kompenseras av en hög avkastning på buffertfonden. I det pessimistiska scenariot aktiveras inte balanseringen om buffertfondens avkastning är 4,5 procent eller mer. Denna avkastning kompenserar, vid en tillväxt i snittinkomst på 1 procent, för den påfrestning som systemet utsätts för vid en nativitet om 1,5 barn per kvinna och den ganska kraftiga ökningen i medellivslängd som antas i alla tre scenarierna. Högre avkastning innebär att systemet har råd med större negativa avgiftsnetton.

För att ge en uppfattning om kraften i den påfrestning som det pessimistiska scenariot innebär, varierar avkastningsantagandet i det pessimistiska scenariot. Avkastningen 1,00 procent ersätts då med 2,25 respektive 3,25 procent real årlig avkastning. Avkastningen 2,25 procent innebär att avkastningens bidrag till finansieringen av pensionsutgifterna – som i stort bestäms av avkastningens förhållande till snittinkomsttillväxten – är detsamma som i basscenariot. Avkastningen 3,25 procent är lika med avkastningen i basscenariot, men innebär ett större bidrag till finansieringen av pensionerna än i basscenariot, eftersom tillväxten i snittinkomst endast är 1 procent i det pessimistiska scenariot.

Med en avkastning på 3,25 procent per år aktiveras balanseringen år 2023, medan det med 2,25 procent avkastning sker redan år 2011. Med en avkastning om 1 procent aktiveras, som nämnts, balanseringen år 2009. I samtliga fall blir minskningen av inkomstpensionerna som mest cirka 15 procent.

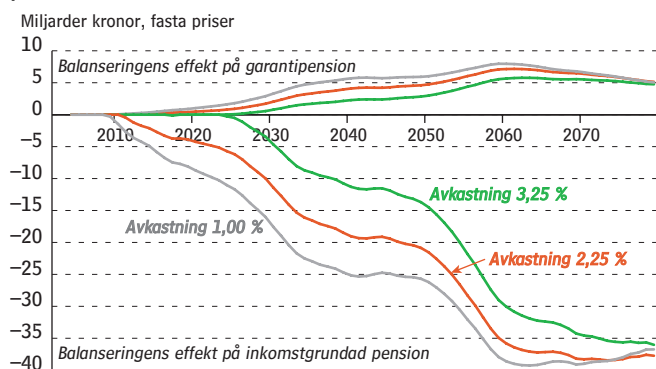
Om balanseringen aktiveras minskas indexeringen och pensionsnivån minskas därmed i förhållande till snittinkomstutvecklingen. Garantipensionens konstruktion medför att pensionärer med en pension om 0–1,26 prisbasbelopp (0–1,14 för gifta) hålls skadeslösa genom att garantipensionen helt kompenserar för den lägre inkomstpension som balanseringen medför. Pensionärer i inkomstkiktet 1,26–3,07 prisbasbelopp (1,14–2,72 för gifta) kommer genom garantipensionen att kompenseras till 48 procent

Avgiftsnetto vid olika avkastning i det pessimistiska scenariot

om balanseringen minskar den inkomstgrundade pensionen. Övriga kompenseras inte alls. Kompensationen via garantipensionen innebär att staten finansierar en del av den minskning av inkomstpensionen som orsakas av en negativ utveckling. Vid förlopp som normalt medför krympande samhällsekonomiska resurser ökar därmed det inkomstomfördelande inslaget i det allmänna pensionssystemet. Den ökade kostnaden för garantipension motsvarar som mest drygt 20 procent av den besparing pensionssystemet gör när det balanseras.

Effekt på inkomst- och garantipension av balanseringen, pessimistiskt scenario

Kontrollstationen 2004

RFV har i 2004 års regleringsbrev fått i uppdrag att analysera möjligheterna att överföra medel från AP-fonderna till statsbudgeten den 1 januari 2005 – den s.k. kontrollstationen. Med positiv demografisk utveckling och bra tillväxt förväntas balanstalet ligga tämligen oförändrat på en nivå strax över 1,0 under de närmaste femton åren. Med denna knappa marginal kan även tillfälliga variationer i utvecklingstrenderna medföra att balanseringen aktiveras. Risken för balansering ökar om buffertfonden minskas.

Pensionsreformen medförde en finansiell förstärkning av pensionssystemet som motsvarades av en försvagning av statsbudgeten. I syfte att kompensera statsbudgeten för dessa effekter beslutade riksdagen att medel ska överföras från AP-fonderna till staten. Hittills gjorda överföringar – inklusive en beräknad indirekt överföring på 30 miljarder kronor till följd av att avgiften år 1999 inte uppgick till 16 procent – uppgår till 275 miljarder kronor. Det motsvarar en engångsöverföring på cirka 257 miljarder kronor 1 januari 1999. I regeringens prop. 1999/2000:46 *AP-fonderna i det reformerade pensionssystemet* föreslogs en s.k. kontrollstation år 2004. Den innebär att en ny analys av pensionssystemets ekonomiska ställning ska göras och en prövning ske om ytterligare medel ska överföras den 1 januari 2005. Den totala slutliga överföringen ska dock maximalt utgöras av ett belopp som för AP-fondernas behållning motsvarar en engångsöverföring den 1 januari år 1999 med 350 miljarder kronor. Det innebär att den maximala överföringen 1 januari 2005 kan beräknas till 120 miljarder kronor.

Regeringen har i regleringsbrevet för 2004 gett RFV följande uppdrag: ”RFV skall göra en analys av riskerna för en balansering vid en ytterligare överföring av medel från AP-fonderna till statsbudgeten. Därutöver skall beräkningar göras av hur stort belopp som kan föras över den 1 januari 2005 utan att den automatiska balanseringen aktiveras före 2050. Utgångspunkten för beräkningarna skall vara de förutsättningar som anges i prop. 1999/2000:46 *AP-fonderna i det reformerade systemet*. Uppdraget skall redovisas i pensionssystemets årsredovisning för 2003 och beräkningarna

Beräkning av maximalt överföringsbelopp

Från AP-fonderna har överförts 45 miljarder kronor vid två tillfällen, år 1999 och år 2000. Den 1 januari 2001 överfördes ytterligare 155 miljarder kronor. Genom att avgiften till systemet år 1999 inte uppgick till 16 procent skedde en indirekt överföring från AP-fonderna till statsbudgeten, som har beräknats till 30 miljarder kronor. För att beräkna värdet av det sammanlagda överförda nominella beloppet (275 miljarder kronor) per den 1 januari 1999 har som diskonteringsränta för respektive år använts en genomsnittlig finansieringsränta för statsskulden. I beräkningarna har antagits att beloppen på 45 respektive 30 miljarder kronor överfördes

mitt på året. Det hittills överförda beloppet per den 1 januari 1999 beräknas därvid till 257 miljarder kronor. Därmed uppgår det återstående överföringsbeloppet till maximalt 93 (350–257) miljarder kronor i 1999 års värde. Detta belopp har räknats fram till tidpunkten 1 januari 2005 med ovannämnda typ av diskonteringsränta, vilket ger 120 miljarder kronor. För år 2004 har genomsnittsräntan för årets första månader använts som diskonteringsränta.

Följande räntesatser har tillämpats i beräkningen:

1999	2000	2001	2002	2003	2004
4,27 %	5,10 %	4,62 %	4,46 %	3,60 %	3,58 %

skall göras utifrån det underlag som finns tillgängligt för denna årsredovisning.”

De givna förutsättningarna för beräkningarna innebär att de ska göras med utgångspunkt från huvudscenariot i SCB:s senaste befolkningsprognos och med antagande om 2 procent årlig tillväxt i pensionsgrundande inkomst per person och 3,25 procents real avkastning på buffertfondens medel. Detta motsvarar det s.k. basscenariot i avsnittet *Pensionssystemets framtid i tre scenarier*.

SCB:s senaste befolkningsprognos publicerades 2003 och utgår således från de demografiska förhållandena 2002. I prognosen antas födelsetalet öka från 1,65 barn per kvinna till 1,86 år 2010 och därefter ligga kvar på den nivån. Medellivslängden från 65 års ålder antas öka till år 2050 med 3,9 år för män och 2,9 år för kvinnor. Nettoinvandringen, som de senaste 20 åren har uppgått till i genomsnitt 21 500 per år, förväntas vara högre under åren fram till 2020 och då ligga på i genomsnitt 28 500 per år. Från år 2020 antas invandringsöverskottet till 23 000 per år.

Vilka antaganden som görs om den framtida sysselsättningen har stor betydelse för kalkylresultaten. År 2002 var cirka 77 procent av befolkningen i åldern 16–64 år sysselsatta enligt AKU (SCB:s arbetskraftsundersökningar). Det motsvarar i beräkningsmodellen att 77 procent av åldersgruppen 16–64 år har en inkomst över ett inkomstbasbelopp (dvs. 42 300 kronor år 2004). Med inkomst avses förvärvsinkomst och transfereringar som arbetslöshetsersättning, sjukpenning m.m., dock ingår inte sjuk- eller aktivitetsersättning.

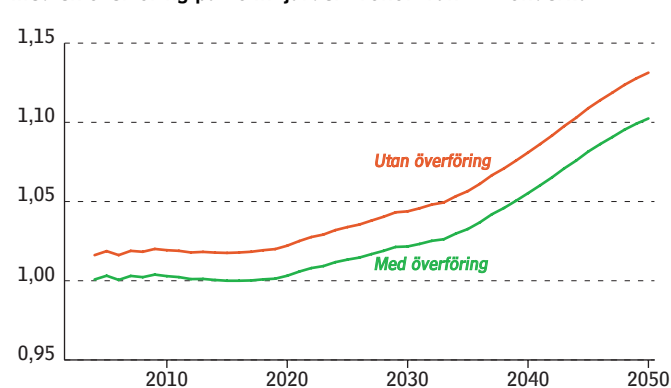
Med de givna förutsättningarna och 77 procents ”sysselsättningsgrad” (basscenariot) aktiveras inte balanseringen under beräkningsperioden. Balanstalet ligger på en nivå strax över 1,0 fram till omkring år 2020 för att därefter öka. Det är således den närmaste femtonårsperioden som är den mest kritiska ur balanseringssynpunkt. Med de förutsättningar som gäller i basscenariot stärks systemets finansiella ställning kraftigt efter år 2020.

I detta scenario finns utrymme att minska AP-fondernaskapital med som mest 96 miljarder kronor den 1 januari 2005 utan att balanstalet faller under 1,0.

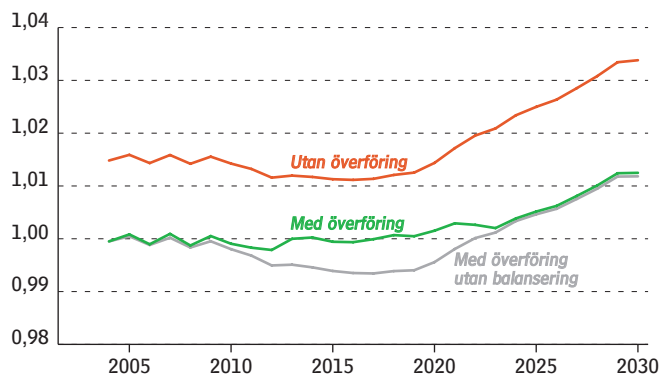
Som framgår av diagrammet finns, vid en överföring med så mycket som 96 miljarder kronor, inget utrymme för en mindre positiv demografisk eller ekonomisk utveckling utan att balanseringen aktiveras. Skulle till exempel tillväxten bli 1,6 procent (samma som normen i pensionssystemet) i stället för 2 procent och den framtida fondavkastning minskade i motsvarande mån aktiveras balanseringen efter medelsöverföringen. Balanseringen är aktiv i stort sett varje år fram till 2020, men den årliga effekten på pensionerna är liten. Utan överföring ligger balanstalet däremot över 1,0 under hela perioden, även vid denna lägre tillväxt och avkastning.

Basscenariots höga nettoinvandring har betydelse för den framtida försörjningskvoten – i scenariot antas att även andelen personer med inkomst är oförändrad jämfört med i dag, dvs. de inflyttade förutsätts få inkomst i samma utsträckning som redan bosatta. Om den framtida nettoinvandringen skulle bli lägre och i stället följa det s.k. pessimistiska scenariot, som presenteras i avsnittet *Pensionssystemets framtid i tre scenarier*, blir bilden en annan. Detta scenario innebär att nettoinvandringen fram till 2010 ligger på i genomsnitt cirka 22 000 personer per år, men sjunker därefter till 12 000 per år. Med den lägre invandringen, och

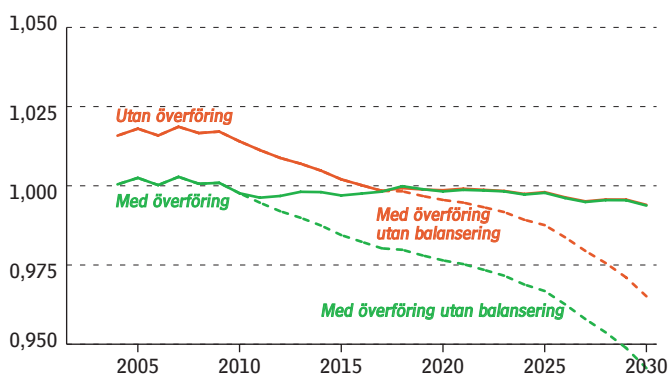
Balanstalets utveckling i basscenariot utan överföring respektive med en överföring på 96 miljarder kronor från AP-fonderna

Balanstalets utveckling vid lägre tillväxt, utan överföring respektive med en överföring på 96 miljarder kronor från AP-fonderna

Balanstalets utveckling vid lägre nettoinvandring, utan överföring respektive med en överföring på 96 miljarder kronor från AP-fonderna

således färre personer i arbetskraften, utlöses balanseringen år 2017 även utan medelsöverföring. För att balanseringen inte ska aktiveras under de närmaste 25 åren skulle krävas att AP-fonderna i stället tillförs ett kapital på cirka 140 miljarder kronor den 1 januari 2005.

I de beskrivna scenarierna har de demografiska och ekonomiska antaganden hållits konstanta under hela beräkningsperioden. Ingen hänsyn har tagits till de variationer kring en utvecklingstrend som inträffar i verkligheten. I det följande redovisas beräkningsresultat där andelen personer med inkomst över ett inkomstbasbelopp har tillåtits variera. I beräkningarna har använts den modell för variationer i sysselsättningen som tagits fram inom utredningen om överskott inom ålderspensionssystemet. Modellen, som baseras på data för de senaste 40 åren, beskrivs i utredningens kommande betänkande. Med hjälp av modellen har balanstalets utveckling under femtonårsperioden fram till år 2020 studerats i ett stort antal simuleringar där sysselsättningsgraden tillåts variera kring nivån 77 procent. Övriga beräkningsförutsättningar ligger fast.

Då sysselsättningsgraden tillåts variera kring genomsnittet 77 procent finns risk för att balanseringen aktiveras under de närmaste femton åren även utan medelsöverföring. Utan överföring uppskattas risken att balanseringen aktiveras någon gång under femtonårsperioden till cirka 20 procent. Om 96 miljarder kronor överförs från AP-fonderna 1 januari 2005 mer än fördubblas risken för balansering – den uppskattas då till cirka 45 procent. Det kan också uttryckas så att under femtonårsperioden, utan överföring, förväntas ingen balansering under 12 år (80 procent av 15 år), balanseringen

förväntas vara aktiverad under tre år. Om AP-fonderna minskas med 96 miljarder kronor förväntas balanseringen i stället vara aktiv under 6–7 år, dvs. knappt hälften av den observerade perioden.

Beräknat på en månadspension på 10 000 kronor förväntas balanseringen innebära, i fallet utan överföring, att pensionen i genomsnitt är 30

Balanstalets volatilitet

I ett stort antal simuleringarna har balanstalets känslighet för variationer i sysselsättningsgrad prövats. Simuleringsmodellen avser faktisk sysselsättning och har en standardavvikelse på 1,13 procent. Emellertid är det inte direkt sysselsättningsgraden som påverkar pensionssystemets finansiella ställning, utan snarare variationer i andel (antal) personer med inkomst på vilken pensionsavgift tas ut. Pensionsavgift betalas, förutom för förvärvsinkomster, också för transfereringar som t.ex. sjukpenning och arbetslöshetsersättning. Den använda simuleringsmodellen torde överskatta volatiliteten i andel inkomsttagare, men inte volatiliteten i balanstalet totalt sett, eftersom variationer i övriga variabler som avkastning och omsättningstid inte har beaktats. I temaartikeln *Balanstalet – inkomstpensionens stabila styråra?* i 2002 års redovisning

visades att balanstalet kan förväntas ha en standardavvikelse på cirka 2 procent, dvs. en större standardavvikelse än den använda simuleringsmodellen.

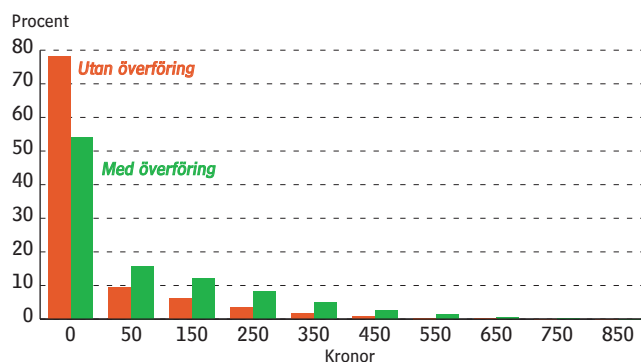
Trots att den använda modellen således avser sysselsättning och inte avgiftsunderlag underskattas troligen ändå den totala volatiliteten i balanstalet.

kronor lägre per månad under hela femtonårsperioden. Med överföring blir den förväntade balanseringseffekten i snitt 90 kronor per månad under de femton åren. För pensionärer med låg pension kommer balanseringseffekten delvis att kompenseras av högre garantipension och i vissa fall högre bostadstillägg.

Balanseringens årliga effekt på pensionen blir således i allmänhet kraftigare efter en överföring. Det framgår också av diagrammet nedan. De två första staplarna i diagrammet visar sannolikheten för att balanseringen *inte* aktiveras i en situation utan respektive med överföring. Därefter anger diagrammets staplar sannolikheten för att balanseringen minskar månadspensionen 10 000 kronor under femtonårsperioden med i genomsnitt 50 kronor (minskning i intervallet 0–100 kronor), i genomsnitt 150 kronor (minskning i intervallet 100–200 kronor) osv. Det som här avses är således en minskning relativt en situation utan balanseringen, dvs. snarare en minskad uppräknings av pensionen.

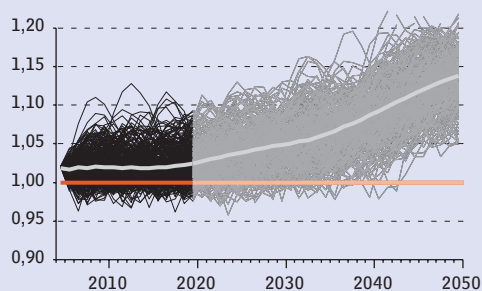
Effekten av en överföring av AP-fondsmedel till statsbudgeten är svår, för att inte säga omöjlig, att säkert beräkna. Effekten beror på hur demografien och ekonomin utvecklas och denna utveckling kan inte förutsägas. Svårigheten blir särskilt påtaglig för de närmaste femton åren, eftersom balanstalet då förväntas ligga nära gränsen 1,0. Däremot är det uppenbart att varje överföring av medel från AP-fonderna försvagar pensionssystemet och förstärker statsbudgeten genom att minska statens räntekostnader. Överföringsfrågan är således en avvägning mellan vilken vikt som ska läggas vid statens nytta av lägre räntekostnader och nyttan av en lägre risk för att balanseringen aktiveras.

Sannolikheten för olika effekter av balanseringen på en månads-pension om 10 000 kronor under perioden 2006–2020

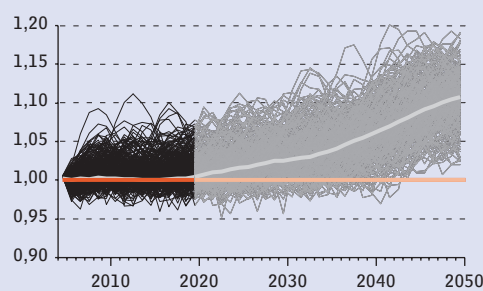

Balanstalets variationer kring trenden i basscenariot då sysselsättningsgraden varierar kring 77 procent

utan överföring från AP-fonderna

efter att 96 miljarder kronor överförts från AP-fonderna

Temaartikel: Följsamma pensioner

En bra pensionsförsäkring gör så stora utfästelser till de försäkrade som dessa vill ha och kan finansiera, men inte större. Huruvida balansen mellan det önskvärda och det finansiellt möjliga nås beror till stor del på utformningen av reglerna för hur pensionerna räknas om, indexeras. Allmänna pensionssystem har vanligen utformats för att värdesäkra pensionerna genom att räkna om dem i takt med konsumentprisernas förändring. En annan och oftast mer generös indexeringsprincip är att räkna om pensionerna med inkomstutvecklingen. De nya reglerna för omräkning av inkomst- och tilläggs- och följsamhetsindexering – följer ingen av dessa principer utan har i likhet med vad som gäller för flera delar av det nya svenska pensionsystemet givits en särpräglad utformning. Denna artikel beskriver följsamhetsindexeringen och vad den kan komma att innebära för pensionärerna.

Sammanfattning

Den nya formen av indexering av fördelningssystemets pensioner – följsamhetsindexering – innebär att värdet av dessa pensioner kommer att variera år från år. Om trenden i inkomstindexets framtida ökning är lika med den genomsnittliga utvecklingen av lön per anställd under perioden 1960–2004 kommer beviljade pensioner att öka i köpkraft med i genomsnitt 0,16 procent per år. Spridningen i de årliga förändringarna har varit betydande och framgent kan vi förvänta oss såväl positiva som negativa årliga förändringar av tilläggs- och inkomstpensionernas köpkraft. Den konsumentprisindexerade garantipensionen gör dock att de årliga variationerna i summan av allmän pension i fasta priser är mindre än de variationer i köpkraft som följsamhetsindexeringen kommer att orsaka. Avtalspensionerna – och på lång sikt även premiepensionen – begränsar också följsamhetsindexeringens betydelse för den årliga förändringen av de pensionerades sammantagna pension.

Viktig fråga, men inte ensam på täppan

Under år 2003 utbetalades olika former av ålderspension, inklusive änkepension, till ett värde av omkring 250 miljarder kronor till cirka 1,6 miljoner ålderspensionärer. Drygt 150 miljarder kronor utgörs av inkomstgrundad allmän pension, dvs. tilläggs- och inkomstpension.²⁵ Sedan årsskiftet 2001/2002 räknas pensionerna om i enlighet med det nya systemets regler, s.k. följsamhetsindexering. Följsamhetsindexeringen påverkar således den del av pensionsinkomsterna som för majoriteten pensionärer utgör den största delen av deras totala pension. Emellertid medför garantipensionen att värdeutvecklingen av den sammantagna allmänna pensionen för många pensionärer inte helt beror av följsamhetsindexeringen. Garantipensionen är en konsumentprisindexerad utfyllnad till inkomst- och tilläggs- och följsamhetsindexering. Därmed ökar garantipensionen för en försäkrad om följsamhetsindexeringen skulle leda till att den inkomstgrundade pensionen minskar i fasta priser.²⁶ Om följsamhetsindexeringen leder till högre inkomstgrund-

²⁵ ATP och folkpension kallas sedan år 2003 för tilläggs- och folkpension. I den inkomstgrundade allmänna pensionen ingår även premiepension men denna är ännu så länge av obetydlig omfattning.

²⁶ Pensionärer med en inkomstgrundad ålderspension – en i skiktet 0–1,26 prisbasbelopp (0–1,14 för gifta) kommer att få en allmän pension som utvecklas som konsumentpriserna, oavsett vad inkomstutvecklingen blir. I skiktet 1,27 till 3,07 (1,15–2,72 för gifta) fyller garantipensionen ut 48 procent av förändring av den inkomstgrundade pensionen. Vid en inkomstgrundad pension högre än 3,07 prisbasbelopp (2,72 för gifta) betalas ingen garantipension. För dessa individer får följsamhetsindexeringen fullt genomslag på den allmänna pensionen, exklusive premiepension.

ade pensioner minskas garantipensionen. Garantipensionen finansieras med allmänna skattemedel över statsbudgeten, inte av pensionsavgifter.

Följsamhetsindexeringens ungefärliga betydelse, 2003

Försäkringsfamilj	Art	Ersättning, miljarder kr	Andel, %	Huvudsaklig indexeringsprincip under utbetalningstid
Allmän pension	Änkepensioner	14	5	Följsamhetsindexering fr.o.m. 2003/2004 (tidigare KPI)
	Garantipension	24	10	KPI
	Inkomst- och tilläggspension	152	60	Följsamhetsindexering
	Premiepension	0	0	Nominellt garanterat belopp + ev. återbäring, alternativt helt avkastningsberoende
Avtalspension	Privattjänstemän	17	7	KPI, ej garanterad (ITP) Nominellt garanterat belopp + ev. återbäring, alternativt helt avkastningsberoende (ITPK)
	Privatanställda arbetare	7	3	KPI (STP) Nominellt garanterat belopp + ev. återbäring, alternativt helt avkastningsberoende (SAF-0)
	Statligt anställda	6	2	Huvudsakligen KPI
	Kommun- och landstingsanställda	7	3	Huvudsakligen KPI
Individuell livförsäkring	Traditionell- och fondförsäkring	25	10	Vanligen nominellt garanterat belopp + ev. återbäring
Summa		252	100	

Källor: RFV:s, PPM:s och SPV:s årsredovisningar, Kommun- och Landstingsförbundet samt grov uppdelning mellan avtalsområdena med utgångspunkt från Svensk försäkringsårsbok 2003 och en schablonmässig uppskrivning med 2 procent av där redovisad utbetald ersättning under år 2002.

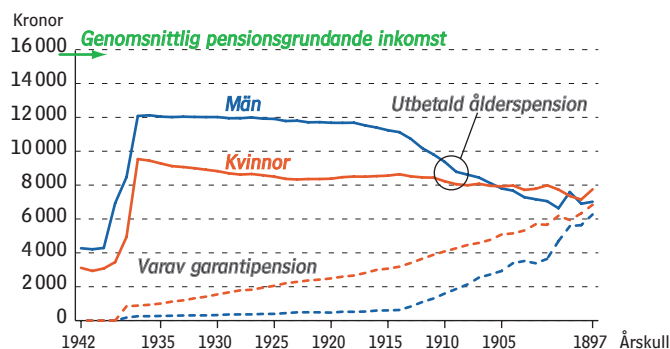
I dagens kollektiv av ålderspensionärer har cirka niohundra tusen personer, 55 procent, garantipension. Av dessa har cirka tvåhundra tusen personer en så låg inkomstgrundad ålderspension att deras följsamhetsindexerade pension helt neutraliseras av garantipensionen. Knappt sjuhundra tusen personer har en inkomst-/tilläggspension i det skikt där garantipensionen till 48 procent neutraliserar effekten av följsamhetsindexeringen. Drygt sjuhundra tusen personer har en inkomstgrundad pension som är så pass stor att de inte uppbär någon garantipension alls.

Stort antal pensionärer med en liten garantipension (GARP), belopp i miljarder kronor

Skikt för avräkning mot inkomstgrundad pension ²⁶	Antal personer	Garantipension	Inkomst- och tilläggspension
100 procents avräkning av GARP	207 000	11	2
48 procents avräkning av GARP	682 000	13	55
GARP helt bortreducerad	737 000	0	97
Summa	1 626 000	24	154

Belopp och personer har beräknats med utgångspunkt från utbetalningarna i december år 2003. Det förklarar varför summan av inkomst- och tilläggspension är högre än utbetald ersättning under kalenderår 2003.

Ju äldre desto mer garantipension, medelbelopp i december 2003

Den inkomstgrundade pensionens storlek – och därmed andelen som har garantipension – är starkt kopplad till pensionärens ålder och kön. Äldre har större andel garantipension än yngre, och kvinnor större andel än män. I årskullen född år 1938 är andelen med garantipension hälften av vad den är för pensionärskollektivet som helhet. Att äldre har större andel garantipension beror huvudsakligen på att de intjänat sin inkomstgrundade pensionsrätt i ett lägre löneläge än de yngre. Att kvinnorna har större andel garantipension än män beror på att de har lägre timlöner och färre arbetade löneersatta timmar än vad män har.

Följsamhetsindexeringen är således viktigare för de yngre pensionärerna än vad den är för de äldre med lägre inkomstgrundade pensioner. Följsamhetsindexeringens betydelse för summan av allmän pension skulle kunna förväntas öka allteftersom nya årskullar, som haft inkomster i ett högre löneläge, pensioneras. Samtidigt ökar dock andelen av den totala pensionen som består av avtalspension för de yngre årskullarna, i huvudsak till följd av att taket i den allmänna försäkringen varit konstant i fasta priser från 1960 till 2001. I och med att inkomsterna vuxit i fasta priser har taket sjunkit i förhållande till genomsnittsinkomsten och andelen inkomster över taket har ökat från cirka 3 procent år 1960 till cirka 10 procent år 2003. Ju större andel inkomster över taket en försäkrad har desto större kommer andelen avtalspension vara i den sammantagna pensionen. Vidare ökar, i långsam takt, andelen premiepension för varje ny årskull pensionärer. Eftersom varken avtals- eller premiepension följsamhetsindexeras kommer framgent betydelsen av följsamhetsindexeringen för den sammantagna pensionens utveckling att minska något. Som nämnts medför dock garantipensionens samtidiga minskande betydelse en motsatt tendens.

Sammanfattningsvis har följsamhetsindexeringen störst betydelse för dem som har låg eller ingen avtals- eller privatpension men som samtidigt har en så pass hög inkomst- och tilläggspension att de inte får garantipension.

Följsamhetsindexering – hur fungerar det?

En pensionsförsäkring består av två vanligen välvägränsade skeden.²⁷ Intjänande- eller sparkedet respektive utbetalnings- eller pensionstiden.

Under intjänandetiden arbetar den försäkrade upp sin pensionsrätt. Denna betalas under pensionstiden ut i form av en pension, som vad gäller allmän pension alltid avser ett livsvarigt belopp.²⁸ Intjänad inkomstpensionsrätt förräntas under intjänandetiden med ett mått för den allmänna inkomstutvecklingen, inkomstindex. Inkomstindex är ett mått på snittinkomsten i Sverige, det mäter genomsnittlig pensionsgrundande inkomst per person i ålder 16–64 år med sådan inkomst.²⁹ Inkomstindexeringen innebär att värdet av en försäkrads inbetalade avgifter och därav tillgodoräknad pensionsrätt för inkomstpension följer den allmänna inkomstutvecklingen.

Under utbetalningsskedet ”förräntas” tilläggs- och inkomstpensionerna med förändringen i inkomstindex minskat med den s.k. normen om 1,6 procentenheter. Det är detta som är innebörden i följsamhetsindexeringen. Följsamhetsindexeringen innebär att pensionernas värde i fasta priser är konstant endast om inkomstindex ökar med exakt 1,6 procent mer än vad konsumentpriserna ökar. Vid alla andra förhållanden mellan

²⁷ Pensionsreformen har dock medfört full frihet att samtidigt befinna sig i intjänande- och utbetalningsskedet efter uppnådda 61 års ålder.

²⁸ Premiépensionen kan dock tas ut med efterlevandeskydd.

²⁹ Mer om inkomstindexets utformning står att läsa i ordlistan och faktarutan.

inkomst- och konsumentprisförändringen kommer pensionernas köpkraft att antingen öka eller minska. Ökningen respektive minskningen beror på vad inkomstindexets förändring minskat med normen 1,6 och konsumentprisförändringen blir. I de fall den automatiska balanseringen aktiveras görs följsamhetsindexeringen med utgångspunkt från det justerade inkomstindex som kallas balansindex. Den påverkan på pensionerna som balanseringen kan få beaktas dock inte här. Balanseringens möjliga betydelse för pensionernas värde beskrevs i PÅR 2002.

Att alla beviljade pensioner alltid kommer att förlora 1,6 procentenheter i värde i förhållande till snittinkomsten innebär inte att den genomsnittliga pensionen nödvändigtvis kommer att sjunka i förhållande till den genomsnittliga inkomsten för de förvärvsaktiva. Detta vid första påseende motsägelsefulla förhållande förklaras av att det oavbrutet tillkommer nya pensionärer som, om inkomstutvecklingen är positiv, träder ur förvärvslivet med högre inkomster och kommer in i pensionärskollektivet med högre pensioner än sina äldre pensionärskollegor. Utformningen av det reformerade systemet syftar bl.a. till att maximera sannolikheten för att genomsnittspensionen ska ha ett stabilt förhållande till genomsnittsinkomsten. Detta inom ramen för vad som är möjligt med en fast avgiftsats.

Om pensionerna är värdesäkrade, dvs. prisindexerade så som var fallet med ATP-pensionerna, sjunker beviljade pensioners värde relativt genomsnittsinkomsten för de förvärvsaktiva inte med en fast procentsats, utan med reallönetillväxten i de fall denna är positiv. Om reallönetillväxten är negativ ökar pensionernas värde relativt förvärvsinkomsterna.

Följsamhetsindexeringen skiljer sig således principiellt och praktiskt både från den värdesäkring som konsumentprisindexering innebär och den relativa standardsäkring som en ren inkomstindexering medför. Den skiljer sig också från den typ av blandning av konsumentpris och inkomstindexering, t.ex. 50 procent av vardera, som förekommer i en del länder.

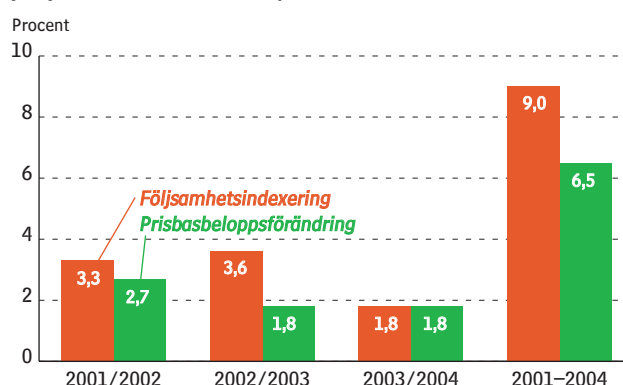
Bonus för ATP-pensionärerna

Hittills har pensionerna följsamhetsindexerats vid tre årsskiften, 2001/2002, 2002/2003 och 2003/2004. I år är inkomstindex 115,64, förra året var det 111,79, det ger en kvot om 1,034, dvs. en ökning av inkomstindex med 3,4 procent. Genom avdraget med 1,6 procentenheter från inkomstindexförändringen blev följsamhetsindexeringen 1,81 procent³⁰ årsskiftet 2003/2004. Eftersom inflationen, mätt som förändringen i KPI (juni-juni), var 1,6 procent ökande pensionernas reala värde med 0,2 procent.³¹ Den goda ekonomiska utvecklingen i Sverige under sent 1990-tal och de första åren under 2000-talet har medfört att övergången till följsamhetsindexeringen hittills varit en positiv förändring för pensionärerna. De pensionärer som tagit del av samtliga tre års hittillsvarande följsamhetsindexeringar, och som inte har någon andel garantipension, har fått en uppskrivning som är 2,5 procentenheter högre än vad de skulle haft med oförändrade regler – en ökning av de inkomstgrundade allmänna pensionerna med totalt cirka 3 miljarder kronor. De i fasta priser högre inkomstgrundade pensioner som följsamhetsindexeringarna medfört har gjort att garantipensionen blivit något mindre.

$$^{30} \frac{115,64}{111,79} / 1,016 = 1,018$$

³¹ Avrundningsregler medförde att prisbasbeloppet ökade med 1,8 procent, därför gav följsamhetsindexeringen årsskiftet 2003/2004 samma omräkning som om pensionerna alltså indexerats med förändringen i prisbasbeloppet.

Nya systemet bättre för ATP-pensionärerna – hittills

Något överraskande är högre pensioner – och pensionsutgifter – den mest påtagliga effekten hittills av den omstöpning av det svenska pensionssystem som syftat till och lyckats att göra detta system finansiellt stabilt. I allmänhet har pensionsreformen uppfattats som en av 1990-talets sparåtgärder föranledd av den ekonomiska kris Sverige då genomled. Det är i huvudsak en missuppfattning. Bland annat skrevs skissen till det nya systemet – Ds 1992:89 Ett reformerat ålderspensionssystem – före krisen 1992–1994. Vidare var ett av syftena med reformen att skapa ett system som betalar de pensioner som en fast avgiftsprocent kan finansiera. Om inkomstutvecklingen är tillräckligt positiv ger ett sådant system högre pensioner än vad ett system som utlovar konsumentprisindexerade pensioner ger. Vid en svag inkomstutveckling blir pensionerna lägre i ett finansiellt stabilt system än vad de blir i ett system med konsumentprisindexerade pensioner. Eftersom regering och riksdag vid flera tillfällen av finansiella skäl ansett sig tvungna att göra avsteg från konsumentprisindexeringen är det inte entydigt vad utvecklingen av ett finansiellt stabilt systems pensioner ska jämföras med. Trots detta är följsamhetsindexeringens jämförelsenorm i denna artikel ett system med konsumentprisindexerade pensioner.

Skäl för följsamheten

Den minskning av inkomstindexets förändring som görs vid följsamhetsindexeringen motsvarar den ränta om 1,6 procent som tillgodoräknas inkomstpensionen när den försäkrades intjänade pensionsrättigheter – pensionsbehållning – omvandlas till pension. Omvandlingen av pensionsbehållning till pension sker genom att dividera behållningen med ett s.k. delningstal. Delningstalet speglar återstående medellivslängd vid åldern för uttaget av pension och räntan 1,6 procent. Genom att tillgodoräkna en ränta blir delningstalet lägre än medellivslängden, och begynnelsepensionen blir därmed högre. Årskullen född 1940 har för närvarande en beräknad återstående medellivslängd om cirka 18,5 år vid 65 års ålder. Årskullens prognostiserade delningstal vid 65 års ålder är 15,7. Räntan medför således att begynnelsepensionen blir cirka 18 procent högre än vad den skulle

$${}^{32} \frac{18,5}{15,7} \approx 1,18$$

Därför har vi inte använt inkomstindex för att beskriva historien

I samband med att riksdagen förordade att den genomsnittliga inkomstutvecklingen ska tjäna som "grundränta" i pensionssystemet uppstod ett behov av att avgränsa ett mått för genomsnittlig inkomst. Vid utformningen har lagstiftaren sökt säkerställa att måttet både ska vara en träffsäker mätare av inkomstutvecklingen för personer i förvärsaktiva åldrar och att dess datafångst ska vara säker och tillförlitlig. Pensionsgrundande inkomst innefattar i princip alla typer av förvärsinkomster, både i form av lön och egenföretagarinkomster, samt även social- och arbetslöshetsförsäkringarnas ersättning av sådana inkomster, vid sjukdom, föräldraledighet, arbetslöshet m.m. Detta gör att pensionsgrundande inkomst väl speglar den inkomst som personer i förvärsaktiva åldrar erhåller. Vidare fastställs pensionsgrundande inkomst årligen vid

taxeringen och uppgifterna kan därför betraktas som rimligt säkra och objektivt verifierbara.

Därmed uppfyller den pensionsgrundande inkomsten både kravet på att vara representativt för den genomsnittliga inkomsten för personer i förvärsaktiva åldrar och att den regelbundet kan fångas på ett säkert sätt. Av främst dessa skäl har pensionsgrundande inkomst valts som mått för inkomstindex. I och med att inkomstmättet direkt kopplats till den pensionsgrundade inkomsten påverkas det dock av förändringar i skattereglerna. Till exempel har de senaste årens höjning av grundavdraget från 24 procent till 42,3 procent av prisbasbeloppet medfört att ett antal personer med låga pensionsgrundande inkomster fallit ur måttet, vilket påverkat indexet positivt. Denna typ av påverkan är en nackdel som beror på att inkomstmättet så hårt kopplats till hela den pensionsgrundande inkomsten. Mer detaljer om inkomstindexets konstruktion framgår av ordlistan.

ha varit utan förskottsränta.³² Den ökning av begynnelsepensionen som räntan medför är alltså ett förskott på ekonomisk tillväxt som systemet hämtar hem genom att räkna om de pensioner som är under utbetalning med inkomstindex reducerat med 1,6 procentenheter.

En vanlig utformning av ett allmänt pensionssystem är att värdesäkra pensionerna genom att räkna om dem med förändringen i konsumentprisindex. Om begynnelsepensionerna är av tillräcklig storlek kan en sådan ordning komma att bli orimligt dyr under perioder som realinkomsterna utvecklas svagt eller negativt. Om – som i Sverige – det allmänna pensionssystemet redan i utgångsläget utgör en stor andel av de offentliga utgifterna och om skatte- och ægiftsuttaget är högt medför svag tillväxt nästan omgående allvarliga finansieringsproblem. Prisindexerade pensioner medför också att pensionärerna inte får del i den ekonomiska utvecklingen ens när denna är kraftigt positiv. Ur detta perspektiv kan prisindexering av pensioner anses ha en slags dubbel obalans. Den riskerar att medföra generösa pensioner när tillväxten i ekonomin är så svag att samhället inte har råd med prisindexering och är återhållsamt med pensionerna när tillväxten i ekonomin ger utrymme för högre pensioner än vad prisindexeringen ger.

Det sammantagna värdet av de förväntade pensionsutbetalningarna till försäkrade som helt omfattas av det reformerade systemet, dvs. personer födda 1954 eller senare, skulle vara det samma om pensionerna beräknades utan förskott och därefter årligen räknades om med inkomstindex utan minskning. Begynnelsevärdet för sådana pensioner skulle vara lägre än vad de blir nu blir, men omräkningen skulle vara 1,6 procentenheter högre varje årsskifte. Så länge den reala inkomstillväxten är positiv skulle denna utformning medföra att begynnelsepensionen har utbetalningsströmmens lägsta reala värde och den sista pensionsutbetalningen det högsta. En sådan fördelning av pensionsutbetalningarna strider troligen mot vad de försäkrade önskar sig.

Ett motiv för att vid uttaget av pensionen tillgodoräkna en förskotts-ränta är att det gör det möjligt att få en rimlig fördelning av pensionens reala värde under utbetalningstiden utan att överge den finansiellt nödvändiga kopplingen mellan inkomsternas utveckling och omräkningen

Den största delen, cirka 90 procent, av de pensionsgrundande inkomsterna utgörs av lön och andra förvärvsinkomster som egenföretagarinkomster. Skattepliktiga transfereringar som sjukpenning, sjuk-, aktivitets- och arbetslöshetsersättning m.m. är också pensionsgrundande och utgör resterande 10 procent av inkomsterna i inkomstmättet. Endast pensionsgrundande inkomster för personer i åldrarna 16–64 år ingår i inkomstmättet, bl.a. för att undvika att ett ökat deltidsarbete i åldrarna 65 och äldre ska påverka inkomstindexet negativt.

I artikeln används lön per anställd för att beskriva effekten av följsamhetsindexeringen, om den hade använts från 1960. En orsak till att vi använt lön per anställd och inte inkomstindex som finns fastställt från 1960 är att inkomstindex påverkats av förhållanden som troligen hade undanröjts om indexet varit i bruk löpande, i stället för att ha konstruerats i efterhand. Ett sådant förhållande är att inkomstindex i beräkningen av inkomstindex, för perioden 1960–1998 utgjordes av intjänade ATP-poäng. Maximal ATP-poäng var

6,5 prisbasbelopp. Vidare tillgodräknades ATP-poäng endast personer med en pensionsgrundande inkomst överstigande ett prisbasbelopp. I och med att denna tröskel och golv om ett prisbasbelopp och att detta tak om 7,5 prisbasbelopp, varit oförändrade i fasta priser har inkomstillväxten medfört att allt fler personer kommit över tröskeln och allt fler slagit i taket. Detta har påverkat inkomstindexets utveckling negativt. Fr.o.m. år 1999 ingår även inkomster över taket i inkomstmättet för inkomstindex varför denna del av problemet inte längre existerar. Dessutom räknas själva taknivån fr.o.m. årsskiftet 2001/2002 om med inkomstindexets förändring, vilket innebär att andelen inkomster över taket inte längre kommer att öka. Även förekomsten av transfereringsinkomster i den pensionsgrundande inkomsten kan ha bidragit till att inkomstindexet utvecklats långsammare än lön per anställd. Andelen personer med transfereringsinkomster har ökat under perioden och genomsnittsinkomsten för personer med sådana inkomster är lägre än för övriga personer.

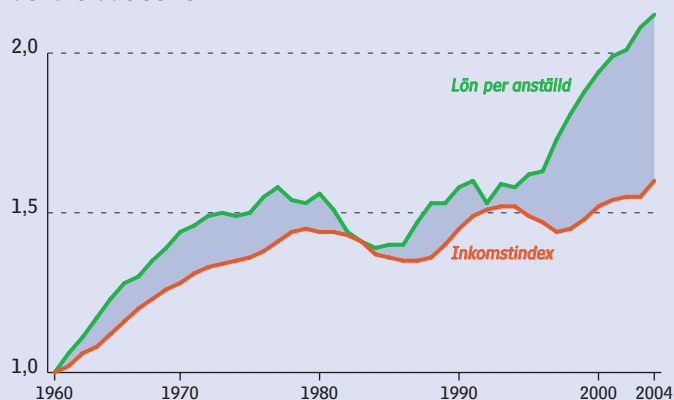
av pensionerna. Konstruktionen är ett försök att säkerställa balansgången mellan det önskvärda och det finansiellt möjliga.

Allteftersom de allmänna pensionernas andel av de offentliga utgifterna växt och skatte- och avgiftsuttaget ökat har som nämnts de finansiella möjligheterna att värdesäkra pensionerna minskat. Samtidigt har de högre pensionsnivåerna som följt av denna utgiftsexpansion minskat behovet av värdesäkrade inkomstgrundade pensioner. De större risker och möjligheter som följsamhetsindexeringen innebär för de försäkrade, jämfört med ett system med värdesäkrade pensioner, kan anses ha kommit att bli önskvärda bl.a. genom att pensionärskollektivet nu – till skillnad från hur det var 1960 – lever med ungefär samma standard som de förvärvsaktiva. År 1960 och under en lång tid då ATP-systemet försades in hade pensionärer väsentligt lägre standard än de förvärvsaktiva. I en sådan situation är det mindre rimligt att överföra risker från de förvärvsaktiva till de pensionerade. Samma övervägande gäller för de pensionärer som i dag har de lägsta pensionerna, vilka genom garantipensionen är helt skyddade mot reala minskningar av den sammantagna allmänna pensionen. De med ”mellanlåga” pensioner skyddas till 48 procent.

Varför just 1,6 procent

Normen för följsamhetsindexeringen påverkar som nämnts inte summan av inkomstpension som förväntas utbetalas under hela pensionstiden till dem som helt omfattas av det nya systemet, eftersom normen också ingår i beräkningen av delningstalet. Men i och med att normen bestämmer pensionsutbetalningarnas fördelning under utbetalningsperioden är normens storlek ändå av betydelse för de försäkrade. En hög norm ger ett lägre delningstal och därmed en högre begynnelsepension, vilket kan tala för en hög norm. Å andra sidan kommer då pensionen att ha en svag real utveckling och risken för återkommande reala nedskrivningar av pensionen ökar. Det talar för en låg norm som ger en lägre begynnelsepension men som ökar sannolikheten för en positiv real utveckling av pensionen och minskar risken för en negativ värdeutveckling.

Inkomstindex jämfört med lön per anställd 1960–2004, deflaterade serier

I genomsnitt har inkomstindex ökat med nominellt 6,7 och realt 1,1 procent per år perioden 1960–2004. Lön per anställd har samma period i genomsnitt ökat med realt drygt 1,7 procent per år. I fasta priser har lön per anställd i genomsnitt ökat med drygt 0,6 procentenheter mer per år än inkomstindex, totalt 32 procent större tillväxt. Utöver tröskel och takeffekten, samt effekten av transfereringar har tillväxten i inkomstindex också påverkats negativt av att den allmänna pensionsavgiften om 7 procent sedan år 1999 dras av från den pensionsgrundande inkomsten. Det minskade inkomstindexets ökning med cirka 2 procent vart och ett av årsskiftena 1999/2000, 2000/2001 och 2001/2002. Effekten från avdraget på följsamhetsindexering årsskiftet 2001/2002 eliminerades dock genom en särskild reglering.

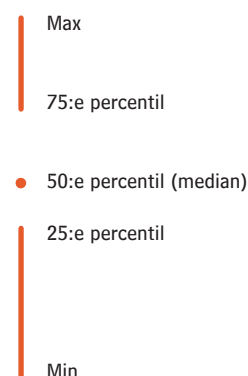
Till detta i sig svåra vägval kom att även de pensioner som beräknats med ATP- och folkpensionsreglerna (tilläggs pension) skulle följsamhetsindexeras. Detta dels för att stärka pensionssystemets finansiella stabilitet, dels för att det ansågs administrativt och politiskt ogörligt att olika årskullar pensionärer skulle ha olika utfall vid den årliga omräkningen av pensionerna. Sådana olikheter skulle ha uppstått om konsumentprisindexeringen bibehållits för tilläggs pensionerna. Genom att också tilläggs pensionerna skulle följsamhetsindexeras kom valet av norm att få ekonomisk betydelse för de försäkrade och de samlade offentliga utgifterna.³³ Tilläggs pensionerna har inte och kommer inte att beräknas med någon norm, därmed får normens storlek endast betydelse för omräkningen av pensionsbelopp som bestämts utan påverkan av normens storlek. Det innebär att ju lägre norm desto dyrare tilläggs pensioner och, naturligtvis, ju högre norm desto billigare tilläggs pensioner. ATP-systemet har i olika sammanhang beräknats vara i finansiell balans vid en snittinkomstillväxt om cirka två procent. Det talade för en norm om två procent. En så hög norm ansågs dock medföra orimligt stora risker för en negativ värdeutveckling av pensionerna. I korskelden av önskemålen:

- så höga initiala pensioner som möjligt,
 - rimlig real årlig omräkning av pensionerna och
 - inte orimligt generös/dyr urfasning av ATP-systemet,
- bestämde normen till 1,6 procent. En måttlig men inte betydelselös ökning av den norm om 1,5 procent som varit utgångspunkten i utredningsarbetet från 1992.

Kontrafaktisk historieskrivning – om följsamhetsindexering gällt från 1960

Historiens insatsvaror och produkter, här närmast dess politiska och ekonomiska ämnen, påverkar varandra på sätt som inte tillåter historieskrivare att ändra på en del och anta att förloppet i övrigt förblir opåverkat. Det är likväl vad som görs här. Nedan beskrivs vad den årliga omräkningen av pensionerna hade varit om pensionerna i stället för att som huvudregel³⁴ indexeras med prisförändringarna, hade följsamhetsindexerats från 1960.

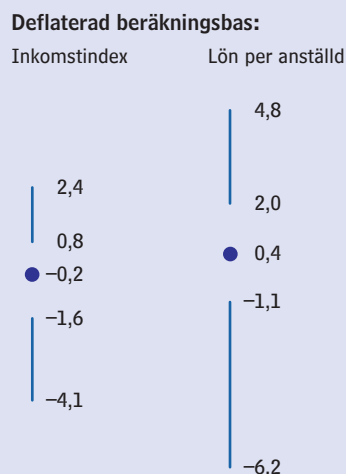
Så här läser du diagrammen

³³ Förskottsrentan har även betydelse för pensionssystemets likviditet. Om pensionerna beräknades utan förskott skulle utgifterna kortsiktigt minska, vilket skulle ge en bestående likviditetsförstärkning.

³⁴ Avsteg från prisindexeringen har som nämnts gjorts vid flera tillfällen. Ibland har det skett för att eliminera effekter från förändringar i skatteregler, men oftare på grund av att statsfinansiella skäl gjort att värdesäkring av pensionerna inte ansetts kunna finansieras.

Tendens (median) och spridning av hypotetisk följsamhetsindexering 1960–2004

Spridningen i de årliga förändringsprocenten i det inkomstindex som beräknats retroaktivt för perioden 1960–1998 är betydligt lägre än spridningen av den årliga förändringen av lön per anställd. Standardavvikelsen i de hypotetiska, deflaterade, följsamhetsindexeringar som kan beräknas med inkomstindex är 0,017. Standardavvikelsen är 0,026 för de hypotetiska reala följsamhetsindexeringar som här beräknats med lön per anställd. Med fastställt inkomstindex som bas för de hypotetiska följsamhetsindexeringarna i fasta priser minskar spridningen till mellan +2,4 och -4,1 procent. Hälften av åren låg omräkningsprocenten i intervallet +0,8 till -1,6 procent. I en fjärdedel av åren låg de mellan +2,4 och +0,8, och i en fjärdedel mellan -1,6 och -4,1 procent. Medianvärdet var -0,2 procent. Den lägre graden av variation beror huvudsakligen på att inkomstmättet för inkomstindex omfattar också transfereringsinkomster. Särskilt arbetslöshetsersättning ökar i samband med konjunktur nedgångar, vilket medför att de årliga förändringarna i inkomstindex kan förväntas vara mindre omfattande än förändringen i lön per anställd.

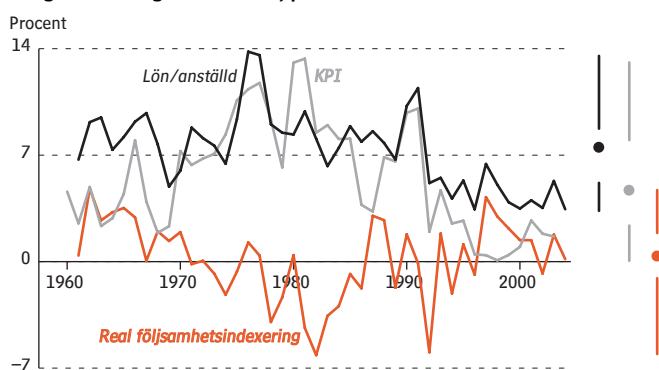
³⁵ En komplikation för beskrivningen är att det av regeringen fastställda inkomstindex som skapats retroaktivt för perioden 1960–1998 inte är lämpligt att använda för beskrivningen. Skälen för denna bedömning finns i faktarutan. Som nämnts bortses dessutom från den automatiska balanseringen.

³⁶ Samtliga medelvärden i artikeln är geometriska om inte annat anges. Det aritmetiska medelvärdet för den årliga ökningen i lön per anställd är 1,80 procent.

Mer intressant än att skapa en bild av en hypotetisk följsamhetsindexerings effekter i förfluten tid är att beskriva nuvarande reglers sannolika följer framgent. Den kontrafaktiska historiebeteckningen görs för att den, trots sina brister, ger en känsla för hur följsamhetsindexeringen kan komma att påverka värdet av beviljade pensioner. Det som intresserar oss är trenden i inkomstutvecklingen och variationerna kring denna trend.³⁵

År 1960 var den genomsnittliga årslönen per anställd 12 400 kronor, år 2003 var den drygt 21 gånger högre, 261 000 kronor. Det fetare lönekuvertet bestod dock till största delen av luft, konsumentpriserna var 2003 cirka 10 gånger högre än 1960. Det innebär ändå att medelsvensson anno 2003 har drygt dubbelt så hög realinkomst som medelsvensson anno 1960. Den genomsnittliga årliga ökningen i lön per anställd i fasta priser

Årlig förändring 1960–2004, procent

har varit 1,76 procent.³⁶ Lön per timme inklusive arbetsgivaravgifter och egenavgifter har emellertid ökat betydligt snabbare än så, 2,4 procent per år. Skillnaden förklaras av att medelarbetstiden minskat med cirka 0,4 procent per år och att arbetsgivaravgifter och egenavgifter årligen ökat med cirka 0,3 procent.

I och med att inkomsterna ökat med i genomsnitt reallt 1,76 procent per år skulle följsamhetsindexeringarna ha medfört svagt ökande värde av beviljade pensioner, i genomsnitt 0,16 procent per år. Medianen av de 44 omräkningsprocenten är 0,4, lite högre än medelvärdet. Spridningen i utfall mellan de olika åren är dock betydande, från en real ökning av pensionerna med som mest 4,8 procent (1962) till som lägst en real minskning av pensionerna med 6,2 procent (1982). Denna stora minskning sammanhänger med fallet i realinkomst som följde på 1982 års devalvering av kronan med 16 procent. Hälften av de 44 hypotetiska omräkningarna ligger mellan -1,1 och +2,0 procent. 25 procent, eller elva omräkningar, ligger mellan 2,0 och maxvärdet 4,8. Var fjärde omräkning ligger i intervallet mellan -1,1 och -6,2, således skulle kännbara nedskrivningar har varit vanliga om följsamhetsindexering tillämpats från 1960.

Fördelning av 44 * 3 förändringsprocent, 1960–2004

	Lön per anställd	KPI	Realt värde av följsamhetsindexering*
13	86	31	
12			
11	4	73	
10	2	61	
9	9854220	830	
8	98654211	54110	
7	987654	31	
6	774430	98642	
5	53321		
4	910	9764	82
3	95544	973	5200
2		97755330	97720
1		9860	998844431
0		5441	444211
-0			1278889
-1			78
-2			1249
-3			6
-4			04
-5			
-6			02

13 | 86 = 13,8 .. 13,6 procent

* Förändring i lön per anställd deflaterat med förändring i KPI, minskat med 1,6 procentenheter.

Av tabellogrammet framgår också att om följsamhetsindexeringen tillämpats från årsskiftet 1960/1961 hade den högsta reala följsamhetsindexeringen varit 4 | 8 procent och den lägsta -6 | 2. Tabellogrammet är samtidigt en bild – ett vertikalt histogram – av omräkningsprocentens fördelning – den vanligaste reala omräkningsprocenten ligger i intervall -et 1 | 0 till 1 | 9 som har nio noteringar. Av de 44 – hypotetiska – reala omräkningsprocenten är 26 positiva och 18 negativa. Fördelningen av de positiva respektive negativa reala omräkningsprocenten antyder att risken för kraftigt negativa omräkningar är större än lika kraftigt positiva. Det är mer sannolikt med ett plötsligt och stort fall i realinkomst än en lika snabb och stor ökning.

Spridningen i de årliga reala omräkningsprocenten kan dock förväntas bli lägre än den spridning i förändring i lön per anställd som här beskrivits. Huvudsakligen beror detta på att inkomstmättet för inkomstindex även innefattar transfereringsinkomster så som arbetslöshetsersättning och sjukpenning. I faktarutan beskrivs närmare förhållandet mellan lön per anställd och inkomstindex.

Den reala tillväxten i det inkomstmått som inkomstindex beräknats med översteg varje år på sextioalet normen om 1,6 procent. Under denna period skulle följsamhetsomräknade pensioner således ha utvecklats bättre

än vad de konsumentprisindexerade pensionerna gjorde. En pension om 100 kronor som beviljats 1960 och som följsamhetsindexerats varje år under decenniet skulle ökat till 125 kronor i fasta priser år 1970. En pension om 100 kronor beviljad 1970 skulle 1980 i fasta priser vara endast 92 kronor. 100 pensionskronor beviljade 1980 skulle 1990 i fasta priser vara endast 87 kronor, efter att som lägst varit värda 82 kronor år 1986. 100 kronor i pension beviljad 1990 skulle 2000 i fasta priser ha ökat till 104 kronor, efter att 1994 ha bottnat vid 94 kronor.

I tabellen redovisas den bästa respektive sämsta perioden för olika periodlängder under åren 1960–2004. Ju längre perioden är desto färre antal perioder kan uppmätas.

Följsamhetsindexering 1960–2004, olika periodlängder

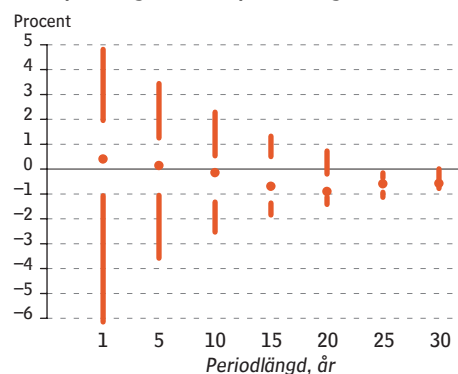
Åren 1960–	–2004	–2000	–1995	–1990	–1985	–1980	–1975
Periodlängd, år	1	5	10	15	20	25	30
Antal perioder	44	40	35	30	25	20	15
Sämsta period	1982	81–85	77–86	72–86	73–92	72–96	67–96
Bästa period	1962	62–67	61–70	62–76	61–80	61–85	61–90
Standardavvikelse	2,6	1,8	1,3	1,0	0,7	0,3	0,2

I diagrammet visas tendens och spridningsmått för de olika periodlängderna i tabellen. Medianen kan ses som ett väntevärde för den reala, genomsnittliga, följsamhetsindexeringen för personer som lever 1, 5, 10, 20, 25 eller 30 år som pensionär. Att medelvärdena sjunker ju längre perioden är beror på att år i slutet av perioden som har haft relativt hög tillväxt bortfaller. De längre perioderna ger också ökad vikt åt 1970- och 1980-talet som hade relativt sett svag tillväxt. Spridningen kring tendensen minskar ju längre period som mäts. Det gäller oavsett om spridningen mäts som standardavvikelse eller som avståndet mellan största positiva och negativa genomsnittliga indexering, eller som avståndet mellan 25:e och 75:e percentilen.

Risken för att normal spridning i real inkomstillväxttakt ska ge en större negativ påverkan på livspensionen är högre ju kortare den försäkrade lever. Detta beror på att ju kortare pensionären lever desto lägre är sannolikheten för att variationerna kring trenden ska hinna ta ut varandra. Den högre risk för att genomsnittet av följsamhetsindexeringarna ska vara negativ, som kortlivade löper, kompenseras de för genom att dessa personer tjänar på att begynnelsepensionen är cirka 18 procent högre än den skulle ha varit om den beräknats utan förskottsrentan om 1,6 procent. Den genomsnittliga följsamhetsindexeringen för försäkrade som lever som pensionärer i 25 till 30 år kan förväntas ligga nära den trendmässiga utvecklingen av inkomsterna minus 1,6 procentenheter.

De nya reglerna för indexering av pensionerna har skapat en direkt koppling mellan den viktigaste komponenten i samhällets ekonomiska förändring – inkomstutvecklingen per person – och värdet förändringen av samhällets ekonomiskt största åtagande, pensionerna. Regelförändringen är betydande. Följsamhetsindexeringen innebär att inkomstutvecklingstrenden och spridningen kring denna trend har blivit av omedelbar betydelse för en stor grupp människor som tidigare, åtminstone enligt regelverket, inte varit beroende av denna. Ännu fler än tidigare bör nu önska sig och verka för att Sveriges ekonomi ska leverera en hög och jämn inkomstillväxt.

Följsamhetsindexering 1960–2004, tendens och spridning för olika periodlängder

Ordlista

den allmänna pensionen

Sveriges allmänna pensionssystem. Den allmänna pensionen består av *inkomstpension*, *premiepension* och *garantipension*. Inkomstpension kan även innefatta *tilläggpension*.

allmän pensionsavgift

den del av *pensionsavgiften*, 7 procent av inkomsten, som den försäkrade betalar själv. Den allmänna pensionsavgiften dras med preliminärskatten och betalas på inkomster upp till 8,07 *inkomstbasbelopp*.

Aktuella värden finns under Försäkringsinformation/Aktuella belopp på rfv.se

arvsvinst

avlidna personers *pensionsbehållning* eller premiepensionskapital som ärvs av övriga försäkrade. Arvsvinster för *inkomstpension* fördelas i form av samma procentuella ökning av pensionsbehållningen för alla i respektive årskull genom s.k. arvsvinstfaktorer. Arvsvinster för *premiepension* fördelas på ett motsvarande sätt. Uppkomna arvsvinster inom premiepensionen benämns dödsfallskapital.

Aktuella värden finns under Försäkringsinformation/Aktuella belopp på rfv.se

AP-fonderna

juridiskt och administrativt består *fördelningssystemets buffertfond* av fem olika fonder; Första, Andra, Tredje, Fjärde och Sjätte Allmänna Pensionsfonden. *Pensionsavgifterna* tillfaller Första–Fjärde AP-fonden i lika delar och de betalar pensionsutgifter i lika delar. Den Sjätte AP-fonden tilldelas inte några avgiftsinkomster och betalar inte pensioner. Ur fördelningssystemets perspektiv kan, i vissa avseenden, de fem buffertfonderna betraktas som en enda.

ATP

se tilläggpension.

automatisk balansering

metod för att via *indexeringen* av *pensionsskulden* avseende *inkomstpension* (*pensionsbehållning* och pensioner) säkra att försäkringens utgifter på lång sikt inte överstiger dess inkomster. Balanseringen aktiveras om *balanstalet* faller under 1, dvs. då pensionsskulden är större än systemets tillgångar. Förräntningen av *pensionsskulden* sker då med ett närmevärde för systemets *internränta*.

avgiftsdefinierat pensionssystem

pensionssystem där *pensionsrätten* i kronor tillgodoräknas med samma belopp som den *pensionsavgift* som betalats av eller för individen. I ett avgiftsdefinierat pensionssystem bärs den finansiella risken, som kommer av att *avkastningen* på systemets tillgångar respektive dödligheten varierar över tiden, av den försäkrade. Detta innebär att pensionens värde kan variera.

avgiftstillgång

värdet av avgifterna till *inkomstpensionen*. Beräknas genom att multiplicera den årliga avgiftsinkomsten med *omsättningstiden*.

avgiftsunderlag

de inkomster och belopp som det ska betalas *pensionsavgift* för. Huvudsakligen förvärvsinkomster, men också socialförsäkringsersättningar som exempelvis sjukpenning och arbetslöshetsersättning samt *pensionsgrundande belopp* för sjuk- eller aktivitetsersättning, barnår, studier och pliktjänst.

avkastning

här används begreppet för den direktavkastning och värdestegring som *buffertfonden* samt premiepensionsfonderna erhåller.

balanstal

fördelningssystemets tillgångar, dvs. *avgiftstillgång* och *buffertfond*, dividerat med systemets *pensionsskuld*. Balalet kan betraktas som ett fördelningssystemets motsvarighet till ett *fonderat systems* konsolideringsgrad. Till skillnad från vad som gäller för måttet konsolideringsgrad ger dock inte balanstalet någon information om de fonderade tillgångarnas storlek i förhållande till pensionsskulden.

basbelopp

se inkomstbasbelopp och prisbasbelopp.

buffertfond

hanterar periodiska skillnader mellan *pensionsavgifter* och pensionsutgifter i ett *fördelningssystem*. En buffertfonds främsta syfte är att stabilisera pensionsnivån och/eller pensionsavgiften i förhållande till ekonomiska och demografiska variationer. Buffertfonden i *den allmänna pensionen* består av fem olika fonder: Första–Fjärde och Sjätte *AP-fonden*.

delningstal

tal som speglar den beräknade återstående livslängden vid pensioneringstillfället med beaktande av den ränta som tillgodoräknas pensionen. Delningstalen är desamma för kvinnor och män. Det finns tre typer av delningstal: delningstal för *inkomstpension*, delningstal för *premiépension* samt ekonomiska delningstal. Vid beräkningen av den årliga inkomstpensionen divideras individens *pensionsbehållning* med ett delningstal. Delningstalet vid tidpunkten för pensionering är alltid lägre än medellivslängden till följd av en tillgodoräknad ränta om 1,6 procent. Delningstalen för inkomstpension beräknas på följande sätt:

$$D_n = \frac{1}{12 * L_n} \sum_k \frac{1}{1,016^{k-n}} * \sum_x \left(\frac{L_k}{1,016^{x/12}} + \frac{L_{k+1} - L_k}{1,016^{x/12}} * \frac{x}{12} \right)$$

där

D_n = delningstal vid uttag vid n års ålder

n = 61, 62, 63 etc.

k = $n, n+1, n+2$ etc.

L_k = antal kvarlevande vid k års ålder (enligt SCB:s livslängdsstatistik)

x = 0, 1, 2, ..., 11

Delningstal för premiepension baseras på prognostiserad dödlighet samt en tillgodoräknad ränta om, för närvarande, 2,7 procent.

Ekonomiska delningstal används vid beräkning av *pensionskulden* och beräknas utifrån registret över pensionsutbetalningar. Beräkningsformeln för de ekonomiska delningstalen återfinns i den tekniska bilagan.

Aktuella värden för delningstal för inkomstpension finns under Försäkringsinformation/Aktuella belopp på rfv.se

fonderat system

finansieringssystem där inbetalda premier avsätts och sparas i fonder till dess pension aktualiseras. Premiépensionssystemet är ett exempel på ett fonderat system.

fondstyrka

buffertfondens storlek i kronor vid utgången av ett år dividerad med samma års pensionsutbetalningar. Ett mått på buffertfondens storlek i förhållande till betalningsströmmen.

följsamhetsindexering

omräkningen av pensioner med *inkomstindex* (eller balansindex) varvid indexförändringen reduceras med den ränta om 1,6 procent som tillgodoräknats i *delningstalet*. Observera att det inte finns något följsamhetsindex, utan endast följsamhetsindexering. Om inkomstindex för år t betecknas med $I(t)$ beräknas följsamhetsindexeringen enligt:

$$\frac{I(t) / I(t-1)}{1,016}$$

fördelningssystem

system där krav saknas på att *pensionskulden* ska motsvaras av fonderade tillgångar av en viss storlek. Ofta beskrivs fördelningssystem som system där avgiftsinkomsterna direkt används för att finansiera pensionsutgifterna. Denna beskrivning är inte helt korrekt i fördelningssystem med *buffertfond*.

förmånsdefinierat pensionssystem

pensionssystem där den finansiella risken, som kommer av att avkastningen på systemets tillgångar respektive dödligheten varierar över tiden, bärs av försäkringsgivaren. I ett nationellt pensionssystem är försäkringsgivaren lika med skattebetalarna, vilket innebär att avgiften till systemet kan komma att variera. Pensionen är i förväg bestämd till ett visst belopp eller till en viss nivå av exempelvis slutlön eller medelinkomst.

förräntning

här används ordet synonymt med *indexering*.

förvaltningskostnadsfaktor

administrationskostnaderna för inkomst- och tilläggs pension minskar *pensionsbehållningarna*. Kostnadsavdraget görs som ett procentuellt avdrag från pensionsbehållningen med en förvaltningskostnadsfaktor.

Aktuella värden finns under Försäkringsinformation/Aktuella belopp på rfv.se

garantipension

ett grundskydd för den som haft låg eller ingen inkomst. Garantipensionen beräknas som en utfyllnad till den *inkomstgrundade pensionen*.

garantiregel/garantitillägg

regel som garanterar de som är födda mellan 1938 och 1953 lägst en pension motsvarande vad de tjänat in till och med 1994 i ATP-systemet.

indexering

omräkningen av *pensionsbehållningar* med förändringen i *inkomstindex* (eller balansindex) respektive omräkningen av pensioner genom *följsamhetsindexering*.

inkomstbasbelopp

basbelopp som räknas om varje år med förändringen i *inkomstindex*. Inkomstbasbeloppet används främst för att beräkna den högsta inkomsten för vilket det tillgodoräknas *pensionsrätt*. Före avdrag för *allmän pensionsavgift* är denna inkomst 8,07 inkomstbasbelopp. Efter avdrag för allmän pensionsavgift är den 7,5 inkomstbasbelopp. Aktuella värden finns under Försäkringsinformation/Aktuella belopp på rfv.se

inkomstgrundad ålderspension

inkomstpension och *premiepension* samt *tilläggs pension*.

inkomstindex

förändringen i inkomstindex visar genomsnittsinkomstens utveckling. Inkomstmättet utgörs av *pensionsgrundande inkomster*, inklusive inkomster som ligger ovanför intjänandetaket, minus *allmän pensionsavgift* för personer 16–64 år dividerat med antalet personer som intjänat nämnda inkomster. Indexförändringen beräknas som den genomsnittliga reala inkomstförändringen för den senaste treårsperioden med tillägg för inflationen för den senaste tolv månadersperioden fram till juni. Inkomsterna baseras delvis på en prognos. Korrigering för prognosfel görs i senare års index.

Om inkomstindex för år t betecknas med $I(t)$ beräknas $I(t)$ enligt:

$$I_t = I_{t-1} \times \left(\frac{(U_{t-1})}{(U_{t-4})} \times \frac{(KPI_{t-4})}{(KPI_{t-1})} \right)^{1/3} \times \left(\frac{KPI_{t-1}}{KPI_{t-2}} \right) \times k$$

där

U_{t-1} = prognos för inkomstmättet år $t-1$

U_{t-4} = inkomstmättet år $t-4$

KPI_{t-1} , KPI_{t-2} , KPI_{t-4} = konsumentprisindex för juni månad år $t-1$, år $t-2$ respektive år $t-4$

k = korrigeringsfaktor för avvikelse mellan utfall och prognos

Aktuella värden finns under Försäkringsinformation/Aktuella belopp på rfv.se

inkomstpension

del av den *inkomstgrundade ålderspensionen* som grundar sig på 16 procent av *pensionsunderlaget*. Beskrivningsmässigt innefattar inkomstpension ibland också *tilläggs pension*.

Här används ordet också som benämning på det delsystem som inkomstpensionen utgör inom den allmänna pensionen.

internränta

här, den *förräntning* av *pensionsskulden* som medför att pensionsskulden växer i takt med systemets tillgångar. Internräntan bestäms av förändring i systemets avgiftsinkomster och förändring i dessa avgifters förmåga att finansiera pensionsskulden, dvs. förändringar i *omsättningstid*, och *buffertfondens avkastning* samt kostnaden (vinsten) av förändringar i medellivslängd. Om balanseringen är aktiverad sker förräntningen av pensionsskulden med ett närmevärde för fördelningssystemets internränta.

intjänandetak

se pensionsgrundande inkomst.

omsättningstid

den förväntade tiden från det att *pensionsrätt* tjänas in till det att den betalas ut som *inkomstpension*, mätt som ett med pensionsrätterna och pensionsbeloppen vägt medelvärde. Omsättningstiden beräknas årligen och används för att värdera avgiftsflödet. Beräkningen av omsättningstiden följer samma princip och beräkningsmetod som beräkningen av medellivslängd, dvs. i beräkningen antas observerade relevanta åldersbetingade förhållanden vara konstanta framöver. Omsättningstiden beror av reglerna för intjänande och utbetalning av pension och av varje åldersgrupps förvärvs- och dödlighetsmönster.

pensionsavgift

se allmän pensionsavgift, ålderspensionsavgift och statlig ålderspensionsavgift.

pensionsbehållning

summan av fastställda *pensionsrätter* för *inkomstpension* som årligen omräknats med hänsyn till *inkomstindex* (eller balansindex) *arvsvinster* och *förvaltningskostnadsfaktor*.

pensionsgrundande belopp

underlag för tillgodoräkning av *pensionsrätt* som inte bygger på någon faktisk inkomst. Pensionsgrundande belopp kan tillgodoräknas för sjuk- eller aktivitetsersättning, vård av små barn (barnår), studier och pliktjänst.

pensionsgrundande inkomst

den inkomst som, tillsammans med *pensionsgrundande belopp*, används för att räkna ut den försäkrades *pensionsrätt*. I princip årsinkomsten (förvärvs-inkomst, sjukpenning, föräldrapenning, arbetslöshetsersättning m.m.) minskad med den *allmänna pensionsavgiften*. För att vara pensionsgrundande måste årsinkomsten från och med 2003 överstiga 42,3 procent av ett *prisbasbelopp*. Den högsta pensionsgrundande inkomsten, det s.k. intjänandetaket, är 7,5 *inkomstbasbelopp*.

Aktuella värden finns under Försäkringsinformation/Aktuella belopp på rfv.se

pensionsnivå

här, genomsnittlig pension i förhållande till genomsnittlig pensionsgrundande inkomst.

pensionspoäng

används för beräkning av *tilläggspension*. Pensionspoäng kan tjänas in till och med 64 års ålder av personer födda före 1954. Poängen beräknas enligt:

$$\text{Pensionspoäng} = \frac{\text{PGI} - \text{HPBB}}{\text{HPBB}}$$

där

PGI = pensionsgrundande inkomst

HPBB = det förhöjda prisbasbeloppet

pensionsrätt

pensionsrätten är 18,5 procent av *pensionsunderlaget*, lika stor som den sammanlagda *pensionsavgiften*. Pensionsrätten för *inkomstpension* är 16 procent och pensionsrätten för *premiepension* 2,5 procent av pensionsunderlaget för personer födda 1954 eller senare. Pensionsrätten ökar *pensionsbehållningen* respektive premiepensionskapitalet.

pensionsskuld

här, pensionsåtagandet vid utgången av varje år. Pensionsskulden till förvärvsaktiva beräknas som summan av alla individers *pensionsbehållningar*. Pensionsskulden till pensionerade beräknas genom att multiplicera pensionsbeloppet för varje årskull med årskullens ekonomiska *delningstal*, som speglar återstående (ekonomiska) medellivslängd. Fram till år 2018 tillkommer också en beräkning av pensionsskulden till förvärvsaktiva avseende tilläggspension.

pensionsunderlag

summan av *pensionsgrundande inkomster* och *pensionsgrundande belopp*, dock högst 7,5 *inkomstbasbelopp* per år.

premiepension

del av den *inkomstgrundade ålderspensionen* som är utformad som ett *fonderat system*. Pensionsrätten för premiepension är 2,5 procent av *pensionsunderlaget* och placeras i värdepappersfoder efter individens egna val. Premiepension kan tas ut i form av fondförsäkring eller i form av traditionell försäkring med ett garanterat månadsbelopp.

prisbasbelopp

ett belopp som i den *allmänna pensionen* bland annat används för att beräkna *garantipension*. Prisbasbeloppet räknas varje år om med förändringen i konsumentprisindex (juniindex). Det finns även ett förhöjt prisbasbelopp. Det används för att beräkna *pensionspoäng* och följer också förändringen i konsumentprisindex. Aktuella värden finns under Försäkringsinformation/Aktuella belopp på rfv.se

snittinkomst

här, den inkomst *inkomstindex* mäter.

statlig ålderspensionsavgift

betalas av staten för pensionsgrundande socialförsäkringsersättningar (avgift 10,21 %) och *pensionsgrundande belopp* (avgift 18,5 %).

Aktuella värden finns under Försäkringsinformation/Aktuella belopp på rfv.se

tillväxt

här, årlig procentuell förändring i genomsnittsinkomst.

tilläggs pension

motsvarar tidigare ATP plus folkpension och utbetalas till personer födda före 1938. För personer födda 1938–1953 betalas ett visst antal tjugondelar av den *inkomstgrundade pensionen* ut i form av tilläggs pension och resterande antal tjugondelar i form av *inkomstpension* och *premiépension*. Antalet tjugondelar bestäms av födelseåret. Tilläggs pensionens ATP-del motsvarar 60 procent av genomsnittet av de 15 högsta *pensionspoängen*, folkpensionsdelen motsvarar 96 procent av ett *prisbasbelopp* för ogifta och 78,5 procent för gifta pensionärer. Om en person har färre än 30 år med pensionspoäng reduceras tilläggs pensionen.

ålderspensionsavgift

betalas av arbetsgivaren via arbetsgivaravgiften och av egenföretagare via egenavgiften. Ålderspensionsavgiften är 10,21 procent. Den tas ut på hela inkomsten, men den del av avgiften som belöper på inkomstdelar över 8,07 *inkomstbasbelopp* tillfaller inte pensionssystemet utan staten.

Aktuella värden finns under Försäkringsinformation/Aktuella belopp på rfv.se

Teknisk bilaga: Matematisk beskrivning av balanstalet

Utdrag ur förordning (2002:780) om beräkning av balanstal*

Riksförsäkringsverket skall för varje år beräkna balanstalet enligt 1 kap. 5 a och 5 b §§ lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension i enlighet med följande formel.

* Vissa redigeringar har gjorts för att förenkla framställningen.

1. Balanstalet, BT ,

$$BT(t+2) = \frac{AT(t) + BF(t)}{S(t)} \quad (1.0)$$

$$AT(t) = \bar{A}(t) \times \overline{OT}(t) \quad (1.1)$$

$$\bar{A}(t) = \frac{A(t) + A(t-1) + A(t-2)}{3} \times \left(\frac{A(t)}{A(t-3)} \times \frac{KPI(t-3)}{KPI(t)} \right)^{\frac{1}{3}} \times \left(\frac{KPI(t)}{KPI(t-1)} \right) \quad (1.2)$$

$$\overline{OT}(t) = \text{median} [OT(t), OT(t-1), OT(t-2)] \quad (1.3)$$

där

t = kalenderår om variabeln avser flöden, utgången av kalenderåret om variabeln avser stockar

$AT(t)$ = avgiftstillgång år t

$BF(t)$ = buffertfond, det samlade marknadsvärdet av tillgångarna hos Första–Fjärde och Sjätte AP-fonden år t . Med marknadsvärde avses det värde som, enligt 6 kap. 3 § lagen (2000:192) om allmänna pensionsfonder och 4 kap. 2 § lagen (2000:193) om Sjätte AP-fonden, skall upptas i fondernas årsredovisningar

$S(t)$ = pensionsskulden år t

$\bar{A}(t)$ = utjämnat värde för avgiftsinkomsten till fördelningssystemet år t

$\overline{OT}(t)$ = utjämnat värde för omsättningstiden år t

$A(t)$ = avgiftsinkomst till fördelningssystemet år t

$OT(t)$ = omsättningstid år t

$KPI(t)$ = konsumentprisindex för juni månad år t

2. Genomsnittlig pensionsålder, \bar{R} ,

$$\bar{R}(t) = \frac{\sum_{i=61}^{R^*(t)} U_i^*(t) \times D_i(t) \times i}{\sum_{i=61}^{R^*(t)} U_i^*(t) \times D_i(t)}, \quad \bar{R} \text{ avrundas till närmaste heltal} \quad (2.0)$$

där

i = ålder vid utgången av år t

$R^*(t)$ = den äldsta åldersgrupp som det under år t nybeviljats pension för

$U_i^*(t)$ = summan av nybeviljat månatligt pensionsbelopp till personer i åldersgruppen i år t

$D_i(t)$ = delningstal år t vid ålder i

3. Omsättningstiden, OT,

$$OT(t) = IT(t) + UT(t) \quad (3.0)$$

3.1 Intjänandetiden, IT,

$$IT(t) = \frac{\sum_{i=16}^{\bar{R}(t)-1} \overline{PR}_i(t) \times L_i(t) \times (\bar{R}(t) - i - 0,5)}{\sum_{i=16}^{\bar{R}(t)-1} \overline{PR}_i(t) \times L_i(t)} \quad (3.1.1)$$

$$\overline{PR}_i(t) = \frac{\frac{PR_i(t)}{N_i(t)} + \frac{PR_{i+1}(t)}{N_{i+1}(t)}}{2} \quad \text{för } i = 16, 17, \dots, \bar{R}(t) - 2 \quad (3.1.2)$$

$$\overline{PR}_{\bar{R}(t)-1}(t) = \frac{PR_{\bar{R}(t)-1}(t)}{N_{\bar{R}(t)-1}(t)} \quad (3.1.3)$$

$$L_i(t) = L_{i-1}(t) \times h_i(t) \quad \text{för } i = 17, 18, \dots, \bar{R}(t) - 1 \quad \text{där } L_{16}(t) = 1 \quad (3.1.4)$$

$$h_i(t) = \frac{N_i(t)}{N_{i-1}(t-1)} \quad \text{för } i = 17, 18, \dots, \bar{R}(t) - 1 \quad (3.1.5)$$

där

$\overline{PR}_i(t)$ = summan av 16 % av pensionsgrundande inkomster beräknade enligt 2 kap. lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension och 16 % av pensionsgrundande belopp beräknade enligt 3 kap. samma lag intjänandeår $t-i$ dvs. fastställelseår t för åldersgruppen i

$N_i(t)$ = antalet individer i åldersgruppen i som någon gång fram t.o.m. intjänandeår $t-i$ dvs. fastställelseår t , tillgodoräknats pensionsgrundande inkomst eller pensionsgrundande belopp och som inte registrerats som avlidna

$L_i(t)$ = andel kvarlevande i åldersgrupp i år t

$h_i(t)$ = utveckling av andel kvarlevande i åldersgrupp i år t

3.2 Utbetalningstiden, UT ,

$$UT(t) = \frac{\sum_{i=R(t)}^{R(t)} 1,016^{-(i-\bar{R}(t)+0,5)} \times L_i^*(t) \times (i - \bar{R}(t) + 0,5)}{\sum_{i=R(t)}^{R(t)} 1,016^{-(i-\bar{R}(t)+0,5)} \times L_i^*(t)} \quad (3.2.1)$$

$$L_i^*(t) = L_{i-1}^*(t) \times he_i(t), \quad L_{60}^*(t) = 1 \quad (3.2.2)$$

$$he_i(t) = \frac{U_i(t)}{U_i(t) + Ud_i(t) + 2 \times Ud_i^*(t)} \quad \text{för } i = 61, 62, \dots, R(t) \quad (3.2.3)$$

där

$R(t)$ = den äldsta åldersgrupp som uppburit pension år t

$U_i(t)$ = summan av pensionsutbetalningar i december år t till åldersgruppen i

$Ud_i(t)$ = summan av sista månatliga pensionsbelopp till personer i åldersgruppen i som fick pension utbetald i december år t – men inte i december år t

$Ud_i^*(t)$ = summan av sista månatliga pensionsbelopp till personer i åldersgruppen i som fick sin pension beviljad under år t och som inte fick pension utbetald i december år t

$L_i^*(t)$ = andel kvarstående utbetalningar till åldersgrupp i år t

$he_i(t)$ = pensionsutbetalningarnas utveckling pga. dödsfall år t , åldersgrupp i

4. Pensionsskulden, S ,

$$S(t) = SA(t) + SP(t) \quad (4.0)$$

$$SA(t) = PB(t) + IPR(t) + TP(t) \quad (4.1)$$

$$SP(t) = \sum_{i=61}^{R(t)} U_i(t) \times 12 \times \left(\frac{De_i(t) + De_i(t-1) + De_i(t-2)}{3} \right) \quad (4.2)$$

$$De_i(t) = \frac{\sum_{j=i}^{R(t)} \frac{1}{2} \times (L_j^*(t) + L_{j+1}^*(t)) \times 1,016^{i-j-1}}{L_i^*(t)} \quad (4.3)$$

där

$SA(t)$ = pensionsskuld år t avseende pensionsåtagande som inte börjat utbetalas (pensionsskulden till "förvärvsaktiva")

$SP(t)$ = pensionsskuld år t till pensionerade i fördelningssystemet avseende pensioner som utbetalas

$PB(t)$ = summan av pensionsbehållningar år t enligt 5 kap. 2 § lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension

$IPR(t)$ = skattad pensionsrätt för inkomstpension intjänad under år t enligt 4 kap. 2–6 §§ samma lag

$TP(t)$ = skattat värde för tilläggspension år t till personer som inte börjat att lyfta sin tilläggspension

$De_i(t)$ = ekonomiskt delningstal för åldersgrupp i år t .

Försäkringskassan
Sveriges län

BESLUT 2003-12-15

Snitt Svensson
Vägen 1
123 45 Orten

Beslut: din intjänade rätt till pension för år 2002

Utifrån din pensionsgrundande inkomst (din årsinkomst upp till 291 000 kr efter avdrag för allmän pensionsavgift) och dina eventuella pensionsgrundande belopp, har Försäkringskassan beslutat:

Din pensionsrätt för inkomstpension 2002

21 266 kr

Din pensionsrätt för premiepension 2002

3 255 kr

De nya pensionsrätterna läggs ihop med din tidigare pensionsbehållning. Hur mycket pengar du hittills har tjänat in till din pension ser du på sidan 2 (inkomstpensionen) och sidan 5 (premiepensionen).

Skatteverket har fastställt din *pensionsgrundande inkomst* för 2002:

Inkomst av anställning	137 783 kr
Inkomst av annat förvärsarbete	4 050 kr

Försäkringskassan har fastställt dina *pensionsgrundande belopp* för 2002:

Förtidspension	7 676 kr
Plikttjänst	155 kr
Studier	1 686 kr
Barnår	2 984 kr

Det ger dig ett pensionsunderlag på	154 334 kr
-------------------------------------	------------

Försäkringskassan har fastställt dina *pensionspoäng* till: 2,66.
(Pensionspoängen används för att beräkna eventuell tilläggspension, förtidspension och efterlevandepension.)

Mer information om ditt beslut

Du hittar förklaringar till hur vi räknat ut din pensionsgrundande inkomst och dina pensionsgrundande belopp på sidan 6. Där finns också mer information om vart du vänder dig med frågor eller om du vill att beslutet omprövas. Du kan ta hjälp av ordförklaringarna på det lösa bladet när du läser om hur vi har räknat.

Pensionssystemets årsredovisning 2003

Det allmänna pensionssystemet är statens största enskilda ekonomiska åtagande. Utöver de en och en halv miljon svenskar som redan uppbär pension har fler än sex miljoner personer i förvärvsaktiva åldrar ett tillgodo-havande i systemet. Vid 65 års ålder har den genom-snittlige försäkrade en pensionsfordran på omkring två miljoner kronor. Summan av pensionssystemets åtan-gande motsvarar 6 000 miljarder kronor – lika mycket som värdet av allt som produceras i Sverige under en period av två och ett halvt år.

I pensionssystemets årsredovisning redovisas systemets tillgångar och skulder med tillämpning av den dubbla bokföringens principer. I denna nya användning av den klassiska bokföringsmetoden tydliggörs de eko-nomiska och demografiska samband och förlopp som styr samhällets förmåga att tillhandahålla en ekonomiskt och socialt uthållig pensionsförsäkring. Redovisningen är därför givande läsning för alla samhällsekonomiskt intresserade.

